

Львівський державний університет внутрішніх справ

О. С. КЛАК

ПРАКТИКУМ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ

Навчальний посібник

Львів
2022

УДК 811.161.2(076)
К47

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(*протокол від 27 червня 2022 р. № 11*)

Рецензенти:

М. М. Лабач, кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри українознавства

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності;

І. Ю. Сковронська, кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення факультету
№ 2 ІПФПНП

Львівського державного університету внутрішніх справ

Клак О. С.

К47 Практикум з української мови за професійним спрямуванням : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 152 с.

Підготовлено з метою систематизації, поглиблення та закріплення знань з усіх розділів курсу української мови за професійним спрямуванням. Повністю охоплено питання усного й писемного ділового спілкування, функціонування наукового стилю у професійній сфері та культури мовлення. Запропоновано систему вправ і завдань, що допоможе майбутнім фахівцям розвинути комунікативні компетенції, опанувати особливості офіційно-ділового, наукового стилів, набути умінь і навичок укладання й редагування різних видів документів та наукових текстів, загалом підвищити культуру усного і писемного мовлення.

Для здобувачів вищої освіти, а також усіх охочих досягти високого рівня загальномовної культури та професійної компетенції.

The textbook is designed to systematize, deepen and consolidate knowledge in all sections of the Ukrainian language for professional purposes. Its semantic parts fully cover the issues of oral and written business communication, the functioning of the scientific style in the professional sphere and the culture of speech. The system of exercises and tasks will help future professionals to develop communicative competencies, master the features of official business, scientific styles, acquire skills and abilities to compose and edit various types of documents and scientific texts, generally improve the culture of oral and written speech.

For students, as well as all those who want to achieve a high level of common language culture and professional competence.

УДК 811.161.2(076)

© Клак О. С., 2022

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2022

ПЕРЕДМОВА

Складні трансформаційні процеси в сучасному суспільстві, пов'язані із входженням України у світовий економічний, політичний та освітній простір, зумовили формування особливих вимог до вищої освіти щодо підготовки кваліфікованого фахівця нової генерації. Він не лише повинен досконало володіти знаннями з фаху, вільно оперувати усім набором професійного інструментарію, бути здатним змінювати спеціалізацію відповідно до вимог ринку, стежити за новачіями в галузі, постійно самовдосконалюватися та розвиватися, а й активно долучатися до життєдіяльності робочого колективу та суспільства завдяки формуванню високого рівня комунікативної професійно орієнтованої компетенції, підвищуючи таким чином власну конкурентоздатність.

З огляду на низку законодавчих змін, затвердження нової редакції українського правопису та запровадження нового стандарту оформлення документів убачається потреба в оновленні навчально-методичної літератури, яка би допомогла здобувачам вищої освіти свідомо й ґрунтовно оволодіти всіма аспектами усного і писемного ділового спілкування, наукової комунікації, нормами сучасної української літературної мови. Саме це стало метою нашої роботи.

Пропоноване навчальне видання призначене для здобувачів вищої освіти галузей знань 081 «Право» (спеціальності 081 «Право»), 12 «Інформаційні технології» (спеціальності 126 «Інформаційні системи і технології»), 26 «Цивільна безпека» (спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»), 05 «Соціальні та поведінкові науки» (спеціальності 053 «Психологія»), 07 «Управління та адміністрування» (спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент»). Посібник передбачає систематизацію, поглиблення й закріплення знань з усіх розділів курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» і складається з п'яти блоків: «Державна мова – мова професійного спілкування»,

«Спілкування як інструмент професійної діяльності», «Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації», «Наукова комунікація у професійній діяльності» та «Норми сучасної української літературної мови». Усі вправи й завдання, вміщені в цих розділах, спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти стійких умінь і навичок: ведення індивідуальних та колективних форм фахового спілкування (дискусій, перемовин, бесід, нарад, зборів тощо) з використанням вербальних і невербальних засобів, створення усних і письмових висловлювань з урахуванням теми, мети та ситуації мовлення, правильного застосування мовних засобів відповідно до комунікативних намірів; визначення, характеристики документів за їх структурними ознаками; укладання й редагування ділових паперів; сприйняття, перекладу, редагування, створення і відтворення текстів наукового стилю; грамотного послуговування фаховою термінологією; досконалого володіння нормами сучасної української літературної мови. Виконання багатьох вправ потребує звернення до лексикографічних джерел та іншої довідкової літератури.

Навчальний посібник стане в нагоді здобувачам вищої освіти та викладачам (як під час занять в аудиторії, так і для організації самостійної роботи), а також усім, хто прагне підвищити свій рівень мовної культури та професійної компетенції.

ДЕРЖАВНА МОВА – МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

1. У відповідність терміни та їх тлумачення.

1. Українська мова.	А. Унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні і громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту, побут людей тощо.
2. Національна мова.	Б. Єдина національна мова українського народу.
3. Рідна мова.	В. Мова, з якою людина приходить у світ і долучається до культурних надбань людства в їх національній своєрідності.
4. Державна мова.	Г. Функціональний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять.
5. Літературна мова.	Ґ. Закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої є обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики.
6. Мова професійного спілкування.	Д. Мова, що репрезентує окрему історичну спільноту людей.

2. У різних країнах світу статус державної надають або мові національності, яка зробила основний внесок у формування країни й переважає кількісно інші етнічні групи, або кільком мовам, якщо складно визначити одну корінну націю, або водночас і мові місцевої національності, і мові колишньої метрополії. Який, на вашу думку, принцип є визначальним у наданні українській мові статусу державної? Свою позицію аргументуйте.

3. Ознайомтеся зі змістом Закону України «Про функціонування української мови як державної». Визначте, які із запропонованих нижче положень йому відповідають. Поясніть їхній зміст.

- Не всі громадяни України зобов'язані володіти державною мовою.

- Робочою мовою діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності, зокрема мовою засідань, заходів, зустрічей та мовою робочого спілкування, є державна мова.

- Мовою нормативно-правових актів і актів індивідуальної дії, діловодства і документообігу органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування є державна мова чи мова національної меншини, яка переважає на цій території.

- Мовою виборів та референдумів і мовою діяльності виборчих комісій та комісій з референдуму є державна мова.

- Ніхто не може бути примушений використовувати під час перебування на роботі та виконання обов'язків за трудовим договором іншу мову, ніж державна.

- Частка книжкових видань державною мовою у загальній кількості назв книжкових видань, наявних у продажу в кожній книгарні або іншому закладі, що здійснює книгорозповсюдження, має становити не менше 25 відсотків.

- Комп'ютерна програма з користувацьким інтерфейсом, що реалізується в Україні, повинна мати користувацький інтерфейс державною мовою та/або англійською мовою, або іншими офіційними мовами Європейського Союзу.

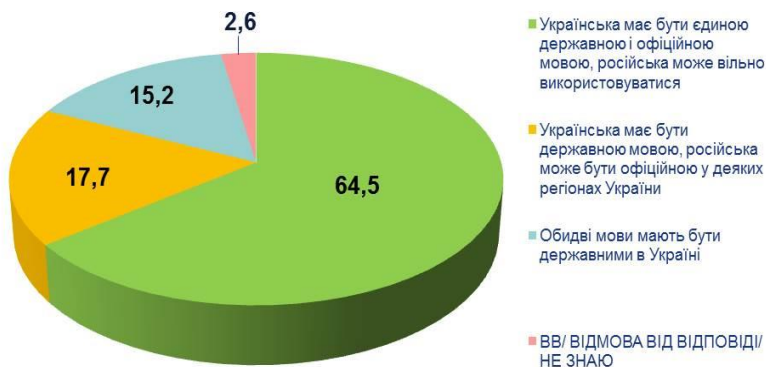
- Мовою обслуговування споживачів в Україні є державна мова незалежно від прохань клієнта.

- З метою сприяння функціонуванню української мови як державної у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, на всій території України діє Уповноважений із захисту державної мови.

- Заклади охорони здоров'я складають документи, які стосуються стану здоров'я пацієнтів, державною мовою та/або англійською мовою.

4. Розгляньте діаграму, на якій представлено результати соціологічного опитування, проведеного 21–28 липня 2020 року Центром Разумкова. Висвітліть власне бачення проблем мовної ситуації в Україні. Свою думку обґрунтуйте.

Зараз активно обговорюється мовна ситуація в Україні. Як Ви вважаєте, яким чином мають співіснувати українська і російська мови в Україні? (%)

(За матеріалами сайту razumkov.org.ua)

5. Ознайомтесь зі ст.ст. 10, 11, 12 Конституції України. Розкажіть про аспекти втілення наведених норм у життя, зацентрувавши на позитивних і негативних тенденціях.

6. Підготуйте доповіді про особливості політики щодо української мови в різні історичні періоди (польсько-литовська доба української історії, перебування українських земель у складі Російської імперії, Австро-Угорської імперії тощо).

7. З'ясуйте, яким подіям з історії лінгвоциду української мови відповідають подані дати: 1696 рік; 1720 рік; 1763 рік; 1789 рік; 1863 рік; 1876 рік; 1914 рік; 1933 рік; 1938 рік; 1983 рік.

Доповніть їх іншими відомими вам фактами заборони української мови.

8. Складіть тезовий план публічного виступу з теми «Українська мова як чинник національної безпеки».

9. Користуючись довідковою літературою, дайте визначення термінів «культура мови» та «культура мовлення». З'ясуйте їх спільні та відмінні ознаки.

10. Ознайомтесь із позицією І. Дзюби щодо проблеми культури української мови на сучасному етапі. Доповніть її кількома аспектами власного бачення проблеми. Свою думку обґрунтуйте.

Питання культури мови – це проблема, що так чи інакше наявна в будь-якій національній спільноті і буває предметом публічного обговорення та пильної уваги мовознавців, письменників, узагалі людей, не байдужих до виражальних можливостей слова або до престижу своєї мови. Адже літературна мова в усіх народів відрізняється від розмовної, «народної» і потребує постійного дбайливого догляду, культивування.

Але в Україні питання культури української мови стояло і стоїть принципово інакше, ніж у національно «благополучних» суспільствах, бо його драматичним тлом є багатостраждальна історія нашої мови взагалі, століття прямих заборон і переслідувань або більш чи менш прихованого підступного витіснення її з публічного вжитку, величезний мартиролог людей, які за неї обставали і за це постраждали.

Та й сьогодні, в незалежній Українській державі, питання про культуру повсякденного мовлення українців, на жаль, не втрапило свого драматизму. Воно не зводиться до клопотів професійного вдосконалення мовців, як у «нормальних» суспільствах, а стосується долі рідної мови взагалі, а ще є частиною ширшого питання про масштаби і якість суспільного функціонування україн-

ської мови (за матеріалами сайту <http://ponomariv-kultura-slova.wikidot.com>).

11. Прочитайте прислів'я. Поясніть, про які комунікативні ознаки культури мовлення в них ідеться.

- Перше погадай, потім повідай.
- Не кидай словами, як пес хвостом.
- Слово до слова – зложиться мова.
- Що маєш казати, то наперед обміркуй.
- Слово може врятувати людину, слово може й вбити.
- Змалку вчись говорити правильно.
- Зайве слово, як в очах полова.
- Переливає з пустого в порожнє.
- Не говори, що знаєш, але знай, що говориш.

12. Установіть відповідність між типами мовних норм та їх визначеннями.

1. Орфоепічні норми.	А. Норми, що регулюють уживання мовних засобів відповідно до мовного стилю.
2. Акцентуаційні норми.	Б. Норми, які регламентують правила слововживання.
3. Лексичні норми.	В. Мовні норми, що визначають правильне наголошування слів.
4. Морфологічні норми.	Г. Система правил, які регулюють вживання розділових знаків.
5. Синтаксичні норми.	Г. Норми, що встановлюють правила вимови звуків, звукосполук та граматичних форм слів.
6. Стилістичні норми.	Д. Загальноприйняті правила побудови синтаксичних конструкцій (словосполучень і речень).

7. Орфографічні норми. Е. Система правил мови, які регламентують способи передавання мовлення на письмі.
8. Пунктуаційні норми. Є. Норми, що регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантів її поєднання з іншими словами.

13. Прочитайте слова, правильно наголошуючи їх. Поясніть випадки подвійного наголошування.

Безпринципний, багаторазовий, доповідач, вимога, витрата, відомість, принести, довідник, корисний, одинадцять, пізнання, порядковий, посередині, центнер, щодобовий, фаховий, люблю, лате, разом, бюлетень, позаторік, правописний, хаос, індустрія.

14. Поясніть особливості вимови і написання слів у поданих рядках. Сформулюйте відповідні орфоепічні та орфографічні норми.

- Користуються, пристосовуються, йдеться.
- Спілкуєшся, зосереджуєшся, намагаєшся.
- Отже, екзотичний, боротьба.
- Розширення, приніши, зшити.
- Кігті, дьогтьовий, вогкість.
- Подружці, книжці, ложці.
- Досвідчений, тітчин, відчинити.
- Походження, дзвкати, раджу.
- Мотивація, методологія, аргументувати.

15. З'ясуйте, які мовні норми порушено у вживанні наведених нижче слів і словосполучень. Запропонуйте правильні відповідники.

Взятка, крупний, відміняти, приналежність, співпадіння, заключається, даний, предоставити, по крайній мірі, у розстрочку, включати в себе, накінець, почитити пам'ять, упрямий, на pewno, поняв, бувший у користуванні, появлятися, хватить, устройство, ігорний, шарикова ручка, заказний, затребуваний, неприглядний, лишній, отрасль, перерив, потолок, корінним чином.

16. Відредагуйте речення. Поясніть, яких помилок припустився автор.

1. Україна демонструє позитивні тенденції по всіх напрямках реформ в освітній галузі. 2. На розпродажі представлено колекції жіночих зимових пальто. 3. Шановний Олександр Дмитрович, звертаємось до Вас із проханням надати інформацію по строкам виконання замовлення. 4. Українська делегація на чолі з Володимиром Ковальчук відвідала Об'єднані Арабські Емірати. 5. На адресу компанії надійшло двоє листів. 6. США запропонувало зустріч на рівні президентів країн. 7. Найбільш відчутнішою була підтримка банківського сектору країни. 8. Спеціалісти прогнозують виконання плану на 94 відсотка. 9. Якщо правильно відповісиш на всі запитання, отримаєш самий високий результат. 10. Ефективним способом подолання головної болю є прогулянка на свіжому повітрі.

17. Із запропонованих варіантів речень виберіть ті, які побудовані відповідно до синтактичних норм сучасної української літературної мови. Свою думку обґрунтуйте.

Читаючи роман, у мене виникла гордість за славетних героїв минулого. – Читаючи роман, я сповнився гордістю за славетних героїв минулого.

Більшість країн світу інвестує значні кошти в розвиток «зеленої» енергетики. – Більшість країн світу інвестують значні кошти в розвиток «зеленої» енергетики.

Поливне землеробство, характерне для деяких народів, потребувало проведення значних суспільних робіт. – Характерне поливне землеробство для деяких народів потребувало проведення значних суспільних робіт.

Поняття психічного як процесу розкриває єдність свідомості і діяльності, так як психіка людей виявляється і формується в діяльності. – Поняття психічного як процесу розкриває єдність свідомості і діяльності, оскільки психіка людей виявляється і формується в діяльності.

Оперативні бази даних зберігають на електронних носіях, жорстких дисках, флешпам'яті тощо. – Оперативні бази даних зберігають на електронних носіях, зокрема жорстких дисках, флешпам'яті тощо.

18. Відредагуйте подані тексти пунктуаційно та орфографічно. Обґрунтуйте поставлені розділові знаки та написання слів.

А. Громадянське суспільство з достатньо розвиненими соціальнокультурними сімейними етнічними релігійними моральними стосунками між його членами яке є відносно не залежним від держави утворенням але взаємодіє з нею. Воно складається з асоціацій добровільних об'єднань людей існує по за межами політичних структур але охоплює їх бо вони створенні громадянами як первинними суб'єктами політичного життя (з підручника).

Б. Різниця між екстра-вертами та інтро-вертами визначається відмінностями в станах афективного напруження особистості. Високе напруження емоцій інтро-верта обумовлюється тривалістю і яскравістю вражень якими він живе. У екстра-верта емоційна насиченість зовнішніми враженнями швидко зникає незалишаючи сліду. І лише постійна новизна вражень і зміна предметів і явищ навколишнього світу спроможні викликати емоції що швидко згасають (з підручника).

В. Перехід від індустріальної до пост-індустріальної стадії суспільно економічного прогресу це не просто перехід від одного способу виробництва до нового рівня від однієї формації до нової це стрибок у розвитку суспільства, перехід на якісно-нову стадію цивілізаційного прогресу. Це означає що розпочався період глибоких якісних змін у системі виробництва що зумовлюється становленням нового технологічного способу виробництва пов'язаного з глибокими змінами у характері праці всіх сферах життєдіяльності (з підручника).

Г. Частина інформації що міститься на паперовому носії має назву документальна інформація. Будь яке виробництво в процесі свого функціонування перетбачає переміщення документів тобто утворюється процес документо-обігу. Поряд з науковою інформацією у сфері техніки для розв'язання виробничих завдань використовується технічна інформація яка супроводжує розроблення нових виробів новітніх матеріалів конструкцій агрегатів (систем) технологічних процесів (з підручника).

19. Прочитайте статті до слова *літопис*. З'ясуйте, для яких словників вони характерні. Поясніть, як тип словника визначає особливості побудови кожної статті.

ЛІТОПИСИ – історико-літературні твори в Київській Русі, пізніше в Україні, Росії та Білорусі, в яких оповідь велася за роками. Назва походить від слів «въ лѣто», якими починався опис подій певного року. Літописи – визначне явище духовного, суспільно-політичного і літературного життя народу. У них розповідається про походження східних слов'ян, зародження у них державної влади, про політичні, економічні та культурні взаємини їх між собою та з іншими народами тощо. Зародженню літописної творчості сприяв ряд чинників: діяльність могутньої Київської держави, відносно високий рівень матеріальної і духовної культури в давньокиївській період, заснування Київської митрополії, спорудження Софійського собору та ін. (*Енциклопедія «Українська мова»*).

ЛІТОПИС, у, ч. 1. Хронологічний запис історичних подій давнини, зроблений їх сучасником. *Схилившись у куточку, біля воскової свічки, він писав літопис цих суворих днів* (С. Складенко); *У Лаврі вперше почали писати т. зв. «Початковий Літопис»* (з наук.-попул. літ.); // Книга з такими записами. *Можливо, там [у монастирі] і почав Никон писати сторінки безцінного літопису* (Д. Білий). 2. чого, перен. Послідовний запис будь-яких подій; історія чого-небудь. *Українська пісня має своє глибоко національне прекрасне звучання ... є історичним літописом народу* (А. Малишко); *Ганьбою заплямується остання сторінка славного козацького літопису, тільки пісня залишиться на віки* (Р. Іванчук); *Потрібний ґрунтовний літопис життя і творчості Т. Шевченка* (з наук. літ.).

20. Увідповідніть тип лінгвістичного словника з його призначенням, принципами укладання та особливостями наведеної в ньому інформації.

1. Орфографічний.	А. Опис значень слів, що входять до лексичного фонду мови на відповідному історичному етапі її функціонування.
2. Тлумачний.	Б. Тлумачення значень протиставлюваних лексичних одиниць.

3. Етимологічний.	В. Діахронічний принцип добору й аналізу лексичного матеріалу; реєстр словника формується на базі пам'яток писемності відповідних періодів розвитку мови.
4. Орфоепічний.	Г. Семантичний і граматичний аналіз слів, властивих певним діалектним ареалам.
5. Історичний.	Ґ. Відомості про правильне написання слів і їх граматичних форм відповідно до чинного правопису.
6. Діалектний.	Д. Тлумачення слів, близьких за значенням, фіксація стилістичних відмінностей між ними.
7. Словник синонімів.	Е. Основні відомості про походження і генетичні зв'язки слів.
8. Словник антонімів.	Є. Тлумачення значень стійких сполучень слів.
9. Термінологічний.	Ж. Тлумачення значень термінів певної галузі знань.
10. Фразеологічний.	З. Відомості про основні норми літературної вимови.

21. Ознайомтесь із принципами укладання та структурою статей словників різних типів (енциклопедичних, лінгвістичних (тлумачних, орфографічних, орфоепічних, етимологічних, словників іншомовних слів, перекладних тощо). Випишіть зразки статей до слів *щастя*, *законний*, *координувати*, *холодний*, *параметр*,

бюджет, поясніть, які особливості поданих лексем розкриваються в кожному з цих словників.

22. Визначте, зі словників якого типу наведено статті, обґрунтуйте свою думку. Охарактеризуйте названі типи словників.

ПРА́ЦЯ (діяльність людини, спрямована на створення матеріальних або духовних цінностей), **РОБО́ТА**, **РОБОТИ́ЗНА** *розм.*, **ДІ́ЛО** *розм.*, **ДІ́ЛЬЦЕ** *розм.*; **ТРУД** (*перев.* наполеглива, старанна); **СЛУ́ЖБА** (нефізична діяльність або в галузі обслуговування); **ША́РВАРОК** *розм.* (напружена, здебільшого примусова); **ПІДРО́БІТОК**, **ХАЛТУ́РА** *перев. зневажл.* (побічна, додаткова до основної або тимчасова, випадкова); **ПОДÉНЩИНА** (поденна); **ПРА́КТИКА** (лікаря, юриста).

Сізі́фова пра́ця (робота), *книжн.* Надзвичайні зусилля, спрямовані на досягнення чогось, які не дають бажаних результатів; непосильне щось. *Ріка то затихала, то знов шуміла, сповнюючи [виконуючи] сізіфову працю* (Г. Хоткевич).

Боулінг (з *англ. to bowl – котити*) – спортивна гра в кулі, метою якої є збити якомога меншою кількістю куль якнайбільшу кількість кеглів. Різновид гри в кеглі.

ЗЕМЛЕТРУ́С, *у, ч.* Коливання земної поверхні та підземні поштовхи, які виникають унаслідок геологічних процесів, що відбуваються в надрах Землі або в земній корі. *Минуло трохи більше року, як землетрус обернув пишну Мессіну в грудку каміння* (М. Коцюбинський).

Антипо́д іменник чоловічого роду, істота.

Вал¹ – високий земляний насип навколо міста; насип для захисту місцевості від повені; купка сіна, в яку згрібається покіс; дуже висока хвиля. Приклад: *Дев'ятий вал*.

Вал² – товсті нитки з клоччя. Приклад: *Виріб грубого валу*.

23. Підготуйте доповідь про лексикографічні праці, присвячені термінології вашого майбутнього фаху. Наведіть приклади

статей із них. З'ясуйте особливості викладу матеріалу в названих працях.

24. Визначте, зразками яких стилів є подані тексти. Проаналізуйте їхні стильові ознаки.

А. Я не знаю, хто, коли й кого нагородив уперше. Мабуть, це було давно. І яка це була нагорода – священний камінчик, золота бляшка чи зуб акули? У стародавніх греків – лавровий вінок. У фінікійців, здається, перстень. Знаю тільки, що з давніх-давен були і є нагороди, так би мовити, двох категорій: нагороди нечесні, що заохочують служити владам, і нагороди почесні, за справжні заслуги перед суспільством.

Ті перші сипалися щедро, і часто з рук неправедних.

Ті другі завжди приходили з запізненням, а часом і посмертно.

Досить згадати хоча б трьох славетних поетів – Данте, Петрарку і Торквато Тассо. Всі знають знаменитий портрет Данте з лавровим вінком на голові. Важко собі уявити цю горду голову без лаврового вінка. А однак живий Данте не був увінчаний цим лавровим вінком, це прималював йому Рафаель, вже на посмертному портреті.

Петрарка теж так і не дочекався гідного визнання. І з гніву, з образи за поезію, за поетів він сам собі поклав на свою втомлену голову лавровий вінок – не з марносластва, а щоб не була понижена в очах людства велич поетичного генія. Торквато Тассо так і збожеволів, зацькований, прикутий ланцюгом до ліжка, і лавровий вінок йому, вже мертвому, поклали на груди.

Така сумна історія найславетніших лауреатів, то що вже казати про тих, що не сягнули їхньої слави, хоч і мали талант і працювали подвижницьки для своїх народів? (*Л. Костенко*).

Б. Стаття 17. Вища освіта

1. Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

2. Вища освіта здобувається на основі повної загальної середньої освіти.

Рівні, ступені вищої освіти, порядок, умови, форми та особливості її здобуття визначаються спеціальним законом.

3. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність закладів вищої освіти (для закладів вищої освіти культурологічного та мистецького спрямування – мистецька діяльність) є обов'язковою та невід'ємною складовою частиною їхньої освітньої діяльності.

4. Складовою освітньої програми вищої освіти мистецького спрямування є асистентура-стажування, яке проводиться в університетах та академіях на основі ступеня магістра і є основною формою підготовки мистецьких виконавських кадрів вищої кваліфікації (*Закон України «Про освіту»*).

В. Молитва до Пресвятої Богородиці

Пречиста Діво Маріє! Із розсвітом цього дня вдаюся під твій покров і як добра дитина благаю тебе: Матінко моя небесна, заопікуйся мною! У твої руки віддаю душу мою і тіло – усе моє життя. А ти, добра небесна Мати, будь найліпшою ньенькою та заступницею! Охороняй мене завжди сильним твоїм покровом у всіх небезпеках для душі і тіла. Заступайся за мене у твого божественного Сина та своїми молитвами злагідною святій його гнів з приводу моїх гріхів!

Адже добре знаю, що ти, Царице неба, завжди успішно помагаєш усім тим, що з довір'ям віддаються під твоє заступництво.

І твердо вірю, що під твоєю святою опікою легше зможу уникнути всіх небезпек для душі і тіла; легше зможу виконувати Божу волю, а після смерті досягнути вічне щастя. Амінь.

Г. Останні літні дні використовували решту прав. Кінець вересня ранки стали хмарні, а в полудень виринало сонце, сповнюючи повітря весняними міражами і стримуючи на час опадання листу. Але вночі його зривали й розвіювали по вулицях вітри, завдаючи клопоту двірникам. По цих жовтих застілках осені місто вступало в смугу свого буяння, прокидаючись після літньої сплячки. Гарячково розпочинались культосвітні, клубні й театральні сезони, оживали всілякі учені й півучені товариства, вертаючись в особі своїх членів з відпустки та будинків для спочинку. Завмерлі за часів літньої млості розуму книгарні й книгозбірні сповнилися покупцями й одвідувачами, одкривались виставки, читано лекції на найповажніші теми господарства й моралі. Починалось властиве

життя міста, весна його творчості, такої замкненої в мурах і разом такої безмежної (*В. Підмогильний*).

Г. – Дядечку Левку, а од Мишка є письомце?

– Нема, – одказував Левко, блукаючи очима поверх золотого Марфиного волосся, що вибилося з-під чорної хустки.

– Не брешіть, дядечку. Є...

– Ну – є! Є... так не тобі, а Софії.

– Дядечку Левку! Дайте я його хоч у руках подержу...

– Нельзя. Чужі письма нікому давати не можна. Заборонено.

– Я тільки в руках подержу, дядечку, і оддам (*Григір Гютюнник*).

Д. До Олександри Куліш

24 серпня 1905 р.

Чернігів, вул. Сіверянська, 3

Високоповажна добродійко Олександро Михайлівно!

І я, і дружина моя сердечно дякуємо за Ваші ласкаві запитання. Вважаємо за свій обов'язок прилучитися до гурту людей, що високо цінують славу і незабутню діяльність великого діяча українського. Раді будемо при тій нагоді особисто скласти і Вам, Високоповажна Добродійко, щирю пошану і вдячність за Ваші цінні праці на ниві нашого письменства. Коли не стане на перешкоді нам яка-небудь значна причина, прибудемо у Канашовку 7-го вересня вранці.

З високим і правдивим поважанням до Вас М. Коцюбинський.

Е. Закони за юридичною силою і порядком прийняття поділяються на конституційні і звичайні. Конституційний закон вносить зміни та доповнення до Конституції і приймається 2/3 від конституційного складу представницького органу. Звичайний закон встановлює відправні засади правового регулювання в певній сфері суспільних відносин і приймається більшістю (1/2) від конституційного складу парламенту.

За ступенем впорядкованості розрізняють кодифіковані закони, у яких узагальнюються і систематизуються норми права, що регулюють певну групу суспільних відносин (приймаються у формі кодексів, Основ законодавства) і поточні закони – несистематизовані законодавчі акти, прийняті парламентом з окремих питань (*з підручника*).

25. Установіть відповідність між функціональними стилями та їх ознаками.

1. Художній.	А. Понятійність, предметність, об'єктивність, логічність, узагальненість, однозначність, переконливість, аргументованість.
2. Розмовний.	Б. Усна форма спілкування, неофіційність, невимушеність, безпосередня участь у спілкуванні, використання позамовних чинників, емоційні реакції, лаконізм.
3. Публіцистичний.	В. Урочистість, піднесений тон оповіді, емоційність, пишномовність, ситуативність, символізм образів, метафоричність, алегоричність.
4. Науковий.	Г. Образність, поетичність, естетика мовлення, експресивність, динамізм, неприпустимість стандарту, яскраво виражена авторська індивідуальність.
5. Офіційно-діловий.	Ґ. Документальність, стабільність, стислість, чіткість, висока стандартизація вислову, сувора регламентація тексту.
6. Епістолярний.	Д. Поєднання логічності доказів, точності висловлення наукових положень з емоційно-експресивною образністю, використання художніх засобів.
7. Конфесійний.	Е. Невимушеність, емоційність, безпосередність, здебільшого приватність спілкування, наявність стереотипних словесних формул, вільна композиція, інколи публіцистичність мовлення.

26. Визначте, для текстів якого стилю (стилів) характерні подані слова і словосполучення.

Вельмишановний друже; аналіз методик; вишукана форма; з метою запобігання; очільник держави; притягати до відповідальності; зважаючи на викладене вище; творити милостиню; ні світ ні зоря; математичка; координувати зусилля; епохальні зміни; з найщирішою вдячністю; методи дослідження; як стверджують джерела в Кабміні; праведні душі; наварити бараболі; згідно з вимогами; національна ідея; сльози бризнули з очей; сформулювати гіпотезу; жадоба життя; на підставі отриманих даних; політична еліта; присутні одностайно схвалили; став, як укопаний; Пресвята Богородиця; звідси випливає, що; обличчя нації; дорога бабусю; беручи до уваги; схопити ручищами; загальновизнаною є теза про; вжити заходів; розбити надії; вільна економічна зона; як у Бога за пазухою; гартувати дух і волю.

27. Поясніть стилістичні параметри вживання слів-синонімів. Уведіть їх у речення.

Байдужий – індіферентний – апатичний – знеохочений.

Борець – боєць – поборник – ратоборець.

Вада – дефект – недолік – порок – гандж.

Історія – минуле – минувшина.

Здогад – догадка – припущення – гіпотеза.

Схвалювати – підтримувати – затверджувати – санкціонувати – підтакувати.

Товариство – компанія – громада – ватага – братія – братва – бомонд.

28. Виправте стилістичні огріхи в поданих реченнях. Поясніть причини порушень мовної норми.

1. Просимо посприяти в установці шлагбаума на залізнодорожньому переїзді. 2. Шановний Іване Петровичу, пропонуємо побалакати про підготовку двосторонньої зустрічі. 3. Сила, що діє з боку рідини на величезний поршень гідравлічної машини, є більшою від сили, що діє на маленький поршень. 4. Дубровицька сільська рада просить Вашого дозволу на надання беушного шебеню для ремонту дороги. 5. Ліфт у нашому будинку не функціонує вже два місяці. 6. Доводимо до Вашого відома, що зменшення

кількості електричок приведе до незручностей пасажирів. То про яке покращення може йтися! 7. Суспільно-політичні проблеми носять перманентний характер. 8. Згідно з дослідженнями європейських учених, вакцинація – це прекрасний спосіб подолання пандемії. 9. Миколко, обережно поведься з ножицями, щоб не завдати непоправної шкоди своєму сусідові. 10. Щодо ходу виконання контрольних документів потрібна гостра необхідність доводити про це відповідальним виконавцем до відома керівника.

СПІЛКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

29. Прочитайте визначення *спілкування* та *комунікації*. З'ясуйте, чому в першому випадку термін «комунікація» вважають ширшим за поняття «спілкування», а в другому – навпаки? Що дає підстави вважати ці терміни синонімами?

Спілкування – цілеспрямований, соціально зумовлений процес обміну інформацією між людьми в різних сферах їхньої пізнавально-трудової та творчої діяльності, який реалізується переважно за допомоги вербальних засобів¹.

Комунікація – це цілеспрямований інформаційний обмін у різноманітних процесах спілкування².

Спілкування – сукупність зв'язків і взаємодій людей, суспільств, суб'єктів (класів, груп, особистостей), у яких відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками та результатами діяльності³.

Комунікація – смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії; обмін інформацією в різноманітних процесах спілкування⁴.

30. Виберіть із запропонованих функцій спілкування ті, які є основними в ситуації комунікативної взаємодії між: а) викладачем і студентом; б) продавцем і покупцем; в) керівником і підлеглим; г) лікарем і пацієнтом; г) друзями.

- контактна
- інформаційна
- спонукальна
- координативна
- пізнавальна
- емотивна
- налагодження стосунків
- регулятивна

---

¹ Селіванова О. Сучасна лінгвістика. *Термінологічна енциклопедія*. Полтава : Довкілля, 2006. С. 571.

² Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ : Алерта, 2013. С. 150.

³ Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. С. 27.

⁴ Там само. С. 28.

31. Продовжіть речення:

1. За свободою вибору партнера виділяють спілкування ...
2. За темою спілкування може бути ...
3. За ознакою участі чи неучасті мовних засобів розрізняють спілкування ...

4. Залежно від результативності спільної взаємодії та досягнутого ефекту виділяють спілкування ...

5. За мірою офіційності спілкування може бути ...

6. Мета визначає виділення спілкування ...

32. Ознайомтесь із деякими порадами американського педагога й оратора-мотиватора Дейла Карнегі для тих, хто хоче опанувати основи ефективного спілкування з людьми та навчитися подібатися іншим. Поясніть їх та сформулюйте власну думку щодо цих рекомендацій.

Основні способи спілкування з людьми

Правило 1. Не критикуйте, не осуджуйте, не скаржіться.

Правило 2. Давайте чесну, щиро, високу оцінку.

Правило 3. Викличте в іншій особі палке бажання.

Як привернути до себе людей

Правило 1. Будьте щиро зацікавлені іншими людьми.

Правило 2. Усміхайтесь!

Правило 3. Пам'ятайте, що ім'я людини є для неї найсолодшим і найважливішим звуком будь-якою мовою.

Правило 4. Будьте гарним слухачем. Спонукайте інших говорити про себе.

Правило 5. Говоріть про інтереси іншої людини.

Правило 6. Дайте іншій особі відчуття своєї значущості – і робіть це щиро.

33. Прочитайте прислів'я. Поясніть, про які правила спілкування в них ідеться.

- Птицю пізнають по пір'ю, а людину – по бесіді.
- Язык багато може зробити: і настрій піднести, і справу зіпсувати.
- Вмієш сказати – вміє і змовчати.

- Треба знати, що і де сказати.
- Погане слово краще проковтнути, ніж промовити.
- Яка головонька, така й розмовонька.
- Гостре словечко коле сердечко.
- Умієш говорити – умій слухати.
- Хто каже до ладу, то вухо наставляй, а хто без ладу, то

теж не затикай.

- Мовчанка гнів гасить.

34. У відповідність закони спілкування зі ситуаціями, які їх ілюструють. Поясніть запропоновані закони спілкування та доповніть їх інформацією про інші.

1. Закон мовленнєвого впливу.	А. Що довше говорить промовець, то більше нетерпіння виявляють його слухачі.
2. Закон комунікативного самозбереження.	Б. Співвідношення говоріння і мовчання в мовленні людини – величина постійна.
3. Закон прогресивного зростання нетерпіння слухачів.	В. Співбесідники у процесі спілкування підсвідомо імітують стиль один одного.
4. Закон ритму спілкування.	Г. Будь-яка інформація, яку передають у групі спілкування, спотворюється в процесі передавання.
5. Закон дзеркального розвитку спілкування.	Ґ. Словесне втілення певної думки або емоції формує цю думку або емоцію в мовця.
6. Закон притягування критики.	Д. Якщо інформації в певній групі спілкування недостатньо, вона самопороджується у вигляді чуток.

7. Закон самовиникнення інформації.	Е. Інформація негативного змісту зазвичай поширюється швидше, ніж позитивна.
8. Закон зниження рівня інтелекту аудиторії зі збільшенням її чисельності.	Є. У спілкуванні людина намагається зберегти досягнуту нею комунікативну рівновагу.
9. Закон прискореного поширення негативної інформації.	Ж. Що більше людина чимось виділяється серед інших, то більше її критикують.
10. Закон спотворення інформації.	З. Що численнішою є аудиторія, яка слухає промовця, то нижчим є її середній інтелектуальний рівень.

35. Дослідники проблем комунікації виділяють певні особливості спілкування на сучасному етапі, зокрема, вказують на те, що сфери спілкування розширюються, натомість час спілкування з тими, хто цікавить особу, скорочується; зростає питома вага коротких, поверхневих мовленнєвих контактів, а зменшується вага розлогих монологів; люди надають перевагу «спілкуванню» зі засобами масової інформації, а не з людьми тощо. Наведіть свої міркування щодо особливостей міжособистісного спілкування, характерних для сучасного суспільства, та причин його ускладнення.

36. Заповніть таблицю, розподіляючи невербальні компоненти спілкування за групами.

Невербальне спілкування			
Кінетика	Праксодика і екстралінгвістика	Тактика	Проксеміка

Невербальні компоненти спілкування: дистанція, гучність, поцілунок, міміка, потиск руки, пауза, поза, покашлювання, поплекування по плечах, візуальний контакт (погляд), жест, тембр, тональність, орієнтування, хода, інтонація.

37. Прочитайте текст. Поясніть роль очей у невербальному спілкуванні.

Доповніть викладену інформацію прикладами на основі власних спостережень щодо значення погляду як невербального компонента спілкування.

Американський психолог П. Екман разом з колегами опрацював техніку, яка отримала назву «Система кодування рухів обличчя» (Facial Action Coding System – FACS).

Ця система дає змогу вирази обличчя зіставити з виявом певних емоцій. Автори зазначають, що найменшому контролю підлягають очі. «Очі не брешуть», «Очі – дзеркало душі», «Хочеш пізнати людину – дивись їй у вічі» – ці вислови свідчать про важливість виразу очей в комунікації. Так, блискучі очі виражають радість, матові – сум.

Широкі зіниці свідчать про страх; нерухомі – про концентрацію уваги; «бігаючі» – про неспокій, розпорошення уваги; короткі погляди вбік – почуття вини, побоювання осуду оточення; погляд униз – неспівість або почуття провини, страху.

Про внутрішній стан людини, домінування у її психокогнітивній діяльності певних типів відчуттів можуть свідчити рухи зіниць очей.

Скажімо, якщо співрозмовник, перш ніж відповісти на поставлене запитання, підводить очі догори, можна з упевненістю говорити про домінування у сфері його психокогнітивних процесів зорових образів; якщо зіниці очей опущені донизу – домінують тілесні відчуття; рух зіниць очей вбік свідчить про переважаючі слухових образів (*Ф. Бацевич*).

38. Увідповідніть подані зображення виразів обличчя з емоціями, які вони передають.

1.

А. Подив.

2.

Б. Сором, збентеження.

3.

В. Спокій.

4.

Г. Веселощі.

5.

Г. Образа.

6.

7.

8.

9.

10.

Д. Гнів, лють.

Е. Радість.

Є. Переляк.

Ж. Сум.

З. Злість.

39. З'ясуйте, про які емоційні стани свідчать вказані нижче жести.

- Пошук чогось дрібного (часто неіснуючого) на одязі та змахування його.

- Потирання долонь.

- Повертання руки співбесідника під час потискування донизу.

- Почухування шиї нижче вуха і позаду вуха.

- Прикривання рукою губ.

- Руки схрещені на грудях, напружена шия.

- Підсвідоме розслаблення комірця або потирання шиї.

- Голова лежить на руці.

40. З'ясуйте, про які невербальні й паравербальні засоби йдеться в поданих фразеологізмах. Поясніть їх значення.

Як баран на нові ворота; бігати хвостом; бісики грають в очах; блимнути очима; блукати очима; під боком; за бортом; як з порожньої бочки; взяти зброю до рук; вдарити чолом; викладати карти; вискалювати зуби; висолопивши язика; витати в хмарах; витися в'юном; відводити очі; віддавати руку і серце; повісити голову; тет-а-тет; давати задній хід; давати по руках; дерти носа; цідити кризь зуби; іти в ногу; квасити губи; як млин меле.

41. Прочитайте текст. Доповніть його власними прикладами, у яких виявляється національна своєрідність невербальних засобів спілкування.

Треба враховувати, що більшості невербальних засобів спілкування притаманна національна своєрідність, ідіоетнічність. Результативність комунікативного зв'язку з іноземними партнерами зумовлена, зокрема, знанням особливостей невербальних компонентів спілкування. Так, успіх спілкування певною мірою залежить від «комфортності дистанції», яку займають учасники розмов на конференціях, зустрічах, дипломатичних прийомах. Відстань між співрозмовниками – це ідіоетнічна ознака: у різних народів вона не однакова. Різні культури розрізняються за нормами, які регулюють допустимий ступінь експресивності й розмір особистісного простору. З не відомих науці причин представники різних культур, у міру наближення до екватора, надають перевагу меншій відстані між

учасниками переговорів і контактнішому й тіснішому спілкуванню. Загалом вважають, що в європейців особистий простір – це відстань простягнутої руки, у латиноамериканців – руки від ліктя до кінчиків пальців, у арабів – руки від кистьового суглоба до кінчиків пальців. Етнопсихологи не раз описували факти нарікань арабів на європейців: «Що сталося, чому вони стоять від мене так далеко?» Латиноамериканці сприймають намагання північноамериканців відступити на звичну для них більшу відстань як неповагу до них. Не в останню чергу з тієї ж причини азійці, зокрема японці, відгукуються про американців і європейців як про холодних, неприязних людей.

За цими ознаками розрізняються й культури Європи. Представник порівняно стриманої культури Північної Європи сприймає носія експресивної середземноморської культури як людину сердечну, привітну, але неділову, схильну гаяти час. Навпаки, вихідцю з узбережжя Середземного моря людина з Півночі Європи буде, можливо, видаватися діловою, холодною, надто пунктуальною.

У Європі відстань між співрозмовниками зростає з півдня на північ: від 40 см в Італії до майже 2 м у Великобританії. Так, британці й скандинави тримаються на більшій відстані одне від одного, ніж французи, а жителі південних регіонів Франції жестикулюють більше, ніж жителі північних регіонів. В Україні особиста відстань (під час розмов на конференціях, зустрічах, прийомах) – від 0,4 до 1,5 м. Отже, для успішного спілкування з іноземцями варто враховувати особливості їхньої особистої дистанції (*Т. Шинкаренко*) (за матеріалами сайту <https://veche.kiev.ua/journal/133/>).

42. Поміркуйте, у які комунікативні тактики можуть втілюватися вказані стратегії. Наведіть приклади.

А. Стратегія заохочення до виконання завдання.

Б. Стратегія відмови від виконання завдання.

В. Стратегія, зорієнтована на збут товару.

43. З'ясуйте, для стилю спілкування жінок чи чоловіків характерні наведені нижче ознаки. Розподіліть їх у дві колонки.

Інформація, факти, цифри і результати; партнерська комунікація; емоційне мовлення; соціальний статус і влада; засоби ввічливості; ієрархічні соціальні ролі в комунікації; неточність називання предметів; слова зі значенням невпевненості; точне називан-

ня предметів; грубі і лайливі слова й вислови; зорієнтованість на загальну атмосферу спілкування; малоемоційне мовлення (аргументи); зорієнтованість на власну позицію; підтримання хороших стосунків; перевага прикметників і прислівників; перевага іменників і дієслів.

44. Визначте, які етикетні ситуації ілюструють подані словесні формули. Поясніть стилістичні параметри їх уживання в українській мові. Використовуючи наведені мовні формули, усно складіть діалог в офіційно-діловому стилі.

- Добрий день, добридень, здрастуй, здрастуйте, вітаю, доброго здоров'я, доброго здоров'ячка, здоров, здоров був, здорові (здоровенькі) були, здрастуйте вам, привіт, доброго ранку, салют, добрий вечір, добридень, хеллоу, хай.

- До побачення, будь, іди, будьте, ідіть, зоставайся, бувай, бувайте, здоров, до завтра, па (па-па), на все добре, щасливо, всього доброго, всього найкращого, з добрими побажаннями, прощай, прощайте, прощавай, прощавайте, бай.

- Вибачте, пробач, пробачте, перепрошую, вибачай, пробачай, пардон, сорі.

- Добре, гаразд, згода, славно, хай, нехай, так, нех.

- Дякую, спасибоньки, спасибі, щиро вдячний, моя подяка.

- Будь ласкавий, будь ласка, будьте ласкаві, будь ласкав, будь люб'язний, будьте люб'язні, зробіть ласку, зроби ласку, май милість, майте милість, якщо ваша ласка, якщо твоя ласка, будь другом.

45. З огляду на вік, стать, соціальне становище співрозмовника та комунікативні умови (місце, час, тривалість) спілкування, назвіть мовні формули, якими можна скористатися для висловлення:

а) вітання;

г) вибачення;

б) прощання;

д) прохання;

в) згоди;

е) поради;

г) компліменту;

є) відмови.

46. Прочитайте текст, розкажіть про історію формування етикетних звертань української мови. Зробіть висновок про чинники, які впливають на вибір мовної формули звертання у конкретній ситуації спілкування.

Вибір звертання значною мірою залежить від тональності спілкування. Офіційна величальна функція закріпилася сьогодні за звертанням *пане* (*пані, панове*). В офіційному, здебільшого усному, спілкуванні послуговуються цим звертанням у поєднанні з прізвиськом або назвою особи за фахом чи родом діяльності, наприклад: *пане Ткачук, пане професоре, пане ректоре*. Це шанобливо-ввічливе звертання поширилось в українській мові під впливом польської, в якій воно має нейтральне значення. Як офіційне звертання до високопоставлених привілейованих верств суспільства «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.» фіксує з XIV ст. Пізніше воно узвичаїлось як ввічлива форма звертання до людей незалежно від їх соціального становища в інтелігентному, а потім селянському середовищі. Вживалось самостійно або в поєднанні з іменем, напр.: *Пані! Пані Інно!* До речі, в Галичині було поширене звертання *пане-добродію, пане-товаришу*. У свідомості попередніх поколінь слово *пан* мало негативну конотацію, пов'язувалось з «гнобителями народних мас». Насправді слово *Пан* у грецькій міфології означає «покровитель усієї природи; господар». Тому вживання в народних українських піснях, колядках звертання *пане-господарю* є засобом вираження шанобливого ставлення до господаря дому.

Звертання *добродію* (*добродійко, добродії*) вважають давньою почесною назвою осіб, що роблять добро. Як етикетне звертання фіксує «Історичний словник української мови» Є. Тимченка з XVII ст. Поширене було здебільшого на сході України. Вживалось у сполученні з етикетними означеннями *вельмишановний, вельмиповажний* та з прізвиськом, ім'ям, іменем по батькові, напр.: *вельмишановний добродію Олексію Петровичу*. У традиційному значенні варто вживати це звертання й сьогодні в різних сферах суспільного життя, зокрема діловій.

Звертання *товаришу* з'явилося в українській мові наприкінці XIX – початку XX ст. і використовувалося в інтелігентському середовищі в значеннях «1. Людина, зв'язана з ким-небудь дружною. 2. Людина, ідейно зв'язана з іншими людьми». У радянський час це слово витіснило всі інші звертання, ідеологізувалося і функціонувало для називання соратника по партії.

Звертання *громадянине* (*громадянку, громадяни*) обмежується правовою, юридичною сферою і підкреслює рівність усіх членів суспільства перед законом як осіб, що користуються громадянськими правами і мають певні обов'язки.

Однією з форм звертання до незнайомих людей, яким наперед виказуємо «кредит довіри», є слово *друзі*. Це звертання набуло особливого звучання через часте використання його Президентом Віктором Ющенком під час виборів Президента та Помаранчевої революції в Україні.

У розмові з колегами, звертаючись до керівників установи, організації узвичаєною є форма звертання на ім'я та по батькові, напр.: *Вікторе Андрійовичу, Іване Степановичу, Юліє Володимирівно*. У Київській Русі ім'я по батькові виконувало функцію прізвища, наприклад, Анна Ярославна. І тільки тоді, коли узвичаїлося прізвисько, будова найменувань стала двокомпонентною, наприклад, *Ярослав (Володимирович) Мудрий*. Отже, легко відмовлятися від власне українських звертань на ім'я та по батькові, очевидно, не варто. Однак треба наголосити на тому, що не по-українськи звучить звертання *Олександрівно! Миколайовичу!* Така традиція звертання здавна відома російській мові, й не слід її переймати!

Існує усталена система звертань до осіб духовного сану. Згідно з церковною традицією, виділяють три ступені священства. Вони співвіднесені з певними засобами титулування священників, дотримання яких обов'язкове у звертанні до духовної особи.

У християнстві найвищий чин у церкві – єпископ або архієрей (у католиків кардинал). Це спільна назва для єпископа, архієпископа, митрополита. Єпископів прадавніх столиць (Єрусалим, Константинополь, Рим, Київ) називали патріархами.

До патріархів і Папи звертаються: *Ваша святосте!*

До архієпископа: *Ваша превелебносте!*

До кардинала (найвищий духовний сан у католиків після Папи): *Ваша превелебносте! Ваша ясновельможносте!*

До єпископа (на заході України): *Владико!*

Нижчі чини духовного сану – священник, пресвітер (у більшості християнських сект – виборний керівник релігійної громади). До священників звертаються: *Панотче! Отче!*

Найнижчий священницький чин – архідиякон (старший диякон при єпископові), диякон (помічник священника чи архієрея при Службі Божій). У звертанні до осіб цього духовного сану: *Всечесні отці! Всечесне духовенство!*

Заслуговує на увагу і вибір звертання до великої кількості слухачів на різноманітних зібраннях: зборах, засіданнях, конференціях тощо. Форму звертання звичайно визначає вид зібрання. Кожне звертання враховує своєрідність аудиторії, прагнення і можливість доповідача наблизитись до слухачів, наприклад: *Вельмишановний пане ректоре! Вельмишановний пане голово! Шановні колеги! Дорогі друзі! Вельмишановні пані та панове!* (за матеріалами сайту https://pidru4niki.com/1770071247604/dokumentoznavstvo/ukrayinskiy_movlennyeviy_etiket).

47. Розподіліть мовні формули ввічливості відповідно до тональності спілкування (висока, нейтральна, дружня).

- День добрий! Добрий день! Салют! Вітаю! Скільки літ! Добрий вечір! Вітаннячка! Доброго ранку! Здоров був! Здрастуйте! Привіт! Кого я бачу!

- Пане професоре, бабусю, дорогі друзі, вельмишановні пані й панове, шановне товариство, матусю, Ольго Дмитрівно, добродію, котику, шановні колеги, вельмишановне панство, шановна громадо.

- І як же звати цю чарівну пані? Мого колегу звать... Дозвольте відрекомендувати Вам пана... Мене звати...

- Щиро вдячний, вельми вдячний, спасибі, глибоко вдячний, дякую, вік не забуду, висловлюю вдячність, велика подяка Вам, я твій боржник, дозвольте висловити вдячність, гарно дякую, висловлюю вдячність.

- Прошу у вас вибачення за... Вибачай. Вибачте ласкаво. Перепрошую. Ну, не гнівайся. Прошу вибачити мені. Даруйте. Винен.

- Ласкаво просимо. Приходьте. Будь ласка. Люб'язно запрошуємо вас. Прийди завтра. Заходьте, будь ласка. Приїздіть до нас. Заходь. Будемо раді вас бачити. Дуже просимо.

48. Підготуйте доповідь про етикетні традиції уживання займенників «я» – «ми», «ти» – «ви» у діловому, науковому, особистому спілкуванні.

49. З'ясуйте, якими етикетними мовленнєвими формулами можна скористатися в поданих ситуаціях.

Вітання:

- а) з однокласниками;
- б) з викладачем;
- в) з батьками;
- г) з учасниками зборів.

Прощання:

- а) з друзями;
- б) з директором інституту;
- в) з батьками;
- г) з учасниками конференції.

Подяка:

- а) другові (подрузі) за допомогу у скрутну хвилину;
- б) кухареві в ресторані;
- в) науковому керівникові за допомогу й підтримку;
- г) мамі за приготовану вечерю.

Вибачення:

- а) у колеги по роботі;
- б) у випадкового перехожого;
- в) у батьків;
- г) у друга (подруги).

50. Прочитайте діалог і вкажіть на недоліки, яких припустилися учасники телефонної розмови. Зредагуйте запропонований текст відповідно до етикетних правил.

- Слухаю!
- Алло! Це компанія «Мустанг»?
- Так, слухаю Вас.
- Мені треба поговорити з директором Олександром Миколайовичем.
- Його зараз немає. Він на нараді.
- Передайте, щоб він зателефонував мені пізніше.
- Добре, обов'язково скажу.

51. У науковій літературі вирізняються дві позиції у суперечності між етичними нормами та самою суттю підприємницької діяльності. Одна з них полягає в тому, що етика і бізнес – поняття несумісні. Головне – досягти максимальних показників прибутку

будь-якими способами. Друга позиція ґрунтується на тому, що саме етика може допомогти максимізувати прибуток, розширити або зміцнити ділові контакти, впровадити і зміцнити етичні правила поведінки в суспільстві загалом, що не може не сприяти подальшому процвітанню бізнесу. Як ви вважаєте, як у сучасному світі співіснують етичні норми та принципи бізнесу? Свою думку обґрунтуйте.

52. Виправте помилки у вживанні поданих мовних формул. З'ясуйте, у яких ситуаціях спілкування ними послуговуються.

1. Павло Степанович, звертаюся до Вас як до фахівця у сфері маркетингу.

2. Давайте підготуємо доповідь із проблем культури мовлення правоохоронця.

3. Вибачаюся, але не можу погодитися з вашими аргументами.

4. Дозвольте відрекомендуватися. Моя фамілія Дячук.

5. Я Вас поняв. Дякую!

6. Це не зовсім вірно.

7. Переконалий, щодо головних питань ми прийдемо до згоди.

8. Заспокойся, не приймай близько до серця кожне зауваження.

9. Скажіть, по якому питанню ви до нас?

10. На зустріч із фахівцями-практиками запрошуються усі бажаючі.

53. Прочитайте текст і на основі інформації, наведеної в ньому, поміркуйте, чому слухання все ж вважають активним, а не пасивним процесом. За яких умов слухання може бути максимально ефективним?

За дослідженнями вчених, лише 10% людей вміють посправжньому слухати інших. Аналітики з Гарвардського університету вивчали здатність людей слухати інших. Згідно з отриманими ними даними, відразу після завершення розмови середньостатистичний респондент пам'ятав лише 50% з того, що сказав його співрозмовник (хоч він був упевнений у тому, що слухав дуже уважно). Через вісім годин після розмови людина забувала третину прослуханої інформації. Через два місяці в пам'яті залишилося лише 23% з того, що було прослухано (за матеріалами сайту https://udhtu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/metod_3157.pdf).

54. Установіть відповідність між прийомами рефлексивного слухання і фразами, якими можна для цього скористатися.

Прийоми рефлексивного слухання

1. З'ясування.	А. Я бачу, що Вам складно про це говорити... .
	Б. Отже, можна зазначити, що... .
2. Перефразовування.	В. Я не розумію, що Ви маєте на увазі?
3. Відображення почуттів.	Г. Цілком розумію Ваші почуття.
	Ґ. Це все, що Ви хотіли сказати?
4. Резюмування.	Д. Зважаючи на все сказане,...
	Е. Тобто Ви маєте на увазі, що... .
	Є. Чи в цьому полягає проблема?
	Ж. Підсумовуючи сказане, вважаю, що... .
	З. Якщо я правильно Вас зрозумів... .
	И. Як і Ви, я вражений тим, що... .
	І. Будь ласка, уточніть, що Ви маєте на увазі.
	Ї. Якщо я не помиляюсь, Ви наголошуєте на тому, що... .

55. Ознайомтесь із порадами американського журналіста і телеведучого Ларрі Кінга для тих, хто хоче навчитися говорити так, щоб його слухали і чули. Поміркуйте, наскільки дієвими й корисними є ці поради для спілкування в різних ситуаціях, наприклад, із друзями, колегами, керівником, партнером? Якими порадами Ви могли б доповнити подані?

Поради від Ларрі Кінга

1. Говорити – це такий же процес, як водіння машини або гра в гольф – його треба вчитися. Постійність практики творить чудеса.

2. Якщо є сумніви, краще помовчати. Нехай це викличе підозри в дурості, але це краще, ніж розвіяти всі сумніви щодо цього.

3. Виробіть корисну звичку розмовляти вголос зі собою. Робіть це будь-де і завжди, коли для цього є можливість. Таким чином Ви тренуєте не тільки голос, а й інтонацію, темпоритм. Ларрі зізнається, що часто ні з того ні з сього може вимовити якусь підводку до передачі або просто репліку. Ефект спонтанності теж важливий, бо навчить реакції відповіді.

4. Добре розвиває манеру мови бесіда біля дзеркала. Це улюблений прийом багатьох ораторів. Почасти це допомагає встановити зоровий контакт з візаві, бо мимоволі Ви дивитесь в очі своєму відображенню.

5. Слухайте час від часу, як Ви розмовляєте. Цей простий прийом допоможе зненавидіти свої «е-е-е» та інші слова-паразити і запустить програму для підсвідомості з установкою на зменшення їх кількості в мові. Прислухайтеся до себе – і тоді до Вас почнуть прислухатися інші.

6. Модні жаргонізми, терміни та інший сленг зроблять Вашу мову цікавою на 5 хвилин, але потім співрозмовник втомиться і просто відмовиться робити зусилля, щоб Вас розуміти. Пам'ятайте про це.

7. Щоб домогтися від співрозмовника відвертості і щирості, треба самому бути відвертим і щирим.

8. Один з головних секретів – це вміння ставити питання. Кінг зізнається, що сам він надзвичайно цікавий і постійно ставить питання, чим би не займався. Найулюбленіше з них – «чому?».

9. Пам'ятайте, що кожен із нас насамперед звичайна людина. Це означає, що не варто тремтіти від того, що перед Вами титулована знаменита персона.

10. Одне з головних правил: самому отримувати задоволення від бесіди. Це передається. Співрозмовник буде приємно здивований Вашим позитивним настроєм і також налаштується на хвилю задоволення.

11. Успішні люди вміють говорити. Ця думка цілком справедлива і в зворотному напрямку: вміння говорити зробить Вас успішним. Якщо Ви успішні, то станете ще більш популярні, навчившись краще говорити.

12. Прийнято вважати, що подорожі розширюють кругозір, але всі забувають, що звичайна комунікабельність також дуже збагачує знаннями та інформацією. І можна багато чого почерпнути для себе, просто спілкуючись з людьми (*за матеріалами сайту <https://ufsf.com.ua>*).

56. На основі наведених висловлювань сформулюйте вимоги до публічного виступу й поведінки оратора.

1. Оратор повинен вичерпати тему, а не терпіння слухачів (В. Черчилль).

2. Слово – зброя. Як усяку зброю, його треба чистити й доглядати (М. Рильський).

3. Якщо можна говорити про те, що раніше сказали інші, то слід спробувати це сказати краще за них (Ісократ).

4. Хто ясно думає, той ясно і говорить (Н. Буало).

5. Одного неточного, невдало сказаного або хоча б погано вимовленого слова іноді досить, щоб зіпсувати все враження (А. Міцкевич).

6. Не вміти добре висловлювати свої думки – недолік; але не мати самостійних думок – ще набагато більший недолік (К. Ушинський).

7. Головне в ораторському мистецтві полягає в тому, щоб не дати помітити мистецтво (Квінтіліан).

8. Майстерна промова здатна голубити, запалювати, полонити (Ф. Бекон).

9. Найкращі виступи – прості, зрозумілі, наповнені глибинним змістом (А. Коні).

10. Усе, про що маєш намір ти сказати, розглянь перше в умі своєму, бо у багатьох язик випереджає й саму думку (Ісократ).

11. Коли пишеш промову, найважче – вирішити, що робити з руками під час виступу (Ф. Хаббард).

57. Враховуючи вимоги до структурних елементів промови та логіки викладу, поміркуйте, у якій послідовності доречно розташувати частини виступу Юрія Мушкетика (21 січня 1990 року). Свою думку аргументуйте.

(1) Нині у нас на вустах слово «злука», а також інші, близькі і рідні йому слова – возз'єднання, єднання, єдність.

(2) Це слово вимовляли ті, хто сідав на коня і мчав на край Дикого поля затулити своїми грудьми вітчизну, кидався з однієї сторони в іншу, захищаючи покраяну, розірвану королями, султанами, царями, цісарями Україну. В усі віки над нашою землею віяли потужні супротивні вітри і хилили наші прапори то в той, то в той бік. Трагічно, з сльозою зроняли це слово лицарі, які копали шаблями могили для своїх побратимів.

(3) Вона, єдність, потрібна нам, щоб відродитися, відродити наші національну гідність, нашу культуру, нашу мову, нашу історію. Вона потрібна нам, щоб домогтися суверенності, аби нам не клали в узголів'я чорнобилі, гнилі моря, не викачували до грама та не продавали за безцінь за кордон найкращу в світі полтавську нафту, не плюндрували найкращі в світі чорноземи, аби ми нарешті відчули себе господарями на власній землі.

(4) Сьогодні ми стали в живий ланцюг. Я думаю, що цей ланцюг проліг не тільки по наших дорогах, а й сягнув у глибінні віків, у ньому з нами стоять всі, хто боронив свободу України. Її недоля пекла їм, наче ворожа стріла під серцем, саме так вона пече і всім нам.

(5) Нас усіх збило на цій площі одне слово – «злука». Зізнаюся, воно незвичайне для мене, як, мабуть, і для вас. Мабуть, через те, що наш народ знав у минулому лише супротивне слово «розлука». Його вимовляли всі ті, кого лиха доля гнала за моря і океани до далекої Канади, Сполучених Штатів, Австралії, на Кубань і Далекий Схід, кого гнали в гнилі болота на Ладугу і на чиїх кістках збудований Пітер, на Біломоро-Балтійський канал, на шахти Магадану.

(6) Одначе й могил тих не лишилося. У нас немає могил наших славних предків, біля яких ми могли б помолитися і поміркувати над своєю долею, їх понищили вороги, немає могил Остряниці, Сагайдачного, Хмельницького, Палія, Гонти. Лишилася тільки одна могила – славетного кошового Січі Запорозької Івана Сірка, її тричі рівняли з землею копита боярських коней.

(7) Ми зібралися сюди, щоб продемонструвати свою єдність, подивитися одне одному в очі, піднести свій голос на захист голубого неба, чистих вод, нашого минулого і майбутнього, во славу України!

Свій варіант композиції промови порівняйте з оригіналом, поданим у додатку 1.

58. Ознайомтесь із фрагментом промови третього президента України Віктора Ющенка на Європейській площі у Києві 18 вересня 2004 року. Визначте тропи та стилістичні фігури, якими скористався автор, з'ясуйте їхню роль у загальній ідейній спрямованості публічного виступу.

...Ми – єдиний український народ. На Заході і на Сході, на Півночі і на Півдні усім однаково болять бідність і безправ'я. Наш дім не розділиться, бо наше об'єднання, за словами великого Олександра Довженка, «це кінець дрібному, другорядному і кон'юктурному».

З Києва, з міста, де закопана пуповина народу нашого, я хочу звернутися до кожного краю. Вітаю благодатний Південь, де немає меж ланам Херсонщини і Миколаївщини, де вдень і вночі шумлять порти Одеси, де горять вогні Запоріжжя, де лагідне море гойдає Крим, незрівнянний своєю красою.

Але я також пригадую, як мені в цих краях цитували класика: «Земля наша обильна, порядку тільки нет». Плоди землі і людської праці розкрадаються. Все іде в кишеню кланів. Я кажу вам: багатства краю ми повернемо людям.

Вітаю Донбас! На карті України він зліва, як серце. Його метал і вугілля – це кров економіки. Тут живуть горді люди. Останнє слово гірники завжди залишають за собою. Я стверджую: бандити не будуть правити на цій землі. У минулому залишаться приниження, безробіття, заборгованості. Ми повернемо достаток у шахтарський край.

Вітаю древні Галичину і Волинь, зелену Буковину, щедре Закарпаття! Тут люди за сусіднім кордоном бачать Об'єднану Європу. З великими надіями ми починали свій шлях до неї. Але через бездарність влади відстали. Я кажу вам і усій Україні: ми з діда-прадіда добрі господарі. Ми будемо жити не гірше за сусідів!

Вітаю рідні мені Суми, Харків, де вчився мій батько, Чернігів і Житомир, все Полісся і Слобожанщину. Дорогі мої земляки! Ми здоласмо неправду, ми дамо лад кожному селу, кожному місту, кожній вулиці і кожному дому!

Моє слово вітання центру України, подолянам і полтавцям, черкашанам і кіровоградцям, всій Центральній Україні від Вінниці до Дніпропетровська. Я знаю, яка багата і щедра наша земля. І як важко на ній заробляти на життя чесною працею. Ми з вами – козацького роду. Ми позбудемось нужди і будемо жити вільними людьми, як славні прадіди наші!

Я побував у вас всюди і бачив – нинішня влада в агонії. Проте цього не можна побачити на телебаченні. За одне слово правди відключають канали і закривають газети. Екран телевізора став кривим дзеркалом. Ми в ньому не пізнаємо себе і свою країну. У нас уже оскома від інформаційної брехні.

Але нас не обдурити. Це влада боїться подивитися правді в очі. Влада боїться нас. І недаремно. Бандити при владі розуміють: вибори стануть вироком цій владі, який винесе сам народ. Бандити сидітимуть у тюрмах!..

...Мої дорогі українці! Сьогодні у десятки мільйонів наших осель стукає українська доля. І вона запитує одне у всіх: який ви путь обираєте для себе і своїх дітей?..

...Я переконаний – громадяни України проголосують за достаток, повагу до людської гідності і справедливість. Я вірю, що добро і любов до України переможуть *(за матеріалами сайту <https://www.pravda.com.ua/news/2004/09/18/3002541/>)*.

59. Прочитайте промову капелана Андрія Зелінського «Перемога – досягнення команди». Проаналізуйте її за поданою нижче схемою.

Схема аналізу промови

1. Для якої аудиторії призначено промову?
2. Якою є промова за метою створення (укажіть мету загальну й конкретну)?
3. Визначте основну тему й основну думку промови.
4. Оцініть новизну в доборі матеріалу.
5. Визначте рід і вид промови.
6. Які смислові моделі використано в аналізованій промові («рід – вид», «визначення», «ціле – частини», «зіставлення», «причина і наслідок», «обставини», «приклад і свідчення», «ім'я» тощо).
7. Які функціональні типи мовлення використано в промові (опис, розповідь, роздум).
8. Виділіть основні композиційні частини виступу. Наскільки кожна з них відповідає риторичним вимогам? Оцініть послідовність, зв'язність та пропорційність композиційних частин. Визначте вид вступу й висновку.
9. Виділіть виражальні засоби мовлення (зокрема, тропи й фігури), з'ясуйте особливості їх функціонування, доречність та стилістичну виправданість послуговування ними.
10. Оцініть мовленнєву культуру оратора.

Перемога – досягнення команди

Шановні друзі! Живемо з Вами у час, коли не говорити про перемогу неможливо. Про будь-яку, будь-якого масштабу, на будь-якому полі бою, але про перемогу. Саме про це сьогодні хочеться з Вами поділитися кількома, як на мене, простими, але надзвичайно важливими, суттєвими думками.

Що таке перемога? У мене є своє визначення і, зазвичай, коли починаю про щось говорити, то пропоную визначення.

Так-от, вважаю, що перемога – це виконане завдання, досягнута ціль, реалізована мета або мрія, яка стала дійсністю. Завдання, цілі, мета потребують конкретних параметрів, потребують чітких координат. Перемог абстрактних не існує. Часто кажу, що кожна перемога потребує імені. І перед тим, як Ви вирушите у свій шлях

до своєї перемоги, пам'ятайте: Ваша перемога також потребує імені. Але цього замало.

Як дійти до своєї власної чи, зрештою, до нашої спільної перемоги? У морській піхоті України ми віримо, що і один у полі може бути відважним воїном, але перемога – завжди досягнення команди.

Сьогодні обіймаю штабну посаду капелана у 36-ій окремій бригаді морської піхоти, і у філософії морської піхоти дуже чітко сформульовано завдання в житті кожного морського піхотинця: боротися і перемагати! Боротися і перемагати, але навіть тоді, коли ти уже достатньо сильний, достатньо відважний, достатньо здібний для того, аби виконати поставлене завдання, – тобі потрібна команда. І один у полі може бути відважним воїном, але перемога – завжди досягнення команди.

Отож, як створити оту команду, здатну на перемогу? Ефективну команду, якщо хочете. Сьогодні хочу поділитися з Вами дуже простим рецептом від морської піхоти України. Три важливі, три прості інгредієнти.

Перший – вимогливість у тренуваннях. Мудрість каже, емпіричні дані підтверджують – вода таки точить камінь. Не силою – постійним зусиллям. Але точить, змінює дійсність.

Тренування таки змінюють нас радше своєю постійністю, чітко визначеною ціллю, конкретним завданням, метою, яку ми перед собою ставимо, але спільні тренування творять нову дійсність, вони не просто змінюють нас, вони допомагають нам стати частиною чогось іншого, іншої дійсності, іншого, якщо хочете, організму. Вони навчають нас бажати, думати і діяти спільно. Бажати, думати і діяти спільно.

Вимогливість, яка створює умови стресу, допомагає нам мобілізувати увесь наявний у нас ресурс на рівні біологічному, психологічному, але лише для того, аби чітко і конкретно запропонувати відповідь на ту ситуацію, в якій ми знаходимось. Бажати, думати і діяти спільно означає сформувати в собі надзвичайно потужну силу – волю до перемоги.

Коли ми говоримо з Вами про перемогу команди, один з найважливіших, мабуть, механізмів – це, звичайно, спільна воля до перемоги. Однією з важливих традицій в підрозділах морської

піхоти України до сьогоднішнього дня залишається проходження смуги психологічних перешкод для того, аби отримати право скласти клятву морського піхотинця.

Смуга перешкод – це не лише випробування для окремого воїна, це не лише формування у собі характеру відважного, відданого, вмілого. Це гартування спільного характеру, спільної волі до перемоги, спільного організму.

Я дуже люблю приклад, який часто повторюю і не омину нагоди зробити це сьогодні. Плутарх ділиться своїми знаннями про Спарту і пише, що у Стародавній Спарті безжалісно позбавляли громадянських прав, а інколи, подекуди можна знайти інформацію про те, що і самого життя, того воїна, який на полі бою губив не спис, не меч, не шолом, а щит. Тому що твій щит – це твоя відповідальність за того, хто стоїть поруч, це твоя відповідальність за бойовий стрій. Слабкий стрій – слабка Спарта. І так дуже важливо у процесі вимогливих тренувань навчитись бажати, думати і діяти спільно, створити в собі спільну волю, яка дозволить трансформувати мою дію у конкретну перемогу, спільну перемогу: у виконане завдання, у досягнуту ціль, у реалізовану мету. У морській піхоті України ми віримо, що вимогливість у тренуваннях формує не лише вмілого воїна, а гартує дух підрозділу.

Другий важливий інгредієнт – це, звичайно, єдність у випробуваннях. Тільки-но у Вас з'являється спільна мета – неминучими стають спільні випробування на шляху до Вашої мети. Уміння спродувати якусь філософію, знайти якісь категорії, які дозволять Вам зрозуміти, що відбувається, а отже, знайти сенс, знайти силу, знайти ресурс рухатись далі, навіть перед обличчям, здавалось би, нездоланих перешкод, – це один із найважливіших кроків до формування команди, здатної на перемогу. Єдність у випробуваннях. Біль, розділений поміж іншими членами команди, стає слабшим. Радість, розділена з членами команди, стає значно більшою і значно потужнішою.

25 жовтня 1415 року. Під містечком Азенкур у північній Франції стояло виснажене тривалим переходом, хворобами, браком провіанту промокле до нитки англійське військо. З протилежного боку за ними з погордою спостерігала шестеро більша за чисель-

ністю, значно шляхетнішого походження, отже, краще озброєна французька армія. Поміж ними 28-літній король-воїн.

Те, що вдалось того дня зробити королю перед лицем, здавалось би, нездоланих перешкод, перед лицем однозначно неминучої поразки, стало класикою, якщо хочете, військової тактики, але ще більше стало класикою мистецтва формування команди, мистецтва комунікації, а отже, таки формування лідера, здатного формувати команду.

Генріх V перед лицем нездоланих перешкод за дуже короткий час сформував команду, здатну на перемогу. Його промова дійшла до нас словами самого Шекспіра: «Того, хто нині кров проллє зі мною, за брата матиму. Як був простим, йому цей день шляхетність подарує. Цей день на віки вічні у пам'яті залишиться людській. Разом з ним і нас запам'ятають: щасливців жменьку і братів по зброї».

Французька армія того дня зазнала нищівної поразки. І значно більше, ніж довгі англійські луки, перемогу вирвала промова молодого короля-воїна. Та сама, у якій йому вдалось переконати підлеглих, що їхнє сьогодення і їхнє майбуття – воно єдине для всіх і воно у їхніх руках! Адже кожен англійський воїн у клекоті того бою відчував себе братом свого короля, сином свого народу, причетним до того ж болю, того ж бою і тієї ж перемоги. Розділені побратьки випробування роблять біль слабшим, воїна – міцнішим, а команду – нездоланною. У клятві морського піхотинця ми присягаємо ніколи не підводити і не покидати своїх товаришів по зброї, чи у час великих і серйозних випробувань, чи на полі бою, чи, зрештою, навіть у цивільному житті. Ми повторюємо: «Раз морпіх – морпіх назавжди». Член команди назавжди.

Великі перемоги, шановні, потребують великих цілей. А конкретні цілі вимагають великої відваги. Велику відвагу запалюють лише яскраві мрії. Відтак, третій важливий інгредієнт. Я його зазвичай називаю «мрія більша за життя».

Морському піхотинцю Романові Олійнику 20 років. Нещодавно куля пройшла через його тіло, наробивши багато шкоди усередині його тіла, пониживши цілу низку внутрішніх органів. Децю довелося прибрати хірургам, згодом певний час у комі. І от перші слова, які лунають з боку його матері тільки-но він повернувся

до тями: «Як ти?» І перші чіткі слова Романа: «Морська піхота не здається». Усвідомлення того, що він належить до якогось бойового братства: відданих, відважних, завжди вірних, що він є частиною однієї з кращих команд, стала для нього можливістю вхопитися за життя і, зрештою, перемогти ті виклики, які з'явилися на його шляху у, можливо, найскрутніший момент його молодості. Він це зробив, бо пам'ятав, що він є частиною чогось більшого за саме життя.

Коли творите команду – не бійтесь запалити їй мрію більшу за саме життя, більшу за просто монотонність повсякденних буднів, мрію, яка освітлює горизонт!

Перемога вимагає більше, аніж просто чіткої мети і чіткого горизонту, конкретного обр'ю. Перемога завжди буде вимагати мрію, яка буде освітлювати Вам обр'ю, до якого Ви зібрались вирушити в дорогу. Перемога вимагає мрії, але мрії, яка допомагає Вам самим стати трішечки кращими. Вимагаючи від себе трішечки, але постійно більшого, не стоячи на місці, докладаючи інколи мінімальних, але деколи максимальних зусиль для того, аби наблизити цей обр'ю.

Коли Вам потрібно створити команду, здатну на перемогу, команду ефективну, пам'ятайте: спершу дайте ім'я своїй перемозі, назвіть свою перемогу і станьте відважним воїном, готовим захищати її до кінця. Друге – створіть команду і запаліть її мрію, яскравішу за саме життя. Шановні, Україні сьогодні потрібна перемога: в науці й освіті, міжнародній політиці й економіці, в медицині й спорті, мистецтві й на полі бою. Кожна перемога вимагає більше, аніж відважного воїна, вона вимагає команди воїнів, запалених єдиною мрією. Мрії вимагають віри у себе. Коли вирішили вирушити у напрямку перемоги – творіть команди, здатні на перемогу, запалені мрією, більшою за життя.

Це простий рецепт від морської піхоти України, який може стати Вам таки в пригоді. Команду, здатну на перемогу, творять вимогливість у тренуваннях, єдність у випробуваннях і мрія, більша за життя. В морській піхоті України ми віримо – і один у полі може бути відважним воїном, але перемога – це завжди досягнення команди (за матеріалами сайту <https://masterlev.com.ua>).

60. Сформулюйте тематику промов, які пов'язані з проблемами освіти, науки, політики, культури, економіки тощо. Визначте мету таких виступів. З'ясуйте, як змінюватиметься проблематика й стиль викладу таких промов залежно від аудиторії, на яку вони спрямовані (діти, дорослі, науковці, аудиторія нефакхівців тощо).

61. Прочитайте наведені нижче вислови відомих людей. Поясніть їх, користуючись методикою перефразування. Свою думку починайте так: «Іншими словами...»

А. Як не можна спинити річку, що, зламавши кригу навесні, бурхливо несеться до моря, так не можна спинити націю, що ламає свої кайдани, прокинувшись до життя (Микола Міхновський).

Б. Ніхто нам не збудує держави, коли ми її самі не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочем бути (В'ячеслав Липинський).

В. Для того щоб прийти до справжнього знання, треба спочатку відчувати сумніви (Аристотель).

Г. Ніяка мета не настільки висока, щоб виправдовувала негідні засоби для її досягнення (Альберт Ейнштейн).

Ґ. Любов до батьків – основа всіх чеснот (Цицерон).

62. Підготуйте публічний виступ на одну із запропонованих тем, продумавши структуру промови, варіанти створення проблемної ситуації, підібравши актуальний фактичний матеріал та приклади для активізації уваги слухачів тощо.

- Українська мова в освіті: реалії та перспективи.
- Мова на часі: шляхи забезпечення престижності української мови в Україні.

63. Перегляньте відео промови засновника Facebook Марка Цукерберга на церемонії вручення дипломів випускникам Гарварду (https://www.youtube.com/watch?v=A8_Sg3QheNQ) й ознайомтесь із її текстом у Додатку 2. З'ясуйте, якими дієвими методами і прийомами побудови й виголошення публічного виступу скористався оратор. Сформулюйте основні тези виступу. Письмово викладіть свої враження від промови, зосередившись на тих думках, настановах, які були для вас корисними.

64. Із запропонованих нижче тем оберіть одну й доберіть кілька проблемних питань, які допоможуть їх розкрити.

- Мета життя – самовираження. Проявити у всій повноті свою сутність – ось для чого ми живемо (О. Вайльд).

- Сором – хилитися і долі коритися (Леся Українка).

- Справжня самотність – це присутність людини, яка тебе не розуміє (Р. Хабард).

- Людина є результатом своїх дій і нічим іншим (М. Ганді).

- Добро повинно бути з кулаками!

65. До поданих тем підготуйте по 2–3 аргументи «за» і «проти». Поміркуйте, які приклади були б вдалою ілюстрацією ваших думок.

1. Гроші – це засіб життя чи його мета? 2. Комп'ютерні ігри – це зло для дітей чи можливість для їхнього саморозвитку й навчання? 3. Зоопарки – це порятунок для тварин чи знущання над ними? 4. Шкільна освіта сприяє розвитку особистості чи заганає її в рамки?

66. Підготуйте наукову доповідь з актуальних проблем вашого фаху, дотримуючись заданої структури:

- Тема доповіді.

- Актуальність, або проблема дослідження, його новизна.

- Предмет та об'єкт дослідження.

- Мета і завдання дослідження.

- Методи дослідження.

- Результати роботи.

- Висновки.

67. Підготуйте самопрезентацію, у якій автор звертається до аудиторії з метою: а) отримати кредит, інвестиції; б) обійняти нову посаду, отримати нове місце роботи, навчання; в) налагодити дружні стосунки. Проаналізуйте, на чому потрібно зосередити увагу в кожному конкретному випадку. Виступіть із презентацією перед однокурсниками.

68. Розгляньте варіанти оформлення слайдів презентації. Поясніть, яких помилок припустилися автори.

1.

Класифікація фразеологічних одиниць

- **Фразеологічні зрощення** — семантично неподільні ФО, у яких цілісне значення невмотивоване, тобто не випливає із значень компонентів (бити байдики, точити яси, собаку з'їсти).
- **Фразеологічні єдності** — тематично неподільні одиниці, але цілісне значення їх певною мірою мотивоване значенням компонентів (тримати камінь за пазухою, не нюхати порошу, прикусити язика).
- **Фразеологічні сполучення** — це такі стійкі мовні звороти, які не є «безумовними семантичними одиницями», оскільки характеризуються складовими частинами. Одне слово у фразеологічному сполученні є стрижневим і не може бути замінене іншим, а ті слова, що його характеризують, допускають взаємну заміну чи підстановку (бере досада (зло, страх, жаль); порушити питання (справу, проблему); не сходити з язика (уст)).

2.

Аналізуючи мову інтернет простору, варто зазначити, що розвиток та неймовірна глобалізація соціальних мереж призвела до утворення численної кількості нових лексичних одиниць, які на сучасному етапі стали невід'ємною складовою активної лексики кожного носія.

Неймовірно широку популярність в межах інтернет-дискурсу набув жанр блогу. Для блогів характерні недовгі записи тимчасової значущості, відсортовані в зворотному хронологічному порядку. Але блог є дещо відмінним від традиційного щоденника, що зумовлено видом середовища. Блоги є зазвичай публічними та передбачають залучення сторонніх читачів, які можуть вступити в публічну полеміку з автором. Можливість коментувати запис в блозі є найважливішим аспектом комунікації. Стрімко поширюється і популяризується в медіапросторі й жанр мікро-блогу.

Блог-веб-сайт, до основного вмісту якого регулярно додаються записи, які містять:

- текст
- зображення
- або мультимедіа.

3.

Синтаксичні норми

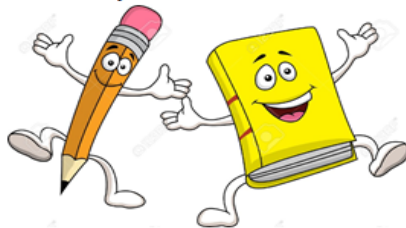
↓

Регулюють вибір варіантів правильної побудови словосполучень і речень, уживання прийменників.

Правильно:	Неправильно:
згідно з наказом	згідно наказу
через хворобу	по хворобі
за допомогою	при допомозі
залежно від	в залежності від
незважаючи на це	не дивлячись на це

4.

- Найпродуктивнішим в психологічній терміносистемі є суфікси – ни(я), - тт(я), що утворюють іменники на означення дії, процесу, стану, почуттів, розумових понять: абстрагування, виховання, забування, розуміння, витіснення, вміння відчуття, почуття. Також продуктивним у словотворі є суфікс (ість), що утворює терміни від прикметникової основи на позначення абстрактних понять. Наприклад: агресивність, асертивність, байдужість, геніальність, делікатність, індивідуальність.

5. СПОСОБИ ТВОРЕННЯ СЛЕНГОВИХ ОДИНИЦЬ

До найпоширеніших способів творення сленгових одиниць у соціальних мережах відносно такі:

- 1) запозичення (фейк, юзати, сабж, лайк, френд, ребут);
- 2) аббревіація (IMXO, X3, XD, OMG, 3I, спам);
- 3) скорочення (бро, адмін, інет, інфа, комп, проц).

69. Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем.

- Молодіжний сленг: за і проти.
- Особливості формування фахової термінології.
- Мовна специфіка віртуального спілкування.

70. З'ясуйте, які з ознак властиві усному, а які – писемному мовленню. Заповніть порівняльну таблицю.

Часто з невизначеним адресатом, без урахування ситуації – розраховане на певних адресатів у конкретній ситуації; живе, без старанного мовного оформлення – ретельний, добір мовних фактів та їх мовне оформлювання; первинне – вторинне; попередньо обдумане – переважно не підготовлене заздалегідь; монологічне, діалогічне, полілогічне – монологічне; чітко індивідуалізоване – поглиблена робота над словом і текстом; можливість перечитування – обмежене в часі; використання невербальних засобів – відсутність невербальних засобів; редагування думки і форми її вираження – емоційне й експресивне; імпровізоване – докладний і ґрунтовний виклад думок; самоаналіз написаного, можливість багаторазового переписування і редагування думок – повтори, перебивання, повернення до вже сказаного.

71. Продовжіть речення.

А. За способом взаємодії між комунікантами виокремлюють такі форми усного фахового спілкування: ...

Б. За кількістю учасників усне фахове спілкування може бути: ...

В. З урахуванням каналів комунікації виділяють спілкування ...

Г. Залежно від змісту повідомлення розрізняють такі форми усного фахового спілкування: ...

Кожну форму усного фахового спілкування охарактеризуйте.

72. Прочитайте подані нижче твердження. Вкажіть, які з них є правильними, а які хибними.

А. Бесіда – це розмова двох чи більше осіб з метою отримання певної інформації, вирішення актуальних проблем.

Б. Щоб досягти успіху під час бесіди, потрібно бути уважним і тактовним до співрозмовника, ретельно готуватися до бесіди, наполягати на своїй думці, бути наполегливим у її аргументації, висловлювати свої думки точно, логічно, переконливо.

В. Для того щоб бесіда була ефективною, не можна перебивати співрозмовника, різко прискорювати темп бесіди, підкреслювати відмінність між особою та співрозмовником, зменшувати дистанцію.

Г. Залежно від змісту ділові бесіди можуть виконувати різні функції: обмін інформацією, формування перспективних заходів, підтримка ділових контактів на різних рівнях, пошук, висунення нових ідей, обмін емоціями, стимулювання дій у новому напрямку тощо.

Г. Індивідуальна бесіда – це мовлення «про себе», міркування, роздуми.

Д. Ділова бесіда – це спілкування між особами з метою встановлення ділових стосунків, вирішення ділових проблем або вироблення правильного підходу до них.

73. На думку дослідника Ф. Лузенса, «ефективний» менеджер, який досягає високих показників роботи своїх підлеглих за умови їх задоволеності роботою, 70% робочого часу витрачає на взаємодію з працівниками та на управління людськими ресурсами проти 49% на ці цілі у звичайного менеджера. Як ви думаєте, як впливають бесіди на забезпечення ефективного керівництва діяльністю організацій?

74. Змоделуйте бесіду (на вибір): а) між відвідувачем виставки і представником компанії-виробника про технічні характеристики та переваги новітнього обладнання; б) між представником компанії перевізника і клієнтом щодо умов надання послуг; в) між викладачем і студентом про порядок відпрацювання пропущених занять; г) між керівником і підлеглим щодо порушення термінів виконання завдання.

75. Ознайомтесь із найбільш підступними питаннями під час співбесіди з працедавцем та сформулюйте свої відповіді на них.

1. Як ви ставитеся до поразок і невдач?
2. Як ви долаєте стрес?
3. Якби ви могли заново прожити останні 10 років життя, що б ви змінили?
4. Розкажіть про своє найбільше розчарування.
5. Розкажіть про свої слабкі сторони.
6. Який найбільший проступок зійшов вам з рук?
7. За що вас часто критикують?
8. Що вам не подобалося на попередньому місці роботи?
9. Розкажіть про свого найкращого та найгіршого шефа.
10. Чому вас звільнили з попереднього місця роботи?

Порівняйте свої відповіді з тими, які пропонують рекрутери (Додаток 3).

76. Увідповідніть терміни та їхні визначення.

1. Перемовини.

А. Діалогічний метод творчої діяльності групи осіб, побудований на публічному, відкритому, доброзичливому обговоренні актуального, але спірного питання і спрямований на певний позитивний результат.

2. Збори.

Б. Форма управлінської діяльності, змістом якої є спільна робота певної кількості учасників, дієва форма залучення членів трудового колективу до розв'язання завдань.

3. Нарада. В. Метод колективного продукування великої кількості нових ідей і варіантів вирішення складних, творчих завдань, які не доступні розуму та зусиллям однієї людини, за короткий проміжок часу.
4. Дискусія. Г. Обговорення певного питання з метою з'ясування позицій сторін або підписання угоди.
5. «Мозковий штурм». Г. Зустріч, зібрання членів якої-небудь організації, що проводяться з метою спільного обміну думками з певного питання, яке хвилює громадськість.

77. Підготуйтеся до участі в дискусії на тему «Спілкування в соціальних мережах: засіб розвитку чи руйнації сучасної української літературної мови». Доберіть актуальний матеріал за темою дискусії; сформулюйте 2–3 переконливі аргументи на підтвердження чи спростування кожної позиції; продумайте спосіб доведення своєї думки; запропонуйте різні типи запитань до опонентів та відповіді на їхні можливі запитання.

78. Підготуйте необхідні матеріали для проведення наради щодо організації зустрічі з іноземними партнерами. Усно змодельуйте хід такої наради.

79. Підготуйтеся до проведення зборів трудового колективу підприємства з питань обговорення проєкту колективного договору. Сформулюйте свої пропозиції до колективного договору та створіть робочі групи з напрацювання окремих розділів документа.

80. Змодельуйте підготовку й проведення перемовин між ректорами двох університетів щодо організації стажування здобувачів вищої освіти. Проаналізуйте проблеми, визначте інтереси кожної сторони, сформулюйте концепцію перемовин та власні позиції, визначте можливі варіанти розв'язання проблем.

81. Ознайомтесь із національними особливостями англійців у веденні перемовин. Доповніть текст інформацією про традиції ведення переговорів представниками інших народів світу.

Англійцям властиві зтриманість схильність до недомовленості **педантичність** яка примушує їх бути замкнутими і не товариськими з незнайомими людьми. Незалежність яка межує з відчуженістю основа людських **відносин** в Британії. Англійська натура схильна до вичікування і не квапливих пошуків **компромісу** між вірою і сумнівом. В англійців добре розвинене почуття справедливості тому у веденні справ вони дотримуюця віри в чесну гру не терплять хитрощів і підступності.

Англійські традиції вимагають зтриманості в думках як знак пошани до співрозмовника. Звідси схильність уникати катигоричних тверджень або заперечень використовуючи при цьому різноманітні звороти типу «мені здається» «я думаю» «можливо» тощо. При всій своїй привітності і доброзичливості готовності допомогти піти на зустріч виручити з біди англійці залишаються абсолютно непохитні у всьому що стосується дотримання якихось прави, а тим більше законів. Тут вони не допускають поблажливості ні до себе ні до інших. За те посилення на принципи чесної гри **апеляція** до почуття справедливості високо розвинуте в англійців справляє на них прикрасне враження.

Переговори з англійцями потрібно починати тільки після ретельної підготовки й узгодження. Традиційно вони починаються з обговорення погоди спорту тощо. До переговорів англійці підходять з великою часткою прагматизму. Вони достатно гнучкі й охоче відгукуються на ініціативу протилежної сторони прагнучи уникати гострих кутів під час переговорів. Пунктуальність у Великобританії жорстке правело.

Уміння терпляче вислухати співрозмовника незаперечуючи йому далеко не завжди означає в Британії згоду. Англійці не люблять коли за столом виникають локальні розмови. У розмовах за столом краще уникати таких тем як життя королівської сім'ї релігія Північна Ірландія приватне життя і гроші (за матеріалами сайту <https://crupp.org/uk/osoblivosti-peregovoriv-zahidnogo-svitu/>).

Запишіть текст орфографічно та пунктуаційно правильно. До виділених слів доберіть синоніми.

82. Відредагуйте типові мовні звороти, які використовують під час проведення нарад, зборів, перемовин тощо. Прокоментуйте виправлені помилки.

Більш детальніше розглянемо, додайте останнім пунктом, залишати без уваги, комісія по складанні резолюції, на зборах постановили, моє питання такого роду, питання вияснено, під великим питанням залишається, до слова запрошується, прийняли рішення одногосно, подаємо вашій увазі, слідує виступає, привести приклад, прийти до висновку, приступити до обговорення, сама важка справа, хочу висказатись, я настоюю на цьому, приступаємо до обговорення, першим ділом треба вирішити це питання, маємо виконати великий об'єм роботи, рахуйтеся з думкою людей, треба прикласти ще чимало зусиль, більша половина працівників, мова йде про саме важне, на збори прийшли всі без виключення, дискусія була плідотною, скажу ще пару слів, невірні рішення приносять велику шкоду, внести на затвердження.

ДІЛОВІ ПАПЕРИ ЯК ЗАСІБ ПИСЕМНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

83. Увідповідніть терміни та їхні дефініції.

1. Документ.	А. Сукупність реквізитів, розташованих у певній послідовності на бланку.
2. Діловодство.	Б. Рух документів в установі, організації від часу їх створення чи одержання до закінчення виконання або надсилання.
3. Документообіг.	В. Зуніфікована форма (службового) документа з надрукованою послідовною інформацією реквізитів і місцем, відведеним для змінної інформації.
4. Реквізит документа.	Г. Інформація, зафіксована в службовому документі для його ідентифікації, організації обігу і/або надання йому юридичної сили.
5. Формуляр.	Ґ. Основний вид ділового мовлення, що містить інформацію, зафіксовану на матеріальному носії, головною функцією якого є зберігати і передавати її в часі та просторі.

6. Формуляр-зразок. Д. Модель побудови формуляра документа, що встановлює сферу його застосування, формат, розміри берегів, вимоги до побудови конструкційної сітки та реквізити.
7. Бланк документа. Е. Сукупність процесів, які забезпечують документування управлінської інформації та організацію роботи зі службовими документами.

84. З'ясуйте класифікаційну ознаку, за якою виділяють подану групу документів, та назвіть ці види документів:

- 1) документи, які мають однакову форму та заповнюються в певній послідовності й за суворо визначеними правилами;
- 2) документи, які зберігають понад 10 років;
- 3) документи, створені організаціями, підприємствами та службовими (посадовими) особами, які їх представляють;
- 4) основний вид документа, перший і єдиний його примірник;
- 5) документи, що є результатом спілкування установи з іншими установами чи організаціями;
- 6) копія офіційного документа, яка відтворює деяку його частину і відповідно засвідчена;
- 7) документи зі встановленим терміном виконання;
- 8) документи, які надійшли до установи від іншої установи чи організації;
- 9) документи, що мають угорі праворуч позначення «Таємно»; розголошення змісту такого документа тягне за собою кримінальну відповідальність;
- 10) документи, які містять інформацію щодо двох і більше питань.

85. Розгляньте документи. З'ясуйте, якими вони є за призначенням, походженням, місцем виникнення, напрямом тощо. Назвіть усі реквізити.

А.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ТзОВ «Мрія»
_____
Петро КОРЕЦЬ
27.06.2022

ПРОТОКОЛ

оперативної наради з розгляду випадку
порушення трудової дисципліни

ГОЛОВА:

Начальник відділу кадрів ПИЛИПЕНКО Ольга

СЕКРЕТАР:

Інженер відділу кадрів БОБЕР Надія

ПРИСУТНІ:

Начальник токарного цеху ЯРЕМА Павло, токар БУГАЙ Ярослав, охоронець КРАМАР Сергій, голова профкому ІВАНЧУК Галина.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Про розгляд випадку порушення трудової дисципліни – несвоєчасну явку на роботу токаря Ярослава БУГАЯ 23.06.2022.

СЛУХАЛИ:

Начальника токарного цеху ЯРЕМУ Павла, який доповів, що 23.06.2022 токар БУГАЙ Ярослав з'явився на роботу та приступив до виконання своїх обов'язків о 10 год. 30 хв. Відповідно до п. 5.7 Правил внутрішнього трудового розпорядку ТзОВ «Мрія» робочий день починається о 09 год. 00 хв. Про неможливість своєчасної явки на роботу та наявність поважних причин для неявки БУГАЙ Ярослав не попередив. Таким чином БУГАЙ Ярослав вчинив дисциплінарний проступок.

СЛУХАЛИ:

Токаря БУГАЯ Ярослава, який повідомив, що 23.06.2022 він несвоєчасно з'явився на роботу у зв'язку з незадовільною роботою громадського транспорту.

УХВАЛИЛИ:

1. За допущений дисциплінарний проступок – несвоєчасну явку на роботу токаря БУГАЯ Ярослава притягнути до дисциплінарної відповідальності, оголосивши йому догану.

Начальник відділу кадрів

Ольга ПИЛИПЕНКО

Інженер відділу кадрів

Надія БОБЕР

Б.

ТзОВ «Дрогобицький завод металевих виробів»
вул. Шухевича, 17, м. Дрогобич,
Львівська обл., 82104
тел. (0324) 32 15 73
post@dzmv.com

Директорові
Проектного інституту
«Енергопроект»
Тетяні СВИРИДЕНКО
вул. Шевченка, 59, оф. 5,
м. Вінниця, 21037

Шановна пані Тетяно!

Відповідно до умов договору від 17.02.2022 № 317/5 прошу Вас відрядити фахівців Вашої установи з метою виконання робіт з проєктування лінії електропостачання до об'єкта, визначеного додатком до вказаного Договору.

Контактна особа – головний інженер ТзОВ «Дрогобицький завод металевих виробів» ХОМИК Тарас, тел. (0324) 32 15 72.

З повагою –

Генеральний директор
ТзОВ «Дрогобицький завод
металевих виробів»

Святослав ДУБ

Прядко Світлана (0324) 32 14 33

86. Оформіть дату цифровим і словесно-цифровим способом. Вкажіть, який спосіб датування використовують у різних видах документів.

Двадцятого лютого дві тисячі вісімнадцятого року, восьмого січня тисяча дев'ятсот дев'яносто дев'ятого року, чотирнадцятого вересня дві тисячі сьомого року, третього квітня дві тисячі двадцять другого року, дванадцятого жовтня дві тисячі тринадцятого року, четвертого травня дві тисячі дев'ятого року, тридцятого серпня дві тисячі п'ятнадцятого року, першого березня дві тисячі десятого року, сімнадцятого листопада тисяча дев'ятсот дев'яностого року, двадцять сьомого грудня дві тисячі двадцять першого року.

87. Виправте, де це потрібно, помилки в оформленні дати й запишіть правильно.

18 лютого дві тисячі двадцятого року, 17.05.2022, 3 травня 2008 р., 2021.10.12, 07.12.99, 17.XI.2020, 09 вересня 2017 року,

30.03.2022 р., 22.1.20, 19.11.2018 року, 15 червня 2019 року, двадцять восьмого липня дві тисячі вісімнадцятого р.

88. Оформіть правильно реквізит «Підпис», якщо:

- 1) документ підписує директор інституту;
- 2) документ підписують два директори інститутів;
- 3) документ підписує директор інституту та його заступник

(секретар).

89. Виправте помилки в оформленні підпису, запишіть правильно.

(1) Завідувач кафедри менеджменту (підпис) І. Микитюк

(2) Міністр юстиції України С. КОВАЛЬ (підпис)

(3) Голова засідання Секретар

(підпис) Олена ШАМКО (підпис) Ірина СМУК

(4) Провідний спеціаліст

відділу маркетингу (підпис) Соломія Чистюк

Директор ПрАТ «Металіст» (підпис) Петро Хиленко

(5) Декан Декан

філологічного факультету філософського факультету

(підпис) доц. Т. КОСТРИЦЯ (підпис) проф. О. Куценко

90. Виправте, якщо це потрібно, помилки в оформленні реквізиту «Адресат». Запишіть правильні варіанти.

(1) Генеральному директору

ПрАТ «Сигмаінвест»

І. Потапчуку

(2) ТЗОВ «Соняшник»

Фінансовий відділ

Начальникові відділу Максимові НОВИЧЕНКУ

(3) Завідувачі відділень банку «Капітал»

(4) Національному університету «Львівська політехніка»

Редакційно-видавничому відділу

(5) Мар'янові СЕМЧЕНКУ

Головному бухгалтерові

ПП «Західтехно»

(6) Ректорам закладів вищої освіти

91. Розташуйте подані елементи грифа затвердження в правильній послідовності, додайте ті, яких не вистачає. Правильні варіанти запишіть.

(1) 23 вересня 2022 року; Затверджую; Ректор університету; підпис.

(2) Наказ Управління освіти Львівської обласної державної адміністрації; № 54; ЗАТВЕРДЖУЮ;

(3) С. Ковалів; 05.10.2021; ЗАТВЕРДЖЕНО; Директор музею.

92. Прочитайте документ. З'ясуйте, яких відомостей не вистачає. Зредагуйте текст і запишіть, дотримуючись правил оформлення.

Я, Рябець Дмитро Валерійович, народився 03.05.1997 р. в селі Василівка Вінницької області.

У 2003 році пішов у перший клас василівської середньої загальноосвітньої школи I–III ступенів.

Після закінчення Хмельницького спеціалізованого ліцею поступив у Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова на соціально-правовий факультет за спеціальністю 081 «Право».

З 2019 року працював юрисконсультом в АТ «Стрийська кондитерська фабрика», а з 2020 – у юридичному відділі ПрАТ «Прогрес».

Одружений.

Моя дружина, Рябець Вікторія, на даний момент безробітна, але всю себе віддає любимій справі – художній фотографії.

Маю доньку Ярославу.

93. Розташуйте в правильній послідовності елементи тексту автобіографії.

(1) Склад сім'ї.

(2) Відомості про освіту.

(3) Дата й місце народження.

(4) Відомості про трудову діяльність.

(5) Прізвище, ім'я, по батькові.

(6) Відомості про громадську роботу.

94. Виправте фрагменти текстів автобіографій. Обґрунтуйте свою думку. Запишіть правильні варіанти.

(1) Автобіографія Смолярчука Ігоря Михайловича.

(2) Я, Романів К. Р., народилася... .

(3) Я, Соловей Марія Валентинівна, народилася 2004 року на Одещині.

(4) Середню загальну освіту здобула в школі № 3 м. Самбір.

(5) Після школи вступила в Національну юридичну академію, де навчаюся по теперішній час.

(6) Здобувши вищу освіту, працював на підприємстві «Промінь».

(7) Упродовж 2017–2022 років навчалася на факультеті психології.

(8) Під час навчання в університеті приймав активну участь у студентському самоврядуванні.

95. Укладіть автобіографію, дотримуючись правил її оформлення. Дайте визначення документа, назвіть його реквізити.

96. Розташуйте реквізити заяви в правильній послідовності.

(1) Текст.

(2) Дата.

(3) Адресат.

(4) Додаток.

(5) Назва виду документа.

(6) Адресант.

(7) Підпис.

97. Виправте помилки в адресуванні заяв. Обґрунтуйте свою думку. З'ясуйте, якими є ці заяви за походженням і місцем виникнення.

(1) Ректору ЛьвДУВС

полковнику поліції

доцента кафедри іноземних мов

факультету № ПФПНП

Кузик Вікторії Олегівни

(2) Начальнику фінансового відділу

Віктору КУШНІРУКУ

від провідного економіста

Ганни ІЛЬНИЦЬКОЇ

(3) Міністру культури України

п. Богдану Івановичу РОМАНЧУКУ

директорки Львівського історичного музею

Труш М. П.

(4) Директорові Державного архіву

Волинської області

Катерині ІВАНЕЦЬ

Софії КАНДИБИ

проживає по адресу:

Волинська область, Ківерцівський район, с. Жабка
вулиця Шевченка, 7

98. Відредагуйте тексти заяв. Запишіть правильні варіанти.

А. У відповідності до Закону України «Про звернення громадян» прошу прийняти міри відносно приведення до належного санітарного стану прилягаючої до вашого будинку території.

Б. Прошу оказати мені матеріальну допомогу по причині тяжкого матеріального положення.

В. Прошу Вашого клопотання на видачу мені дозволу користування фондами Вашої бібліотеки для написання магістерської роботи.

Г. Прошу звільнити мене, Панчука Арсена Івановича, по згоді сторін з посади менеджера по управлінню персоналом.

Ґ. Прошу Вашого дозволу видати мені справку про стаж роботи сварщиком на Вашому підприємстві.

99. Прочитайте текст документа. Виправте помилки в оформленні. Допишіть відсутні реквізити.

Директору

Ясенькому П. Ґ.

Майстер транспортного цеху

Паньковий І. Д.

ЗАЯВА

Прошу надати мені отпуск з 15.04.2022 сроком на 2 неділі по причині того, що мені треба прийняти участь в екзаменаційній сесії в Дніпровському інституті залізнодорожного транспорту, де я навчаюся на заочному відділенні.

До заяви додається виклик на екзаменаційну сесію.

10.04.2022 року

100. Оформіть складну заяву на ім'я ректора університету із проханням перевести з денної форми навчання на заочну. Нанесіть візу і резолюцію на документ.

101. Оформіть рапорт на ім'я начальника курсу з проханням надати вам відпустку на 10 днів у зв'язку з сімейними обставинами.

102. Заповніть порівняльну таблицю, визначивши відмінні ознаки заяви та рапорта. Назвіть ознаки, за якими ці документи схожі.

	Заява	Рапорт
Призначення документа		
Сфера використання		
Форма викладу		
Реквізити та їх послідовність		

103. Ознайомтесь із текстом резюме. Поясніть, яких помилок припустився автор. Виправте їх.

РЕЗЮМЕ

Олександр Тарнавський

м. Львів

0504527841

macho@gmail.com

Дата народження: 15.07.1995

Сімейний стан: неодружений

Про себе: Я можу бути працьовитим і пунктуальним, коли мені це потрібно. Вважаю за краще працювати самостійно, бо робота в команді для мене є стресовою.

Досвід роботи:

Юридична фірма «Коваленко та партнери» – помічник юриста (вересень 2016 – березень 2017)

- пошук документів у нормативній базі;
- спілкування з клієнтами, установами й організаціями;

- ведення кореспонденції;
- написання консультацій з трудового законодавства.

ТОВ «Інвестбуд» – юрисконсульт (квітень 2017 – жовтень 2019)

- підготовка договорів та їх аналіз на відповідність чинному законодавству;
- погодження наказів;
- представництво інтересів підприємства в судах;
- підготовка претензійних та позовних матеріалів.

Адвокатське об'єднання «KLS» – адвокат (жовтень 2019 – квітень 2022)

- надання правової допомоги.

Освіта: Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, магістр.

Знання мов: українська, англійська, польська.

Курси, тренінги:

Вебінар «Особливості працевлаштування за кордоном»

Курси з редагування зображень за допомогою програми Photoshop.

104. Оформіть хронологічне й функціональне резюме про заміщення вакантної посади, пов'язаної з вашим майбутнім фахом.

105. Допишіть відсутні анкетні відомості.

ХАРАКТЕРИСТИКА

(1) Сологуб Наталії Василівни,
економіста планово-економічного відділу
Дніпровського відділення

(2) КОВАЛЬЧУК Віктора,
здобувача вищої освіти 2 курсу

Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича, 2004 року народження

(3) на НИЖНИКА Олега Павловича,
2003 року народження, українця

(4) Сосоновської М. Р.,
менеджера відділу продажів корпорації «Промінвест»

(5) інженера технічного відділу ПрАТ «Євротех»,
2000 року народження, освіта вища.

106. Виправте помилки в оформленні характеристики. Зредагуйте текст.

ХАРАКТЕРИСТИКА

Студента 2 курсу групи пп-22
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського Державного університету внутрішніх справ
Семенчука Ростислава Петровича
2003 року народження

Семенчук Ростислав Петрович народився 30 квітня 2003 року. На протязі 2009–2020 років навчався у ЗОШ № 91 м. Львова. У 2020 році вступив на 1 курс факультета психології ЛьвДУВС.

За час навчання проявив себе в якості старанного та відповідального студента, що добре навчається. Перші дві сесії здав на «добре» та «відмінно», продемонструвавши високі здібності до навчання та навик самостійної роботи. В навчанні дисциплінований, відповідальний, творчий.

Серед особистісних якостей Семенчука Р. можна відмітити стриманість, тактовність, ввічливість, комунікабельність, схильність до компроміса та здатність сприймати критику. Справедливий, до одногрупників відноситься без упередження, не допускає некоректних поступків по відношенню до інших.

Виконуючи обов'язки старости групи, приймав активну участь у роботі студентського самоврядування.

Користується повагою професорсько-викладацького складу та товаришів по навчанню.

Характеристику видано для подання по місцю вимоги.

Заст. директора

Іващук О.М.

Директор Інституту управління,
психології та безпеки

Хміль О.К.

107. Утворіть словосполучення, типові для тексту характеристики, поєднавши дієслова з іменниками.

Користуватися	Участь
Обіймати	Документ
Брати	Приклад
Мати	Обов'язки
Підвищувати	Інтерес
Ставитися	Повага
Відноситися	Висновок
Виявляти	Навичка
Показувати	Авторитет
Використовувати	Посада
Робити	Відділ
Працювати	Кваліфікація

Із трьома словосполученнями на вибір складіть речення, якими можна скористатися під час написання характеристики.

108. Доберіть синоніми й антоніми до поданих слів. Уведіть їх у текст характеристики.

Інтерес, кваліфікований, комунікабельний, творчий, взаєморозуміння, відмінно, самостійний, доцільний, сумлінно, повага.

109. З'ясуйте, для яких документів характерні подані мовні звороти. Дайте визначення цих документів, назвіть їх реквізити.

1) народився...; упродовж... навчався...; вступив до університету; склад сім'ї;

2) заміщення вакантної посади; досвід роботи; особисті якості;

3) в університеті навчається з...; за час навчання брав участь...; до обов'язків ставиться...; має повагу;

4) прошу надати; у зв'язку з сімейними обставинами; до... додаю... .

110. Увідповідніть різновиди службових листів та фрази, якими можна в них скористатися.

1. Лист-підтвердження.	А. Як і було домовлено, надсилаємо Вам рахунок-фактуру у двох примірниках.
2. Рекомендаційний лист.	Б. Дуже прикро, але ми не можемо задовольнити Ваше прохання.
3. Лист-нагадування.	В. Компанія ... вже тривалий час є нашим надійним партнером.
4. Лист-відмова.	Г. Просимо надіслати зауваження та доповнення до проєкту контракту.
5. Лист-прохання.	Ґ. Будемо вдячні, якщо Ви надішлете нам кілька рекомендацій Вашої фірми.
6. Лист-подяка.	Д. На підтвердження наших домовленостей від ... просимо прийняти замовлення на ремонт комп'ютерної техніки. Оплату гарантуємо.
7. Лист-повідомлення.	Е. Ми щиро вдячні Вам за те, що ... .

8. Лист-запит. С. Повідомляємо Вам, що Ви порушили умови договору від ... щодо термінів оплати за поставлений товар.
9. Лист-претензія. Ж. Повідомляємо Вам, що 15 вересня 2022 року о 15.00 буде проведено нараду з питань організації ремонту водогону на вул. Лісній.
10. Супровідний лист. З. На підтвердження нашої телефонної розмови повідомляємо ... .
11. Гарантійний лист. И. Вибачте, але змушені нагадати Вам, що й досі не отримали від Вас оплаченого рахунка.

111. Оформіть службовий лист, розмістивши реквізити відповідно до правил оформлення.

Вінницька обласна державна адміністрація. Департамент освіти. вул. Просвіти, 25, м. Вінниця, 21012, тел. (043) 245-97-00, факс (043) 254-23-99, www.voda.gov.ua. 27 квітня 2021 року. № 634/38. Директорові Вінницького комунального автотранспортного підприємства № 2 Івану СМІЛЬСЬКОМУ. м. Вінниця, вул. Київська, 17, 21014, тел. (043) 276-54-02. Щодо сприяння у проведенні заходу. Шановний Іване Михайловичу! Повідомляємо Вам, що 29–30 травня 2021 року відбудеться круглий стіл на тему: «Українська середня освіта в умовах децентралізації: результати та перспективи» в м. Бар Вінницької області. У рамках заходу запланований візит представників освітянської спільноти з усіх регіонів України. З огляду на це просимо Вас надати транспорт для перевезення гостей до місця проведення заходу. Заздалегідь вдячні за сприяння. З повагою – начальник департаменту освіти (*підпис*) Роман ЗЕМЦІВ.

112. Відредагуйте тексти листів, виправте орфографічні та пунктуаційні помилки, додайте реквізити, яких бракує, та запишіть.

З'ясуйте, чи дотрималися автори етикету службового листування. Визначте типи листів.

А. Из-за службової необхідності, яка виникла в ході розслідування кримінального правопорушення, відомості про яке занесено в Єдиний реєстр досудових розслідувань за № 564 від 14.06.2020, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 276 КК України просимо Вас повідомити в самий короткий термін чи проводилась службова перевірка по факту пригоди на 183-му кілометрі траси Київ–Чоп, яка мала місце 12.06.2020 близько 23 год. 30 хв., в результаті якої потерпілого Н. з отриманими тілесними ушкодженнями було доставлено в лікарню.

Вразі проведення службової перевірки просимо прислати на наш адрес завірену належним чином копію висновка по даному факту.

Б. Відповідаючи на Ваш запит від 14.01.2022 за № 73 повідомляємо, що наша угода про співробітництво є діючою до 19.12.2022 року згідно протокола від 12.01.2022 і нашої попередньої домовленості.

Користуючись нагодою, нагадуємо про готовність допомогти Вам з розвантажувачими роботами.

У той же час звертаємо Вашу увагу на існуючі випадки затримки з Вашого боку розрахункової документації із-за чого ми не можемо своєчасно розпочати роботи. Сподіваємося на відповідь у як можна короткий термін та чекаємо надання відповідної документації.

113. На основі поданого оголошення оформіть відповідно до правил лист-запрошення на науково-практичну конференцію.

ОГОЛОШЕННЯ

15 квітня 2021 року в гуманітарному корпусі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: м. Київ, вул. Тургенівська, 14 відбудеться Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти «Кібербезпека в освітній галузі: стан та перспективи». Початок заходу о 14.00. Запрошуємо всіх охочих.

Оргкомітет

114. Напишіть лист (на вибір), у якому: а) компанія відмовляється від участі в нараді з іноземними партнерами у зв'язку

з іншими заходами, запланованими на цей час; 2) рекомендує діловому партнеру компанію, з якою давно співпрацює; 3) компанія інформує про перелік продукції, яку виробляє, та послуг, які надає; 4) спортивна організація звертається до управління Національної поліції з проханням про забезпечення громадського порядку на час проведення запланованих змагань.

115. Від поданих слів утворіть форми кличного відмінка, які можна використати для оформлення звертання в службових листах. З'ясуйте, у звертанні до яких адресатів та в яких випадках можна ними скористатися.

Шановний директор, пан міністр, шановна Ірина Олександрівна, Всечесніший Отець, високоповажний пан прокурор, вельмишановний добродій, Високопреосвященний Владика Митрополит, пан Президент, глибоко шановний Назар Миколайович, Ваша Святість, високоповажний професор, Високопреподобний Отець, Ваша Високостойність Пан Президент, шановний пан посол.

116. Розмістіть подані реквізити відповідно до правил оформлення довідки та доповніть їх відсутніми.

(1) вул. Сумська, 11, м. Харків, 61101

(2) Директор (підпис) Семен КОЛЯДЧУК

(3) Видана МАСЛІЙ Вікторії Олегівні в тому, що вона працює начальником відділу постачання Товариства з обмеженою відповідальністю «Харківхімпром» і її посадовий оклад становить 16000,00 (шістнадцять тисяч 00 коп.) гривень на місяць. Видана для подання за місцем вимоги.

(4) Товариство з обмеженою відповідальністю «Харківхімпром».

(5) 12.09.2019.

117. Відредагуйте текст довідки. Поясніть помилки, яких припустився автор.

А. Видана Свиридюк Павлу Максимовичу в тому, що станом на 15 липня 2021 року не має податкового боргу та іншої заборгованості по платежам, контроль за справляння яких покладено на контролюючі органи.

Б. Видана Трохименко Наталії Вікторівні в тому, що вона була прийнята на роботу по сумісництву до ТзОВ «Техносервіс» на посаду системного адміністратора з 09.10.2021 у відпо-

відністю з наказом від 07.10.2021 № 35-ос. Копія наказу прикладається.

В. Даний документ виданий Крук Світлані Михайлівні в тому, що залишок коштів по її рахунку № 2318009567267 за станом на 12.15.2021 складає 12284 грн. Довідка видана для пред'явлення по місцю вимоги.

118. Прочитайте тексти документів. Визначте, які це документи за найменуванням. Зредагуйте текст, виправте помилки в оформленні, допишіть відсутні реквізити.

А. По факту порушення мною трудової дисципліни пояснюю наступне: 5.10.2021 я запізнився на два часа на роботу через те, що маршрутне таксі, яким я добираюсь на роботу, півтора години стояло в пробці. Пересісти на інший транспорт не було можливості, бо рух у даному напрямі був призупинений.

Б. Доводжу для Вашого відома, що студенти 1-го курсу Маланчук Н., Косько С., Приходько Т. на протязі двох місяців не відвідують заняття та не виконують завдання з експериментальної психології. По попереднім підсумкам семестру дані здобувачі вищої освіти не зможуть получить позитивні оцінки. Прошу прийняти відповідні міри.

З'ясуйте відмінності між доповідною та пояснювальною запискою.

119. Напишіть пояснювальну записку на ім'я директора інституту про причини порушення навчальної дисципліни здобувачами вищої освіти або доповідну записку, у якій ідеться про порушення трудової дисципліни викладачем.

120. Розмістіть елементи звіту в правильній послідовності.

(1) Точний опис виконаної роботи зі зазначенням позитивних і негативних прикладів.

(2) Дата складання.

(3) Назва виду документа.

(4) Коло завдань, які було поставлено перед організацією чи установою за звітний період.

(5) Підпис відповідальної особи установи чи організації або службової особи, яка писала звіт.

- (6) Висновки, пропозиції, перспективи на майбутнє.
- (7) Печатка установи (за потреби).
- (8) Відомості про те, яка організація, установа чи особа звітує, за який період, за який вид роботи.

121. Виправте помилки в оформленні заголовка звіту. Запишіть правильно.

ЗВІТ

- (1) Процишин О. І.
про навчальну, наукову та виховну роботу за 2021–2022 н.р.
- (2) про витрачання коштів Благодійного фонду «Надія».
- (3) про реалізацію проєкту «Креативна майстерня» за 2021 рік.
- (4) наукового гуртка «Viva Scientia» за I семестр 2021–2022 н.р.
- (5) Семка Ростислава Івановича
про навчальну практику помічником адвоката,
яку проходив в адвокатському бюро.

122. Прочитайте текст звіту. Зредагуйте й допишіть відповідно до правил оформлення.

Перед дипломну практику проходила в середній загальноосвітній школі № 15 м. Луцька на посаді практичний психолог. Метою практики було удосконалення й закріплення теоретичних знань та підготовка до практичної діяльності по спеціальності. Завданнями практики було створення сприятливого психологічного клімату в педагогічному та учнівському колективі, профілактика й запобігання негативних явищ і популяризація здорового образу життя, соціально-психологічний супровід дітей ранимих категорій, підвищення рівня психологічної грамотності педагогів, учителів та батьків, сприяння повноцінному розвитку особистості учнів на кожному віковому етапі та забезпечення індивідуального підходу до кожного окремого учасника навчально-виховного процесу.

За час практики була проведена діагностика психологічної готовності до навчання учнів 1-х класів (методика А. В. Фурмана

«Наскільки адаптований ти до життя», опитувальник для вчителя Л. М. Ковальова) та здійснені контролюючі заходи за адаптацією учнів 5-х класів до нових умов навчання. На протязі звітнього періоду проводилась консультативна робота з учнями, батьками та вчителями (7 консультацій). В рамках профілактичної та просвітницької роботи провела тиждень толерантності в школі та тренінг «Ми за здоровий спосіб життя» (10 та 11 класи).

123. Встановіть правильну послідовність розміщення реквізитів протоколу.

- (1) Текст.
- (2) Дата.
- (3) Підпис голови.
- (4) Номер.
- (5) Гриф затвердження.
- (6) Назва виду документа.
- (7) Місце засідання.
- (8) Підпис секретаря.
- (9) Заголовок до тексту.

124. Розмістіть подані елементи протоколу в правильній послідовності. Додайте ті, яких бракує.

- (1) 28 вересня 2021 року.
- (2) ПРОТОКОЛ.
- (3) 1. СЛУХАЛИ:...
- (4) Засідання колегії Хмельницької обласної адміністрації.
- (5) 1. ВИСТУПИЛИ:...
- (6) Голова (підпис) Олег МИСЬКО.
- (7) Порядок денний.
- (8) Присутні:...

(9) 1. Підготовка до осінньо-зимового періоду. 2. Нагородження відзнаками Кабінету Міністрів України.

- (10) Секретар: І. Шупик.
- (11) № 5.

125. виправте помилки в оформленні документа. Зредагуйте текст. На основі пункту 2 порядку денного протоколу оформіть витяг з нього.

ПРОТОКОЛ № 4

засідання наукового гуртка «Viva Scientia»
(секція української мови)
кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення
26.12.2021 року

Присутні: керівник гуртка – доц. Карповець О. С., ст. викл. Медведська Н. В.,
здобувачі вищої освіти – члени наукового гуртка кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення.

ПОВІСТКА ДЕННА:

1. Консультування з теми наукового дослідження.
2. Про рекомендацію до друку тезисів і статей здобувачів вищої освіти у збірці «Право. Комунікація. Суспільство».
3. Проведення круглого столу на тему: «Закон про забезпечення функціонування української мови як державної: актуальність та перспективи впровадження».

I. Слухали:

Консультування з тем наукового дослідження.

I. Виступили:

Доцент О. С. Карповець і старший викладач кафедри Н. В. Медведська дали консультації здобувачам вищої освіти з тем наукових досліджень, акцентуючи увагу на культурі мовлення та дотриманні норм академічної доброчесності. Зазначили, як вірно визначити і сформулювати мету й завдання наукового дослідження та шукати необхідну інформацію у джерелах. Карповець О. С. настоювала на тому, що важливим результатом наукової діяльності є апробація дослідження на наукових семінарах, круглих столах та науково-практичних конференціях.

I. Ухвалили:

Інформацію О. С. Карповець та Н. В. Медведської прийняти до відома.

II. СЛУХАЛИ:

II. ВИСТУПИЛИ:

II. УХВАЛИЛИ:

III. СЛУХАЛИ:

Проведення круглого столу на тему: «Закон про забезпечення функціонування української мови як державної: актуальність та перспективи впровадження».

III. ВИСТУПИЛИ:

Здобувачі вищої освіти І. Шпат та Х. Лазорчук оголосили повідомлення на тему: «Закон про забезпечення функціонування української мови як державної: актуальність та перспективи впровадження». Присутні члени гуртка активно прилучилися до дискусії, при обговоренні з'ясували новації закону, порівнювали його з подібними нормативно-правовими актами інших держав.

III. УХВАЛИЛИ:

Повідомлення доповідаючих взяти до відома.

Головуючий
Секретар

О. Карповець
Х. Лазорчук

126. Установіть відповідність між назвами документів та їх визначеннями.

1. Пояснювальна записка.	А. Поширений вид документації, один із основних засобів встановлення офіційних, службових контактів між підприємствами, організаціями, установами, фірмами та закладами.
2. Доповідна записка.	Б. Коротка форма протоколу.
3. Службовий лист.	В. Письмове повідомлення про виконання певної роботи за певний період часу.
4. Звіт.	Г. Письмове пояснення ситуації, що склалася, дій або вчинків працівників (переважно порушення дисципліни, невиконання роботи) на вимогу керівника.

5. Довідка. Г. Критичний відгук на художній, науковий або інший твір, що містить зауваження, пропозиції тощо.
6. Прес-реліз. Д. Документ, що підтверджує факти з життя й діяльності окремих громадян і різні обставини діяльності установ, організацій, підприємств.
7. Протокол. Е. Один із найпоширеніших документів колегіальних органів, у якому фіксують хід і результати проведення зборів, конференцій, засідань, нарад.
8. Витяг з протоколу. Є. Коротка, стисла характеристика змісту книги, статті, рукопису тощо.
9. Рецензія. Ж. Письмове повідомлення на адресу керівника установи, в якому описують певний факт, подію, повідомляють про виконання окремих завдань, доручень.
10. Анотація. З. Коротке повідомлення для преси про певну важливу подію.

127. Продовжіть речення.

А. Трудовий договір – це ... .

Б. Трудовий договір вважають укладеним, коли ... .

В. Під час укладання договору громадянин зобов'язаний ... .

Г. Трудовий договір укладають у ... формі.

Ґ. Контракт – це ... .

Д. Реквізитами контракту є ... .

Е. У тексті контракту вказують ... .

Є. Контракт можуть укласти з ініціативи ... .

Ж. Контракт набуває чинності ... .

З. Контракт укладають у ... примірниках.

128. Розташуйте реквізити контракту в правильній послідовності.

- А. Юридичні адреси сторін.
- Б. Назва виду документа.
- В. Печатка, що засвідчує підпис працедавця.
- Г. Текст.
- Ґ. Дата й місце укладання.
- Д. Підписи сторін – укладачів контракту.

129. Заповніть таблицю, визначивши відмінності між контрактом і трудовим договором.

	Контракт	Трудовий договір
Підстави розірвання		
Умови надання відпустки		
Термін укладання		
Додаткові гарантії		

130. Відредагуйте тексти документів.

А. Умови оплати праці та тривалість основної і додаткових відпусток керівника визначаються за згодою сторін та не можуть бути меншими передбаченої законодавством.

За виконання обов'язків, передбачених цим контрактом, керівнику нараховується заробітня плата в межах фонду оплати праці виходячи з установлених:

посадового окладу в розмірі 15000 гривень і фактично відпрацьованого часу;

премії, надбавок, гарантійних і компенсаційних виплат передбачених законодавством. Розмір премії встановлюється відповідно з положенням про преміювання за погодженням з органом управління майном.

Керівникові надається щорічна оплачувана відпустка строком згідно законодавства.

Б. У разі невиконання чи не належного виконання обов'язків, передбачених цим контрактом, сторони несуть відповідальність згідно діючого законодавства та цього контракту.

Спори між сторонами розв'язуються у визначеному законодавством порядку.

Орган управління майна несе відповідальність та забезпечує відшкодування моральної і матеріальної шкоди, нанесеної керівникові у разі дострокового розірвання цього контракту проведенного з порушенням вимог трудового законодавства, а також на підставі, не передбаченій законодавством та даним контрактом.

В. Керівник здійснює текуче (оперативне) керівництво підприємства, організовує його господарську, соціально побутову та іншу діяльність, забезпечує виконання підприємством завдань, передбачених законодавством, статутом підприємства та даним контрактом.

Керівник підприємства зобов'язаний:

1) організувати належне виконання завдань, передбачених статутом, та укладених договорів про медичне обслуговування населення;

2) забезпечувати дотримання підприємством вимог законодавства про охорону праці, санітарно-гігієнічних та проти-пожежних норм і правил, створення підходящих умов праці;

3) приймати міри по своєчасній та в повному обсязі виплати заробітної плати не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує 16 календарних днів, та не пізніше ніж на протязі семи днів після закінчення періоду за який здійснюється виплата, та недопущення утворення заборгованості з неї.

НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

131. З'ясуйте, які з поданих слів і словосполучень є термінами. Поясніть їхнє значення і сферу вживання.

Дим, вікно, звук, каденція, клімат, гострий перець, патруль, винятковість, корова, профіль, гострий кут, рушник, свідомість, бажання, податки, боротьба, політичний клімат, кийок, повість, підхід, дерево, обранець, увага, алгоритм, сіль, натхнення, зошит, екзамен, держава, шматок, осад, приголосний звук.

132. Доберіть українські відповідники до запропонованих нижче іншомовних прикметників. Утворіть із ними термінологічні словосполучення.

Фундаментальний, сакральний, бінарний, елементарний, узуальний, парадоксальний, систематичний, адаптивний, компромісний, авторитетний, реферативний, варіативний, профілактичний, кримінальний, ліберальний, легальний, бутафорний, перманентний.

133. Визначте, які з поданих термінів є загальнонауковими, які – міжгалузевими, а які – вузькоспеціальними. Свою думку обґрунтуйте.

Система, корінь, окислення, онтогенез, префікс, мегабайт, процес, процесор, об'єкт, жанр, громадянин, концепція, гравітація, поле, темперамент, метод, оповідання, періодизація, закон, амністія, оферта, множник, пам'ять, класифікація, рента, піанісимо, абсцес, гіпотеза, сума, аналіз, демократія, геометрія, санкція, психотерапевт, смартфон, генезис, криміналістика, мовлення.

134. Згрупуйте наведені терміни за галузями знань, поясніть їхнє значення.

Адвокатура, меридіан, блок-схема, сприймання, арешт, синтаксис, аваль, логарифм, соціометрія, акцепт, браузер, морфема, апатія, вина, абрєвіація, деліктоздатність, сублімація, рельєф, умиротворення, паралелограм, анімація, девальвація, русло, орфографія, дисконт, комунікабельність, завантаження, конфедерація, синусоїда, недоторканність, факторинг, материк, ентузіазм.

135. Доберіть до поданих іншомовних термінів українські відповідники, утворивши з ними синонімічні пари.

А. Презумпція, ембарго, апеляція, консолідація, де-юре, аболіція, ліцензія, демократія, автентичний, адвокат, консенсус, референдум, конфіскація, бартер, де-факто, денонсація, компенсація, мандат, ратифікація, плагіат.

Довідка: об'єднання, за законом, захисник, опитування, розірвання, доручення, скасування, вилучення, заборона, дійсний, товарообмін, затвердження, припущення, насправді, звернення, привласнення, народовладдя, відшкодування, дозвіл, згода.

Б. Компенсація, інвестиції, конфіскація, кон'юнктура, легалізація, ліцензія, маркетинг, пролонгація, ротація, менеджер, трансферт, фальсифікат, кредит, ліміт, резерв, анулювання, девальвація, імпорт, секвестр, субсидія.

Довідка: зміна, позика, вилучення, знецінення, дозвіл, обмеження, ввіз, умови, відшкодування, збут, підробка, запас, обмеження, скасування, допомога, управлінець, вкладення, переміщення, узаконення, продовження.

В. Конфлікт, сугестія, апатія, комунікабельність, адаптація, феномен, креативність, фобія, адорація, екзистенція, релаксація, фальшивий, персона, онтогенез, гедонізм, дискримінація, інертність, аменція, аперцепція.

Довідка: лицемірний, особа, зіткнення, пристосування, обмеження прав, сприймання, байдужість, творчість, розвиток організму, явище, навіювання, безумство, товарицькість, млявість, страх, розслабленість, існування, насолода, поклоніння.

Г. Девайс, імідж, інсталяція, інтеракція, джойстик, лейбл, лінк, локальний, конектор, селективний, семантика, функція, акаунт, аплікація, компресія, конвертація, дескрипція, дисплей.

Довідка: стискання, образ, мітка, завдання, пристрій, перетворення, зв'язок, вибірковий, обліковий запис, взаємодія, встановлення, значення, опис, екран, місцевий, покажчик, додаток, з'єднувач.

136. Доберіть антоніми до поданих термінів.

А. Позивач, звинувачення, обвинувальний вирок, права, кредитор, диспозитивний метод, успадкування за законом, легальний, публічне право, оферта.

Б. Інфляція, вільний ринок, ціна попиту, економічне падіння, номінальний ВВП, фіксований валютний курс, прогресивні податки, дефіцит, роздрібна ціна, імпорт.

В. Симпатія, агресивність, егоїзм, дедукція, екстраверт, пасивність, радість, аналіз, меланхолік, ворожість.

Г. Заархівувати, онлайн, реальний простір, встановити, відкрити файл, монохромний, система введення, невидимий файл, вхідні дані.

137. Поясніть значення термінів-паронімів. Уведіть їх у речення, характерні для наукового стилю.

А. Еміграція – імміграція, громадський – громадянський, свідоцтво – свідчення, федеральний – федеративний, виборний – виборчий, дисциплінарний – дисциплінований, указ – наказ.

Б. Емісія – комісія, концесія – концерт, куртьє – кутюр'є, легалізація – легітимація, продукт – продуцент, реклама – рекламація, факторум – факторинг.

В. Уява – уявлення, чутливий – чуттєвий, особа – особистість, ефект – афект, рефлекс – рефлексія, емпатія – апатія.

Г. Система – систематичність – систематизованість, процес – процесор, автоматичний – автоматизований, статичний – статистичний, ідентичність – ідентифікація, програмний – програмовий – програмований.

138. З'ясуйте, запозичення з яких мов поповнили українську термінологію вашого майбутнього фаху. Поясніть причини цього. Наведіть приклади таких запозичень та опишіть їх типові фонетичні, граматичні і лексичні ознаки.

139. Доберіть терміни, пов'язані з вашим майбутнім фахом, зі запропонованими словотвірними елементами. З'ясуйте їхнє значення.

А. Право-, -кратія, контр-, авто-, суб-.

Б. Ре-, суб-, гіпер-, де-, євро-, кон-.

В. Само-, психо-, -патія, де-, авто-.

Г. Гіга-, мікро-, моно-, смарт-, де-.

140. З'ясуйте, яким способом і за допомогою яких засобів утворені наведені терміни.

А. Психотропні речовини, підсудний, огляд місця події, обвинувачення, непрацездатність, наймач, геноцид, відмивання

грошей, дієздатність, правовідносини, інкорпорація, неповнолітній, ООН, підгалузь, слідчий, правопорядок, підзаконний, бодикамера, СОГ, співучасть, хабарництво.

Б. Надприбуток, накладна, платоспроможність, ножиці цін, орендар, НБУ, перевитрата, підприємницькі здібності, ВВП, стоп-наказ, комерційна таємниця, теорія портфеля, технопарк, торгівля, безробіття, котирування, міжбанківський, нерезидент, ціноутворення, страхувальник.

В. Абстрактне мислення, абстрагування, агресивність, безумовний рефлекс, нарцисизм, комплекс Едіпа, ДНК, якість знань, екстраверсія, самооцінка особистості, апатія, підсвідоме, соціометрія, антисоціальний, дезадаптація, довільність пізнавальної сфери, НЛП, конфліктність.

Г. База даних, аудіоадаптер, оперативна пам'ять, змінна, дефрагментація, блок-схема, запис, ідентичність, мегабайт, завантаження, штучний інтелект, бібліотека, рефакторинг, сорс-код, SEO, вікно, юніт-тестування, дисковід, мікропроцесор, деревоподібний, користувач.

141. Із поданих текстів випишіть терміни і термінологічні сполучення слів, проаналізуйте їх за такими ознаками: 1) належність до певної термінологічної системи; 2) дефініція; 3) походження; 4) спосіб творення; 5) наявність синонімічних та антонімічних відповідників.

А. Президентська республіка вирізняється тим, що президент у ній є водночас і главою держави, і главою уряду. Він сам призначає членів кабінету міністрів, які відповідальні перед ним, а не перед парламентом. У президентській республіці існують жорсткий поділ влади, значна самостійність її гілок. Парламент може обмежувати діяльність президента з допомогою законів і через затвердження бюджету; президент має право відкладального вето на рішення парламенту (США, Бразилія, Мексика, Аргентина, Кіпр та ін.). (з підручника).

Б. Економіка суспільства, як і будь-який живий організм, характеризується існуванням системи суперечностей, внутрішньо їй властивих. Це насамперед суперечності між формами власності і зумовленими ними формами господарювання: державними, комунальними, приватними; істотні відмінності між розумовою

і фізичною, індустріальною і аграрною, важкою і порівняно легкою, висококваліфікованою і малокваліфікованою працею. Важливою сферою суперечностей є товарно-грошові відносини: між суспільно-необхідними та індивідуальними витратами виробництва, вартістю і ціною, ціною і якістю продукції, попитом і пропозицією тощо. У сфері розподільчих відносин – це суперечності між формами і рівнями доходів, працею і рівнем життя, доходами і цінами тощо (з підручника).

В. Психіка є надскладною ідеальною системою, якій притаманні нестійкість, відкритість і нелінійність. Для її характеристики неможливо використати традиційні уявлення про простір. Структура цієї системи не зводиться до просторової сукупності елементів, вона вміщує в собі різні види психічних явищ. Складовими (елементами) її є локалізовані процеси. Психіці властиве своєрідне перекриття елементів. Наприклад, не існує межі між особистістю і свідомістю, між свідомим і несвідомим, між емоціями й інтелектом, між особистістю і духовністю людини тощо. У цій системі є більш-менш постійні та нестійкі феномени, наприклад, тривалі переживання і ситуативні емоційні спалахи (з підручника).

Г. Технологія сканування штрихових кодів забезпечує перетворення зображення коду в комп'ютерні дані. Серед зчитувальних пристроїв найпоширеніші ручні «оптичні олівці» – зчитувальні пристрої з нерухомим променем, базовані на світлодіодах; оптичні сканери – зчитувальні пристрої освітлення з рухомим променем і автоматичним скануванням – базовані на приладах із зарядовим зв'язком; лазерні сканери – зчитувальні пристрої з рухомим лазерним променем і автоматичним скануванням (з підручника).

142. Перекладіть тексти українською мовою. До кожного з них подайте список ключових слів.

A. The Supreme Court of the United States is the highest court in the land and the only part of the federal judiciary specifically required by the Constitution.

The Constitution does not stipulate the number of Supreme Court Justices; the number is set instead by Congress. There have been as few as six, but since 1869 there have been nine Justices, including one Chief Justice. All Justices are nominated by the President, confirmed by the Senate, and hold their offices under life tenure. Since Justices do not

have to run or campaign for re-election, they are thought to be insulated from political pressure when deciding cases. Justices may remain in office until they resign, pass away, or are impeached and convicted by Congress.

The Court's caseload is almost entirely appellate in nature, and the Court's decisions cannot be appealed to any authority, as it is the final judicial arbiter in the United States on matters of federal law. However, the Court may consider appeals from the highest state courts or from federal appellate courts. The Court also has original jurisdiction over limited types of cases, including those involving ambassadors and other diplomats, and in cases between states.

Although the Supreme Court may hear an appeal on any question of law provided it has jurisdiction, it usually does not hold trials. Instead, the Court's task is to interpret the meaning of a law, to decide whether a law is relevant to a particular set of facts, or to rule on how a law should be applied. Lower courts are obligated to follow the precedent set by the Supreme Court when rendering decisions.

In almost all instances, the Supreme Court does not hear appeals as a matter of right; instead, parties must petition the Court for a writ of certiorari. It is the Court's custom and practice to «grant cert» if four of the nine Justices decide that they should hear the case. Of the approximately 7,500 requests for certiorari filed each year, the Court usually grants cert to fewer than 150. These are typically cases that the Court considers sufficiently important to require their review; a common example is the occasion when two or more of the federal courts of appeals have ruled differently on the same question of federal law (*за матеріалами сайту <https://www.whitehouse.gov>*).

Б. Macroeconomics is a branch of economics that studies how an overall economy – the market or other systems that operate on a large scale—behaves. Macroeconomics studies economy-wide phenomena such as inflation, price levels, rate of economic growth, national income, gross domestic product (GDP), and changes in unemployment.

Some of the key questions addressed by macroeconomics include: What causes unemployment? What causes inflation? What creates or stimulates economic growth? Macroeconomics attempts to measure how well an economy is performing, to understand what forces drive it, and to project how performance can improve.

Macroeconomics deals with the performance, structure, and behavior of the entire economy, in contrast to microeconomics, which is more focused on the choices made by individual actors in the economy (like people, households, industries, etc.).

There are two sides to the study of economics: macroeconomics and microeconomics. As the term implies, macroeconomics looks at the overall, big-picture scenario of the economy. Put simply, it focuses on the way the economy performs as a whole and then analyzes how different sectors of the economy relate to one another to understand how the aggregate functions. This includes looking at variables like unemployment, GDP, and inflation. Macroeconomists develop models explaining relationships between these factors. Such macroeconomic models, and the forecasts they produce, are used by government entities to aid in the construction and evaluation of economic, monetary, and fiscal policy; by businesses to set strategy in domestic and global markets; and by investors to predict and plan for movements in various asset classes.

Given the enormous scale of government budgets and the impact of economic policy on consumers and businesses, macroeconomics clearly concerns itself with significant issues. Properly applied, economic theories can offer illuminating insights on how economies function and the long-term consequences of particular policies and decisions. Macroeconomic theory can also help individual businesses and investors make better decisions through a more thorough understanding of the effects of broad economic trends and policies on their own industries (*за матеріалами сайту <https://www.investopedia.com>*).

B. Ancient Greek thinkers believed that one's personality, or temperament, depended on the strengths of various fluids, or «humors,» in one's body. According to the Greek physicians Hippocrates and (later) Galen, there were four main humors, each of which was responsible for a particular pattern of personality (and also of susceptibility to disease). One of these humors was blood, an excess of which was thought to produce a very cheerful («sanguine») temperament. Another was black bile, which in excess was believed to cause a depressive («melancholic») temperament. An excess of the humor called yellow bile was considered responsible for an angry («choleric») temperament.

And an excess of the remaining humor, phlegm, was seen as the basis of a calm («phlegmatic») temperament. But there is no evidence that any of these ideas is accurate, and the ancient Greeks themselves did not do any empirical research to find out whether the levels of these bodily humors were actually related to personality characteristics.

Nevertheless, the idea of the four humors or temperaments remained popular during medieval times, and was influential even in the modern era. One researcher who tried to interpret his own observations in terms of the four temperaments was the famous Russian psychologist and physiologist, Ivan Pavlov. Although Pavlov is famous chiefly for his discovery of classical conditioning, he was also interested in temperament. In observing the dogs of his laboratory, Pavlov suggested that there were four basic kinds of temperaments in those dogs, and he believed that there were parallels between dogs and people. According to Pavlov, the four kinds of dogs' temperaments were as follows:

Weak: inhibited, anxious, easily upset (similar to melancholic);

Strong unbalanced: excitable, hyperactive, irritable (similar to choleric);

Strong balanced slow: calm, consistent, not easily aroused (similar to phlegmatic);

Strong balanced mobile: lively, fast, eager (similar to sanguine).

Pavlov did not try to study these four temperament types in people, but in recent decades some researchers have done so, developing self-report questionnaire scales for this purpose. In general, the results suggest that there is some similarity between the characteristics of Pavlov's temperament dimensions and the characteristics associated with the four humors. However, these results do not provide any indication as to what might be the biological causes of these personality differences. But as we will see later in this chapter, other researchers have proposed some possible biological bases for personality dimensions, and have even conducted experiments to test those hypotheses (*за матеріалами сайту* <https://www.sciencedirect.com>).

Г. Best Programming Languages

Python undoubtedly tops the list. It is commonly thought of as the best programming language to learn first because it is very approachable. It is a fast, easy-to-use, and easy-to-deploy programming language that is widely used to develop scalable web applications.

YouTube, Instagram, Pinterest, SurveyMonkey are all built using Python.

The programming language provides a great starting point for beginners. If you're looking for one of the more accessible and popular coding languages to learn, you should definitely try Python! A lot of startups use Python as their primary backend stack and thus this opens up a lot of opportunities for full-stack Python developers.

If you plan to get into the data science or AI industry, you will almost certainly have to learn Python. It can also be used in other fields, such as web development. The versatility and accessibility make it an excellent choice for beginners.

Java is another popular choice in large organizations and it has remained so for decades. It is widely used for building enterprise-scale web applications. Known to be extremely stable, many large enterprises have adopted it for that reason. If you are looking for a software development role at a large organization, Java is one of the first languages that you should learn.

Java is also widely used in Android App Development. Almost any business today needs an Android Application owing to the fact that there are billions of Android users. This too provides great opportunities for Java developers, given the fact that Google has created an excellent Java-based Android development framework – Android Studio.

C and C++ have a significant presence in the world of programming. Almost all low-level systems, such as operating systems and file systems, are written in C/C++. If you wish to be a system-level programmer, these are the programming languages that you should learn.

C++ is also widely used by competitive programmers owing to the fact that it is extremely fast and stable. It provides something called STL – Standard Template Library. This is a pool of ready-to-use libraries for various data structures, arithmetic operations, and algorithms. The library support and speed of the language make it a popular choice in the high-frequency trading community as well (*за матеріалами сайту <https://hackr.io>*).

143. У текстах, перекладених за допомогою комп'ютерної програми, знайдіть мовні огріхи, з'ясуйте ймовірні причини їх виникнення. Зредагуйте тексти. У разі потреби зверніться до першоджерела (Додаток 4).

А. Судовий процес

Стаття III Конституції Сполучених Штатів гарантує, що кожна особа, обвинувачена у протиправних діяннях, має право на справедливий судовий розгляд перед компетентним суддею та журі присяжних зі своїх однолітків.

Четверта, п'ята, шоста та восьма поправки до Конституції забезпечують додатковий захист для обвинувачених у злочині. До них належать:

- гарантія того, що ніяка особа не може бути позбавлена життя, свободи чи власності без належного судового процесу;
- захист від подвійної відповідальності за один і той же самий злочин («подвійна загроза»);
- право на швидкий розгляд справи неупередженим судом присяжних;
- право на перехресний допит свідків і виклик свідків для підтримки їхньої справи;
- право на юридичне представництво;
- право уникати самообвинувачення;
- захист від надмірної застави, надмірних штрафів, жорстоких і незвичайних покарань.

У залежності від характеру та розміру злочину кримінальне провадження може здійснюватися за законом штату або федеральним законодавством. Кримінально-правова процедура як правило починається з арешту працівником правоохоронних органів. Якщо велике журі вирішує висунути обвинувальний акт, обвинувачений постане перед суддею і йому буде пред'явлено офіційне звинувачення у скоєнні злочину, після чого він або вона може заявити провину.

Відповідачеві надається час для ознайомлення з усіма доказами у справі та для побудови правової аргументації. Потім справа передається до суду і вирішується судом присяжних. Якщо обвинувачений визнаний невинним у вчиненні злочину, звинувачення знято. В іншому випадку суддя визначає покарання, яке може включати тюремне ув'язнення, штраф або навіть розстріл.

Цивільні справи подібні до кримінальних, але замість арбітражу між державою та особою чи організацією вони розглядають

спори між окремими особами чи організаціями. У цивільних справах, якщо сторона вважає, що їй завдано несправедливості, вона може подати позов до цивільного суду, щоб спробувати виправити це порушення шляхом розпорядження припинити та відмовитися, змінити поведінку або присудити грошову компенсацію. Після пред'явлення позову та збору та представлення доказів обома сторонами розгляд триває як у кримінальній справі. Якщо залучені сторони відмовляються від свого права на суд присяжних, справу може вирішувати суддя; в іншому випадку справа вирішується і відшкодування збитків присуджується судом присяжних.

Б. Історія макроекономіки

Хоча термін «макроекономіка» не такий вже й старий (починаючи з 1940-х років), багато основних концепцій макроекономіки були в центрі уваги набагато довше. Такі теми, як безробіття, ціни, зростання і торгівля, хвилювали економістів майже з самого початку цієї дисципліни, хоча їх вивчення стало набагато більш цілеспрямованим і спеціалізованим у 20-м і 21-му століттях. Елементи попередніх робіт, таких як Адам Сміт і Джон Стюарт Мілль, чітко висвітлювали питання, які тепер будуть визнані сферою макроекономіки.

Макроекономіку в її сучасному вигляді часто визначають як починаючи з Джона Мейнарда Кейнса та публікації його книги «Загальна теорія зайнятості, відсотків і грошей» у 1936 році. Кейнс запропонував пояснення наслідків Великої депресії, коли товари залишалися непроданими, а працівники – безробітними. Теорія Кейнса намагалася пояснити, чому ринки можуть бути неясними.

До популяризації теорій Кейнса економісти, як правило, не розрізняли мікро- і макроекономіку. Вважалося, що ті ж самі мікроекономічні закони попиту та пропозиції, які діють на ринках окремих товарів, взаємодіють між окремими ринками, щоб привести економіку в загальну рівновагу, як описав Леон Вальрас. Зв'язок між товарними ринками та масштабними фінансовими змінними, такими як рівень цін та процентні ставки, пояснювався завдяки унікальній ролі, яку гроші відіграють в економіці як засіб обміну такими економістами, як Кнут Вікселл, Ірвінг Фішер та Людвіг фон Мізес.

Протягом 20-го століття кейнсіанська економіка, як стали відомі теорії Кейнса, розділилася на кілька інших шкіл думки.

В. Статура та особистість

Деякі ранні пропозиції щодо біологічної основи особистості ґрунтувалися на ідеї про те, що статура або тип тіла людини можуть бути пов'язані з характеристиками його чи її особистості. У 1925 році німецький психіатр Ернст Кречмер припустив, що існують три основні типи статури: пікнічна (жирна), атлетична (м'язова) і астенична (худа). На основі своїх клінічних спостережень Кречмер припустив, що пацієнти з маніакально-депресивним станом, як правило, мають пікнічну статуру, а хворі на шизофренію – астеничні. Однак Кречмер не проводив ніякого дослідження, щоб з'ясувати, чи були ці спостереження точними, і пізніші дослідження не підтвердили його пропозиції.

Тим не менш, деякі ідеї Кречмера були сприйняті американським дослідником Вільямом Шелдоном, який припустив, що статура кожної людини може бути описана як комбінація трьох основних типів, запропонованих Кречмером. Шелдон називав три статури «соматотипами» і використовував для них різні назви: ендоморф (жир), мезоморф (м'язовий) і ектоморф (тонкий). (Ці назви стосувалися різних шарів клітин людського ембріона; за Шелдоном, ендоморфна статура підкреслювала травну систему, мезоморфна – кровоносну систему, а ектоморфна – шкіру та нервову систему). У пропозиції Шелдона, ендоморфна статура асоціювалася з такими рисами, як життєрадісність, товариськість, розслабленість, любов до комфорту та розкоші, а також захоплення їжі та напоїв. Мезоморфна статура, навпаки, асоціювалася з такими рисами, як домінування, рівень активності, наполегливість і авантюризм. Нарешті, ектоморфна статура була пов'язана з такими рисами, як нервозність, сором'язливість, чутливість та інтелектуальність.

Г. Приклади інформаційних технологій

Тож як же ІТ насправді залучені до повсякденного бізнесу? Розглянемо п'ять поширених прикладів роботи ІТ та команд:

Оновлення сервера. Один або кілька серверів центрів обробки даних наближаються до кінця їхнього життєвого циклу експлуатації та обслуговування. ІТ-спеціалісти виберуть та придбають замінні сервери, налаштують та розгорнуть нові

сервери, створюють резервні копії програм і даних на існуючих серверах, перенесуть ці дані та програми на нові сервери, перевіряють, що нові сервери працюють належним чином, а потім переналаштують або виведуть з експлуатації та утилізують старі сервери.

Моніторинг безпеки. Підприємства, як правило, використовують інструменти для моніторингу та реєстрації активності в програмах, мережах і системних ІТ-спеціалістах, які отримують сповіщення про потенційні загрози або невідповідну поведінку – наприклад, користувач намагається отримати доступ до файлу з обмеженим доступом – перевіряти журнали та інші інструменти звітності для дослідження та визначення основну причину сповіщення та вживайте швидких заходів для подолання та усунення загрози, часто викликаючи зміни та покращення системи безпеки, які можуть запобігти подібним подіям у майбутньому.

Нове програмне забезпечення. Бізнес визначає потребу нового мобільного додатка, який дозволить клієнтам входити в систему та отримувати доступ до інформації облікового запису або здійснювати інші транзакції зі смартфонів і планшетів. Розробники працюють над створенням і доопрацюванням відповідної програми відповідно до запланованої дорожньої карти. Операційний персонал публікує кожну ітерацію нового мобільного додатка для завантаження та розгортання внутрішніх компонентів програми в інфраструктурі організації.

Покращення бізнесу. Підприємству потрібна більша доступність від критично важливих додатків, щоб допомогти зі стратегіями доходу або продовження бізнесу. ІТ-персонал може бути покликаний створити кластер високої доступності, щоб забезпечити більшу продуктивність і стійкість програми, щоб гарантувати, що програма може продовжувати функціонувати в умовах поодиноких збоїв. Це можна поєднати з покращеннями захисту та відновлення зберігання даних.

Підтримка користувачів. Розробники створюють серйозне оновлення для життєво важливого бізнес-дodatка. Розробники та адміністратори будуть співпрацювати, щоб створити нову документацію для оновлення. ІТ-спеціалісти можуть розгорнути оновлення для обмеженого бета-тестування, що дозволить певній групі користувачів спробувати нову версію, а також розробити та провести

комплексне навчання, що підготує всіх користувачів до можливого випуску нової версії.

144. З'ясуйте, які з поданих термінів і термінологічних сполучень слів відповідають нормам сучасної української літературної мови. Зредагуйте ті, які потребують виправлення.

А. Діюче законодавство, безкарність, вимушена міра, заборгованість із заробітної плати, вища міра покарання, пом'якшуючі обставини, в силу закону, негідні вчинки, прямі докази, проступок, наказати злочинців, протиправний вчинок, напасти на слід, давати показання, упередженість слідчих, правовий безпредел.

Б. Прибильна галузь, прожиточний мінімум, завдати збитків, розходи на утримання апарату, двостороння угода, по собі вартості, галопуюча інфляція, налічка, надходження до скарбниці, джерело фінансування, карточна система, доходна частина бюджету, економічне витрачання запасів, нарощування обсягів виробництва, банкрут.

В. Вирішення стосунків, приятельські стосунки, відстороненість, обмін думок, споріднені духом, почуття небезпеки, самозакоханість, докори сумління, алчність, виключні здібності, гармонійні стосунки, дружнє ставлення, честолобивість, визиваюча поведінка, ущемлене самолюбство, гальмування, гнучкість розуму, законопослушність.

Г. Корзина, ввід даних, отримати дані, чип, відмінити команду, видалити, перезагрузка, оновлення програмного забезпечення, вкладення, настройки, вставка, вид текстового документа, розмітка сторінки, свойства таблиці, поточний дисковід, поштовий ящик, запам'ятовуючий пристрій, кнопкова форма, плаваюча кома, панель управління.

145. Подані елементи бібліографічного опису розмістіть у правильній послідовності. Поставте розділові знаки.

(1) Шевчук С. В., Клименко І. В. Навчальний посібник; 2019; Українська мова за професійним спрямуванням; Алерта; Київ; 696 с.

(2) Київ; 624 с.; Навчальний посібник; Гриценко Т. Б.; ЦУЛ; Українська мова за професійним спрямуванням.

(3) Стратегії розвитку бізнесу: теорія і практика; Чернівці; 288 с.; Галушка З., Лусте О.; Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича; Навчальний посібник; 2021.

(4) Київ; Загальна теорія права: нормативний курс; за ред. д-ра юрид. наук, проф. С. В. Бобровник; 576 с.; 2021; Підручник для студентів-юристів; Юрінком Інтер.

146. виправте помилки в оформленні бібліографічних описів. Дopiшіть відсутні відомості.

(1) Токарська А. С., Довідник із фахового мовлення для працівників правоохоронних органів. – Львів, 2005. – 138 с.

(2) Токарська А. С., Кочан І. М. Українська мова фахового спрямування для юристів. – Київ, Знання, 2008.

(3) Культура фахового мовлення правника. Навчальний посібник / А. С. Токарська – 2003, Світ, 312 с.

(4) Основи економічної теорії: підручник / за заг. ред. Л. С. Шевченко. Алерта, 2016.

(5) Ф. С. Бацевич. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2009. – 376 с.

(6) Яремчук О. В. Структурно-функціональна модель націєтворчого потенціалу історичної психології в умовах мультикультурності / Оксана Яремчук // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки, № 3 (11). – С. 296–319.

(7) Оніщенко Н. М., Кузнєцова Н. С. Громадянське суспільство і виклики часу: від теорії до практичних дій. // Віче. – 2014. – № 7.

(8) В. А. Павлиш, Л. К. Гліненко, Н. Б. Шаховська. Основи інформаційних технологій і систем. Л., 2018.

147. Внесіть до списку літератури джерела згідно з вимогами бібліографічного опису видань.

(1) Монографія Захарової О. В. «Управління інвестуванням у людський капітал», видана в Донецьку у видавництві ДВНЗ ДонНТУ у 2010 році. Загальна кількість сторінок – 378.

(2) Навчальний посібник «Загальна психологія». Автори: С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко. Опубліковано в Києві у видавництві МАУП у 2000 році. Видання налічує 543 сторінки.

(3) Стаття Дячкової М. О. «Принципи формування та розвитку системи управління знаннями підприємства», опублікована у 2011 році в журналі «Економіка Криму», № 2 (35) на сторінках 326–329.

(4) Стаття Смоляр Л. Г. і Коби Н. В. «Знання як стратегічний ресурс сучасного підприємства», яка міститься на сайті <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/1135/1/104.pdf>

(5) Підручник Камінської Т.М. «Основи економічної теорії», виданий у 2018 році в Києві, видавництво «Медицина», загальна кількість сторінок – 232.

148. Відредагуйте слова та словосполучення, характерні для наукових текстів.

В якості, перш за все, варто відмітити, з цього слідує, до таких груп відносяться, запозичення складають, головний тезис, на заключення, в результаті, як правило, замість цього, при аналізі, враховуючи те, що, у відповідності з, в порівнянні з, з однієї сторони, так як, другими словами, дана концепція.

Використовуючи подані слова та словосполучення, напишіть анотацію до одного з фахових видань.

НОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

149. Визначте, які з поданих тверджень є правильними, а які хибними:

– ненаголошений звук [о] слід вимовляти так само, як і під наголосом: *б[о]лото, м[о]л[о]ко, [о]лександр;*

– звук [и] треба вимовляти на місці літери і після кінцевого приголосного префіксів і применників: *дез[и]нтеграція, роз[и]граш, в [и]спанській мові;*

– дзвінкі приголосні в кінці складу зазнають оглушення: *гор[п], хлі[п]ниця, коро[п]ка;*

– звук [ч] і звукосполучення [шч] (на місці літери ш) слід вимовляти м'яко, наприклад: *[ч']орний, вдя[ч']ний, бор[ш'ч'], ні[ч'];*

– оглушення дзвінких приголосних у кінці складу відбувається лише у словах *кі[х]ті, ні[х]ті, ле[х]кий, во[х]кий, дьо[х]тю* та похідних від них;

– у запозичених словах після приголосних слід вимовляти [и], а приголосні перед [е] треба вимовляти твердо: *с[и]ст[е]ма, лі[т]ература, д[и]р[е]ктор;*

– у словах з апострофом губні приголосні [б], [п], [в], [м] перед йотованими голосними слід вимовляти м'яко і без наступного звука [й], наприклад: *ри[б'а]чий (риб'ячий), ре[п'а]х (реп'ях), [в'а]лити (в'ялити), [м'а]та (м'ята).*

150. Прочитайте слова, зверніть увагу на правильну вимову звуків, які позначають виділені літери. Сформулюйте відповідні орфоепічні норми:

– [ц] – [ц']: *проловець, абзац, палац, борець, охоронець, клац, плац;*

– [р]: *харків'янин, кобзар, секретар, чотирма, хабар, бар'єр, календар;*

– [ж], [ч], [ш]: *ніж, чорнозем, чищений, чоловік, хочеш, чаша, Трубіж, червонощокій;*

– [б], [п], [в], [м], [ф]: *насип, дріб, кров, вісім, верф, любов.*

151. Прочитайте вголос слова. Порівняйте вимову наголошених і ненаголошених *e* та *и* в коренях.

Веселий – весело, плести – плетиво, джерело – джерельний, написати – написаний, середній – середина, риторика – ритор, президент – президія, акцент – акцентувати, контекст – контекстуальний, аргумент – аргументація.

152. З'ясуйте особливості вимови звука *о* в запропонованих парах слів:

- досвід – досвідчений;
- голуб – голубка;
- порух – порухати;
- політичний – політика;
- спокушати – спокуса;
- логічність – логіка.

153. Які орфоепічні норми порушено у вимові поданих слів? Свою думку обґрунтуйте.

Рехверендум, Алжір, колега, охвіцер, чотирьма, пріоритет, Хайдегер, успаткувати, каміньчик, інтелігентний, фіст, балатувати-ся, браслет, пор'ядок, шо, матеріяльний, погодній, чьому.

Назвіть причини, які впливають на порушення норм літературної вимови.

154. Замість крапок вставте літери *г* або *г*, правильно прочитайте слова.

Інтелі...ент, ...рант, ...атунок, ...рунтується, ...ендерний, коле...а, ...речний, ...атунок, ...уманіст, персона нон ...рата, ма...істратура, ...анж, при...нічення, об...рунтувати, ні...іліст, ...рамотний, полі...раф, ле...алізація, ко...нітивний, за...ратований.

155. Запишіть слова фонетичною транскрипцією. Поясніть, які зміни відбуваються в артикуляції приголосних і чим вони зумовлені.

Здібність, студентський, отже, узгодження, розпорядчий, відрядження, засвідчуються, намагаєшся, розширення, підпорядкування, обов'язок, відповідний, полегкість, вирішується, розпорядок, екзамен, громадськість, логічність, менший, книжці, обсяг, бюджет, розшифрувати, сторінці, вклад, посвідчення, боротьба, переможці.

156. Запишіть слова фонетичною транскрипцією, звертаючи увагу на спрощення приголосних. Які мовні норми встановлюють правильну вимову та написання цих слів? Сформулюйте їх.

Аспірантський, контрастний, журналістці, роз'їзний, студентство, абонентський, тижневий, форпостний, зап'ястний, шістсот, пропускний, протестний, невістчин, хвастливий, очисний, артистці, агентство.

157. Від поданих словосполучень утворіть аббревіатури, запишіть їх і прочитайте відповідно до орфоепічних норм.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура, дорожньо-транспортна пригода, публічне акціонерне товариство, Національне антикорупційне бюро України, Служба безпеки України, зовнішнє незалежне оцінювання, Національний банк України, валовий внутрішній продукт, Центральне розвідувальне управління, Державна служба з надзвичайних ситуацій, Державна пенітенціарна служба, Міжнародний валютний фонд.

158. Запишіть речення, обираючи із варіантів, запропонованих у дужках, правильний.

А. 1. Норми про відповідальність за (у, в)мисне (у, в)бивство передбачають (у, в)сі можливі (у, в) реальному житті (і, й) конкретні випадки (у, в)бивств, як би вони один від одного не відрізнялися. 2. Дія закону про кримінальну відповідальність (у, в) просторі поширюється на випадки (у, в)чинення (у, в) межах такої зони злочинів, пов'язаних (з, із, зі) порушенням прав України щодо розвідки, розробки (і, й) збереження природних ресурсів як живих, так (і, й) неживих (у, в) водах, що покривають морське дно, на морському дні та (у, в) його надрах; щодо створення (і, й) використання штучних островів, установок (і, й) споруд тощо (з підручника).

Б. 1. На відміну від інших засобів виробництва, які є продуктами людської праці (і, й) мають вартість, земля (у, в) природному стані не є продуктом праці (і, й) тому не має вартості. 2. Натомість (у, в) суспільстві утворилося соціальне дно з-поміж тих, хто залишився без роботи, без житла, а іноді (і, й) без документів (у, в)наслідок недосконалої законодавства або недотримання його виконання щодо обмеження шахрайства (і, й) афер (у, в) сфері економіки. 3. (У, в)засмозв'язок сфер (і, й) ланок фінансових

відносин, (у, в) процесі яких утворюються (і, й) використовуються фонди коштів, становлять фінансову систему країни (з підручника).

В. 1. Властивість (у, в)заємопроникливості психічного полягає (у, в) тому, що різні види (і, й) форми психічного взаємопроникають одні (у, в) одні. Саме (у, в)наслідок цього відбуваються позитивні зміни (у, в) психіці громадян під дією соціалізації (і, й) виховання. 2. Рефлексія, як властивість психіки, полягає (у, в) сприйманні та перенесенні змін зовнішнього світу, його різних видів (і, й) форм психічного на себе, перетворенні їх на власне психічне. Будь-які суттєві зміни (у, в) соціальному просторі (і, й) часі під час навчання (і, й) виховання є психічним, яке (у, в)пливає на особистість. 3. Підсвідоме виявляється (у, в) тій інформації, яка накопичується протягом (у, в)сього життя та осідає (у, в) пам'яті як досвід (з підручника).

Г. 1. Під інформаційним процесом розуміють процес (у, в) заємодії між двома об'єктами матеріального світу, (у, в) результаті якого утворюється інформація. Інформація відображається (у, в) повідомленні (і, й) подається (у, в) вигляді сигналу. 2. Мережа Інтернет (і, й) пов'язані з нею технології (і, й) далі активно (і, й) досить ефективно (у, в)проваджуються (у, в) сферу логістики. 3. (У, в) разі внесення змін (у, в) документи їхня нова ухвалена редакція поміщується (у, в) сховище та існує там поряд (з, зі, із) старою редакцією даних, яка залишається там (у, в) незмінюваній формі (з підручника).

159. Запишіть подані синтаксичні конструкції, виправте помилки, через які відбувається порушення милозвучності української мови.

Кожен з варіантів, пов'язаний з використанням, над мною, із зростанням кількості виробленої продукції, в сфері обігу, згідно з законом, властивості продукту відображені у ціні, повернутись вчасно, один з таких, у статуті ідеться про, боротьба з злочинністю, зміни в свідомості, бачим перспективи, хоч був слабшим фізично, утилізація токсичних відходів, крім радіоактивних відходів, хоч й невчасно, але якісно, зосереджуватись на головному, знов відчувати біль.

160. З'ясуйте, які із запропонованих тверджень відповідають акцентуаційним нормам сучасної української літературної мови:

– числівники на позначення чисел другого десятка слід наголошувати так: *двана́дцять, тринáдцять, п'ятна́дцять, шістна́дцять, сімна́дцять*, але *оді́надцять, чоті́рнадцять*;

– переважна більшість двоскладових (рідше трискладових) прикметників мають наголос на останньому складі: *нові́й, легкі́й, текстові́й, фахові́й*, але *зру́чний*;

– дієслова зі закінченнями **-емо, -имо, -ете, -ите** мають наголос на останньому складі: наприклад, *беремо́, ідемо́, підете*, але *будемо́, гурко́чемо, запи́шете*;

– відіменникові та віддієслівні іменники з префіксами **ви-, від-, за-, на-, над-, об-, пере-, під-, по-, при-, про-, роз-** зберігають наголос на префіксах (*ві́клик, за́хід, ро́ззолос, за́тишок, пере́біг, при́повідка* тощо), але *розгро́м, зачі́н, набі́р*;

– в іншомовних словах, що позначають міри довжин, зазвичай наголос падає на склад, що передує частині **-метр**: наприклад, *санті́метр, мілі́метр, деці́метр*;

– іменники на **-ання** наголошуються, як їхні твірні дієслова (*розв'язáння, планува́ння, чита́ння* тощо); у двоскладових іменниках наголошується останній склад (*зна́ння, зва́ння* тощо).

161. Прочитайте слова, дотримуючись акцентуаційних норм сучасної української літературної мови. Свій вибір обґрунтуйте.

Факторинг, маркетинг, середина, авізо, центнер, гуртовий, гуртожиток, зручний, русло, одинадцять, близький, пасти, каталог, принести, того, завдання, квартал, випробування, міліметр, висіти, дрова, разом, порядковий, листопад, вимога, обранець, несемо, дебетовий, газопровід, діалог, бюрократія, який-небудь, вісімнадцяти, пишу, тисячі (мн.), мережа, вантажівка, вчення, магістерський.

162. Виберіть нормативний варіант наголошування термінів і термінологічних словосполучень.

А. Господарсько-договірні документи – господарсько-договірні документи, громадянин – громадянин, житлове право – житлове право, багатодітні матері – багатодітні матері, батьківські права та обов'язки – батьківські права та обов'язки, відповідач – відповідач, адвокатське об'єднання – адвокатське об'єднання,

грошове забезпечення – грошове забезпечення, позовна давність – позовна давність, типовий договір – типовий договір, додаткова заробітна плата – додаткова заробітна плата.

Б. Валовий продукт – валовий продукт, грошова система – грошова система, договір оренди – договір оренди, дебіторський – дебіторський, банківська маржа – банківська маржа, платіжна вимога – платіжна вимога, строковий депозит – строковий депозит, боргове зобов'язання – боргове зобов'язання, картковий рахунок – картковий рахунок, витрати бюджету – витрати бюджету.

В. Психопатія – психопатія, рефлексія – рефлексія, абазія – абазія, алексія – алексія, меланхолія – меланхолія, сутінковий стан свідомості – сутінковий стан свідомості, жалісливість – жалісливість, замилювання – замилювання, осяяння – осяяння, наочно-дійове мислення – наочно-дійове мислення.

Г. Ергономія – ергономія, комп'ютерна мережа – комп'ютерна мережа, криптографія – криптографія, безумовний перехід – безумовний перехід, вісімкова система числення – вісімкова система числення, експертна система – експертна система, драйвери – драйвери, множина – множина, текстовий процесор – текстовий процесор, каталог – каталог.

163. Поставте знак наголосу в словах. Порівняйте наголошування різних словоформ. Доберіть власні приклади, які б ілюстрували відповідну орфоепічну норму.

Сторінка – дві сторінки – на сторінках.

Жінка – дві жінки – на жінках.

Паспорт – три паспорти – паспорти.

Книжка – чотири книжки – у книжках.

Лікар – два лікарі – лікарі.

164. Прочитайте запропоновані пари слів. З'ясуйте, у яких із них наголос є засобом розрізнення значення слова, а в яких – ні. За потреби скористайтеся «Словником труднощів української мови».

Дозвільний – дозвільний; гаванський – гаванський, звірина – звірина, щілина – щілина, прошу – прошу, шкода – шкода, типовий – типовий, сходити – сходити, розповісти – розповісти, роздільний – роздільний, розв'язний – розв'язний, розвідка – розвідка, рапорт – рапорт, протяжний – протяжний, завжди – завжди, прорі-

зати – прорізати, посильний – посильний, переносити – переносити, весняний – весняний, з'єднання – з'єднання, замковий – замковий.

165. Запишіть текст, вибравши зі слів, що в дужках, ті, які найточніше передаватимуть зміст висловлюваного. Вмотивуйте свій вибір.

А. 3. Банк зобов'язується:

3.1. Забезпечувати (вчасне, своєчасне) зарахування (фінансів, коштів, грошей) на контрахунок Клієнта протягом одного банківського дня з (моменту, часу, миті) надходження коштів до Банку, (виконання, дотримання, додержання) умов цього Договору та положень чинного законодавства.

3.2. (Обіцяти, гарантувати) тасмницю операцій за контрахунком Клієнта.

3.3. Нараховувати та (одержувати, отримувати, діставати) відсотки за (послугування, використання, застосування, користування) коштами у межах недозволеного овердрафту щомісячно, в останній банківський день звітного місяця.

Б. 4. Відповідальність сторін.

4.1. Банк несе відповідальність за (оберігання, збереження) (фінансів, коштів, грошей), розміщених Клієнтом на контрахунку, та (запевняє, ручається, гарантує) Клієнт (а, у) повернення залишку з контрахунку з (скасуванням, припиненням) дії цього договору.

4.2. Банк не несе відповідальності за (виникнення, появу, зародження) (конфліктних, суперечливих, спірних) ситуацій, пов'язаних зі збоями систем оплати, розрахунків.

4.3. Банк не несе відповідальності за (результати, наслідки) розголошення ПІН-коду та (недозволене, неприпустиме, несанкціоноване) використання картки третіми особами.

166. З поданих слів сформууйте синонімічні ряди. Визначте стилістичні параметри вживання слів-синонімів.

Захисник, наближений, примітка, вводити, норма, клопотати, суперечити, ілюстрація, збірка, прибуток; запроваджувати, юстиція, прощення, факт, оборонець, неточний, принциповий, сходина, заява, рента, прохання, взивати, зібрання, заступник, коментар, оспорювати, виторг, просити, припис, орієнтовний, правосуддя, заводити, збори, правило, впроваджувати, подання, судочинство, зауваження, адвокат, канон, скиглити, свідчення, непохитний,

приклад, дохід, опротестувати, звернення, висловлювати прохання, випадок, безкомпромісний, заперечувати, ремарка, приблизний, суд, вимога, достаток.

167. У наведених синонімічних рядах слів визначте слово-домінанту. Свій вибір обґрунтуйте.

Гадати, марити, фантазувати, мріяти, снити; людинолюбний, чоловічий, людяний, гуманний, щирий; солодкомовство, пишномовність, красномовство, красномовність, високомовність; ревізувати, контролювати, інспектувати; орудувати, кермувати, верховодити, повелівати, керувати, управляти, урядувати, начальникувати; зліт, форум, конгрес, з'їзд; звітувати, рапортувати, відчитуватися, звітуватися; табу, вето, заборона.

168. Доберіть синоніми до слів *майно, вартувий, сперечатися, домовитися, договір, ув'язнення, просити*. Вкажіть, які з них доречно вживати в текстах офіційно-ділового стилю.

169. Утворіть словосполучення, дібравши зі слів, поданих у дужках, відповідні за змістом. Виділені слова введіть у речення.

Приватний, окремий, поодинокий (листування, випадок, володіння, особа, звинувачення, ухвала, явище).

Чутливий, чулий, чуткий (сон, прилад, серце, ставлення).

Втілювати, впроваджувати (у життя, в практику, методи, думка).

Змінний, мінливий, перемінний (успіх, погода, капітал, курс, величина).

Загальний, спільний (зусилля, майно, інтереси, слова, погляди, збори, норма).

170. Визначте, у яких із наведених словосполучень виділені слова вжито відповідно до лексичних норм сучасної української літературної мови. Продовжіть ряд правильними контекстними вживаннями слів:

- почуття (відчуття) **міри** – вжити **міри**;
- матеріальне **положення** – горизонтальне **положення**;
- **отримувати** зарплату – **отримувати** освіту;
- **повідстка** до суду – **повідстка** дня;
- **приймати** участь – **приймати** до уваги – **приймати** пропозицію;
- **вірна** відповідь – **вірний** друг.

171. Користуючись «Словником паронімів української мови», з'ясуйте значення поданих слів, уведіть їх у речення.

Виплата – оплата – плата, поверховий – поверхневий, декваліфікація – дискваліфікація, свідоцтво – свідчення, факт – фактор, писемний – письменний – письмовий, зазначати – визначати – відзначати, жилий – житловий, допускати – припускати, генеральний – генеральський, складаний – складний – складений – складовий, атестат – атестація.

172. Із поданими паронімами утворіть словосполучення, дібравши зі слів, що в дужках, відповідне за змістом.

Особистий – *особовий* (склад, участь, справа, рахунок).

Довірчий – *довірений* (особа, власність, товариство).

Виголошувати – *оголошувати* – *проголошувати* (подяка, промова, рівноправність, незалежність, доповідь).

Воєнний – *військовий* (квиток, стан, загроза, маневри, доктрина).

Корисний – *корисливий* (мотив, книга, людина, знання).

173. Відредагуйте словосполучення, виправивши, якщо в цьому є потреба, помилки у вживанні паронімів.

Писемний дозвіл, громадські права, звичаєве право, виконавські документи, громадянський контроль, переконливі факти, освоєння лексичних норм, дефектний примірник, гармонічний розвиток особи, матеріальний стан, відрізнити добро і зло, дипломант конкурсу, бажати вдачі, ощадне витрачання коштів, комунікативна діяльність, вчений ступінь доктора наук.

174. Відредагуйте речення. Поясніть помилки у вживанні паронімів.

1. Словникове багатство – одна з визначних ознак культури мовлення. 2. Планові завдання з використання рухомого складу залізниці виконано не в повному обсязі через суттєво об'єктивні причини. 3. Враховуючи необхідність забезпечення стабільного виконання основних експлуатаційних показників, пропонуємо скоригувати затверджену організаційну структуру. 4. Зволікання у підготовці матеріалів може привести до порушення термінів виконання завдань. 5. У цьому випадку вживання прийменника *по* в українській мові є нормованим. 6. За останні 5 років відбулися зміни, які обумовлюють потребу в оновленні навчально-методичної

літератури. 7. Хворобу підсудного можна вважати слідством його характеру. 8. Підзаконний акт – це акт компонентного державного органу. 9. Двоє чоловіків йшли сільською неосвітченою дорогою. 10. У потерпілої черепно-мозкова травма та опіки 25% тіла: вражені шия, спина, праве стегно та гомілка.

175. Виберіть із поданих у дужках варіантів правильне тлумачення слова (відповіді перевірте за «Словником іншомовних слів»).

Демаркація – це: 1) підрив, позбавлення довіри до когонебудь; 2) визначення державних кордонів на місцевості; 3) умисне обмеження (позбавлення) прав і законних інтересів одних осіб, організацій або соціальних груп порівняно з іншими.

Ліцензія – це: 1) спеціальний дозвіл, який видається компетентним державним органом або уповноваженою ним особою на здійснення певної діяльності у визначених сферах; 2) цінний папір, що засвідчує внесення його власником коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного папера в передбачений у ньому строк з виплатою фіксованого відсотка.

Оббудсмен – це: 1) особа, яка в роки Другої світової війни була насильно вивезена на примусові роботи до Німеччини; 2) парламентський комісар з прав людини.

Пеня – це: 1) визначена законом або договором грошова сума, яку боржник повинен сплатити кредиторіві в разі прострочення виконання зобов'язання; 2) акт, що підтверджує неоплату векселя у строк чи відмову платника акцептувати вексель; 3) дохід, що отримує власник від використання землі, родовища корисних копалин, майна, капіталу без здійснення ним підприємницької діяльності.

Пролонгація – це: 1) обмеження кредитів, що їх надає центральний банк держави комерційним банкам; 2) продовження дії договору понад передбачені при його укладанні строки.

Ремісія – це: 1) заокруглення суми платежу за рахунком у бік зменшення; 2) офіційне зниження курсу національної або міжнародної грошової одиниці щодо валют країн, міжнародних валютно-грошових одиниць.

Девальвація – це: 1) примусове відчуження майна, власності органу державної влади; 2) отримання в банку готівки за векселем,

чеком або іншим платіжним документом; 3) зниження курсу національної валюти щодо якої-небудь чужоземної валюти або золота.

Франшиза – це: 1) передбачена умовами страхування частина збитків страхувальника майна, що не підлягає відшкодуванню з боку страховика; 2) допомога, що надається державою юридичним або фізичним особам з метою забезпечення чи відшкодування непередбачених витрат.

Лабільність – 1) здатність до швидких змін; 2) сукупність мотивів, доказів для обґрунтування певної думки; 3) психічна хвороба, що виявляється у своєрідних змінах психіки людини.

Кластер – 1) сукупність робочих станцій і серверів мережі; 2) порція даних, що передається каналним рівнем мережної взаємодії; 3) найменша можлива одиниця зберігання даних, яка є логічним об'єднанням секторів, число яких залежить від типу файлової системи.

176. З-поміж поданих словосполучень десяток є кальками з російської мови. Доберіть до них власне українські відповідники та введіть у речення, характерні для офіційно-ділового стилю.

Комісія рахує, що; обіймати посаду; звід законів; проїзний білет; збіг обставин; бувші студенти; згідно з законом; продовження слідує; розцінка відомість; виключення з правил; співчутливе ставлення; текучі справи; керівний склад; на протязі місяця; разова перепустка; продаж з торгів; діюче законодавство; зниження на посаді; участковий лікар; через незнання; на перших порах.

177. Перекладіть словосполучення українською мовою. Порівняйте особливості вживання українських відповідників до виділених слів. За потреби скористайтесь перекладним словником:

– *введение* в действие, *введение* в должность, *введение* в языкознание, *введение* закона;

– *восстанавлюват* в памяти; *восстанавлюват* хозяйство; *восстанавлюват* честь; *восстанавлюват* в должности;

– *вносит* в протокол, *вносит* оживление, *вносит* поправку, *вносит* предложение, *вносит* разнообразие;

– *заключит* в тюрьму; *заключит* в скобки; *заключит* в объятия; *заключит* договор;

– *расположение* духа, *расположение* комнат, *расположение* к музыке, *расположение* слов в предложении;

– *достойная* оценка, *достойный* внимания, *достойный* изумления, *достойный* сожаления, *достойный* человек;

– *приемная* дочь, *приемная* комиссия, *приемные* часы, *приемный* день, *приемный* отец, *приемный* экзамен.

178. Поміркуйте, чи правильно перекладено наведені слововосполучення. Виправте помилки.

Невірна нота, невірний переклад, невірний чоловік, невірна хода.

Відкривати двері, відкривати підручник, відкривати очі, відкривати планету.

179. Відредагуйте речення. Поясніть, яких помилок у них припустилися.

1. Водночас соціолог вважає, що для молодих батьків набагато важливіше дешева іпотека на житло. 2. Ми знайшли ідеальний приклад імплементації минулої та сучасної епох. 3. Надзвичайно важливими є політичні засоби у процесі запобігання та протидії сепаратизму. Вони повинні формувати сприятливу внутрішньополітичну атмосферу всередині країни. 4. З початку року державна прикордонна служба за базою даних Інтерполу виявила майже тисячу зловмисників, яких розшукують за злочини. 5. Постраждалим у лондонській пожежі купили квартири. 6. Це своєрідна корпоративна бібліотека з регулярним оновленням та підбором літератури під індивідуальні смаки кожного працівника. 7. За кілька років усі мешканці перезнайомилися, і будинок став окремим маленьким мікросвітом. 8. Є кухні, про які не скажеш інакше, ніж «шедевр мистецтва». 9. Документ потрібно змінити і привести у відповідність з нинішніми реаліями. 10. Військові не втрачають пильності і, користуючись рідкими моментами тиші, облаштовують позиції. 11. Чоловік попросив, щоб з ним розплачувалися книжками. 12. Голова аукціонного дому запідозрив, що картина належить пензлю Поллока. 13. Рівно о 9.00 на старт вийшла найбільш чисельна група учасників. 14. FORPHEUS – робот-тренер з настільного тенісу, занесений до книги рекордів Гіннеса. 15. До 2025-го року доля електрокарів на ринку може скласти 15% від загальної кількості. 16. Не варто відмовлятися від інших альтернативних можливостей.

180. Подані іменники поділіть на групи за граматичним родом. Обгрунтуйте свій вибір. Значення невідомих слів з'ясуйте за тлумачним словником.

Аваль, віче, купе, ЮНЕСКО, бідака, фрау, Гюго, хакі, гуру, фламінго, протеже, колі, таксі, Токіо, Королюк, МВС, міледі, мачо, Нікарагуа, ЗВО, табу, Данте, боа, Капрі, декан, портфоліо, профі, кольрабі, грізлі, роззява, кукіль, Черемош, НАТО, причепа, папараці, нанду, безе, какаду, пенальті, Фіджі, камікадзе, авеню, Туапсе, канікули, ручище, паморозь, нежить, кутюр'є, есперанто, Чилі, трудяга, Інгул, ласо, нардеп, турне, Суми, бібліограф, какао, брі, Калахара, нероба, Найробі, Острог, степінь, урду, шоу, мафіозі, дефіле, Хокайдо, путь, капрал, незграба, дріб, Монако, Гельсінкі, посіпака, Зімбабве, завбібліотеки, Ай-Петрі, ступінь, накіп, Марокко, Світязь, потвора, Сомалі, полин, біль, По, сумо.

181. З'ясуйте, у яких із запропонованих словосполучень неправильно узгоджено прикметник з іменником. Виправте помилки. Свою думку поясніть.

Руйнівне торнадо, кумедне шимпанзе, досвідчений круп'є, дика динго, беззаперечне алібі, повноводе Міссісіпі, далекий путь, колекційний віскі, газована боржомі, автомобільне ралі, далеке Борнео, модне ательє, смачне івасі, екзотичне Пуерто-Рико, віртуозний Паганіні, надійний сек'юриті, актуальне інтерв'ю, поважна ханум, круте піке, впливовий лобі, закохана Беатріче, велике досьє, грайливе хаскі.

182. Від іменників чоловічого роду – назв осіб за родом діяльності утворіть, якщо це можливо, відповідники жіночого роду. Назвіть засоби словотворення. Вкажіть сферу вживання форм жіночого роду.

Генерал, академік, актор, акціонер, олімпієць, сержант, капітан, начальник, бухгалтер, викладач, студент, ад'юнкт, психолог, українець, аспірант, банкір, менеджер, злочинець, офіціант, стюард, кравець, читач, депутат, бакалавр, журналіст, економіст, програміст.

183. Розшифруйте наведені абрєвіатури та введіть їх у речення із присудком-дієсловом минулого часу. Визначте граматичний рід кожної абрєвіатури.

НАН, МВФ, ЗМІ, ЄС, ЄБРР, МОК, ГУПУ, РС, КНР, СБУ, ГТС, КПК, ВВП, ДСНС, ОРД, АБ, АПК, ЦРУ, ПАРЄ, ОБСЄ, ДБР, ООН.

184. Від поданих іменників утворіть форми родового відмінка однини, обґрунтуйте вибір закінчення: **-а (-я)** чи **-у (-ю)**. Поясніть, чому деякі іменники можуть мати паралельні форми.

Примірник, іспит, лист, Інгулець, мармур, словник, Донузлав, капрал, народ, інститут, Ірпінь, менеджмент, характер, менеджер, Дністер, метр, луг, трамвай, автомобіліст, Інгул, кодекс, суд, закон, адвокат, позов, Шацьк, документ, договір, процес, гектар, папір, Херсон, міст, район, відділок, Китай, Вашингтон, край, град, роман, Роман, шторм, Шторм, Крим, семінар, циліндр, хор, препарат, фотоапарат, футбол, бур'ян, каштан, квадрат, камінь, пліт, стіл, успіх.

185. Поставте іменники у формі родового відмінка однини, зважаючи на значення слів, указане в дужках. Вибір закінчень обґрунтуйте.

Акт (документ) – акт (дія); аквамарин (кристал) – аквамарин (речовина); алмаз (інструмент, кристал) – алмаз (речовина); Рим (місто) – Рим (держава); бар (одиниця вимірювання тиску) – бар (ресторан) – Бар (місто); вал (деталь машини) – вал (насип); дзвін (звук) – дзвін (річ); звіробій (рослина) – звіробій (мисливець); звук (у музиці й лінгвістиці) – звук (в інших значеннях); інструмент (сукупність предметів) – інструмент (окреми́й предмет); Прут (річка) – прут (гілка); серфінг (вид водного спорту) – серфінг (спортивний прилад); сигнал (умовний знак) – сигнал (пристрій для звукової сигналізації); талант (про людину) – талант (хист); Ірпінь (річка) – Ірпінь (місто).

186. Із фахових термінологічних словників випишіть десять іменників-термінів чоловічого роду другої відміни та поставте їх у формі родового відмінка однини.

187. Словосполучення зі залежним словом-прикметником трансформуйте у сполучення іменника з іменником за зразком та розподіліть їх за групами: 1) з іменниками, які в родовому відмінку мають закінчення **-а (-я)**; 2) з іменниками, які в родовому відмінку мають закінчення **-у (-ю)**.

Зразок: львівські вулиці – вулиці Львова.

Житомирські ласощі, студентський конспект, дністровські береги, президентський указ, в'єтнамська їжа, мармурова скульптура, кленовий листок, соняшникове поле, буряковий квас, бігова доріжка, футбольне поле, вальсовий крок, університетські приміщення, будинковий лічильник.

188. Прочитайте запропоновані словосполучення, виправте помилки в утворенні форм давального відмінка. Свою думку обґрунтуйте.

Пану міністру, голові Комітету Верховної Ради Семенюку Іванові Климовичу, колишньому міністру внутрішніх справ Авакову Арсену Борисовичу, завідувачу кафедри теорії держави і права Горбатюкові Станіславові Петровичу, голові Конституційного Суду України Бауліну Юрію Васильовичу, ректорові Львівського державного університету внутрішніх справ полковникові поліції Благуті Романові Ігоровичу, Президенту України Зеленському Володимирові Олександровичу, начальнику відділу кадрів Горлачеві Івану Володимировичу, керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницькому Назару Івановичу.

190. Подані нижче прізвища й імена запишіть у родовому, давальному та орудному відмінках. Вкажіть на особливості відмінювання цих прізвищ.

Світлана Коваленко – Степан Коваленко, Наталія Боднар – Віталій Боднар, Арсен Дорош – Лариса Дорош, Алла Ковалевська – Андрій Ковалевський, Федір Вовк – Богдана Вовк, Юрій Грицишин – Марія Грицишин.

191. Визначте, які із запропонованих форм суперечать граматичним нормам сучасної української літературної мови. Виправте помилки.

Заплатити п'ять гривнів, хворіти на запалення легень, здійснити багато подорожей, дати хабаря, товариство болгарів України, пара чоботів, об'єднання громадян, хліб із висівок, вишикувалася рота солдат, до складу уряду запросили грузин, земляцтво кримських татарів, з бінокльом у руках, пройтися площею, пишатися Ігором, повідомлення доповідачей.

192. Від поданих слів утворіть форми кличного відмінка. Запишіть їх. Кілька з них уведіть у речення.

Сестра, радість, капітан, викладач, Андрій, кобзар, директор, край, брат, друг, читач, генерал, глядач, матінка, магуся, дідусь,

касир, доля, Львів, громада, курсант; пан Василь, Іван Миколайович, Марія Дмитрівна, шановний добродій, Світлана Петрівна, Ілля Семенович, вельмишановна пані, високоповажний голова, Климентій Михайлович, Катерина Василівна, Степан Якович, Олег Володимирович, Діана Петренчук, Семен Королюк.

193. Поділіть іменники на групи за вживанням у граматичному числі: 1) іменники, що вживаються в однині і множині; 2) іменники, що вживаються лише в однині; 3) іменники, що вживаються лише в множині. Поясніть такий розподіл.

Абсурд, аванс, зв'язок, господарство, пристосування, азарт, акциз, анотація, анотування, Апенніни, футбол, баланс, балотування, валюта, вегетаріанство, виборець, виглядини, виліт, вимірювання, вимогливість, гідність, листя, молодецтво, джаз, перемовини, економіка, читання, голосування, задоволення, залізо, збіжжя, зелень, керівництво, класифікація, лаштунки, листок, листування, мемуари, Суми, сум.

194. З наведених іменників випишіть ті, що мають: 1) лише форму однини; 2) лише форму множини.

Чоботи, цукор, жито, продукти, олія, допінг, висівки, висота, витівки, хитрощі, вибоїни, виховання, покоління, гнів, гроші, грошва, корупція, дотепи, опади, озимина, імпорт, контрабанда, кошти, лабети, ласти, лосини, мандри, обіцянки.

195. Від поданих слів утворіть усі можливі форми ступенів порівняння. Поясніть, чому не всі прикметники підлягають ступенюванню.

Солодкий, неказаний, порожній, дзвінкий, самотній, постійний, нерішучий, давній, гнучкий, вразливий, актуальний, бадьорий, дужий, важкий, надлегкий, ультракороткий, крижаний, архіважливий, чемненький, мармуровий, малопродатний, білуватий, львівський, глухий, лимонний, лівий, хитрючий, корисний, завеликий, некрасивий, договірний, кривий, зручний, золотий, смарагдовий, зношений, текстовий, зелений, зеленавий, яскравий, торішний, впевнений, заокруглений, веселенький, старезний, старий, височенний, розумненький, бочковий, багатий, блискучий.

196. У вживанні яких із запропонованих прикметників не порушено правил утворення форм вищого та найвищого ступенів порівняння. Свою думку обґрунтуйте.

Вузькіший, самий вдалий, прегарний, найстрункіший, більший усіх, більш точніший, вишневіший, самий тактовний, найтаємніший, червонуватіший, сухіший, чим інші, найперший, гірший за всіх, дуже розсудливий, занадто великий, найпривабливіший, здоровіший за всіх, більш лисий, найбільш комфортний, більш переконливіший, скам'яніліший, нуднуватіший, більш хитрий, найдошкульніший, м'якіший, вигідніший.

197. Утворіть присвійні прикметники від іменників.

Сергій, Марія, Марійка, вівця, Станіслав, заєць, лебідь, Олена, Оленка, Петренко, Юля, дочка, невістка, князь, Кузьменко, Піфагор, крокодил, Юрій, Юрко, Софія, Софійка, вовк, Семен, Віталій, соловей, соловейко, сваха, змія, брат, Устим, Соломія, швачка.

198. Відредагуйте речення. Виправте помилки у вживанні прикметників.

1. Прошу Вас надати мені відповідь як можна найшвидший термін. 2. У період підготовки шкіл до нового навчального року більш активнішою має бути робота органів місцевого самоврядування, батьків і спонсорів. 3. Конкурсні документи відправили в самий останній день. 4. У березні в Україні продано 7278 нових автомобілів, цей показник на 48 % більший минулорічного. 5. Наступна вимога – це знання іноземної мови на рівні, не нижчому чим В2.

199. Від поданих слів утворіть складні прикметники, запишіть їх, дотримуючись правил.

Південний і західний, Південний Крим, кисле молоко, льон збирати, валютний і кредитний, важко зрозуміти, захищати від вибуху, високої кваліфікації, виставковий і ярмарковий, внутрішня політика, Західна Україна, гострий сюжет, двадцять днів, державний і правовий, психологічний і педагогічний, покірний до закону, східні слов'яни, білий, як сніг, білий сніг, стійкий до кислоти, оперативний і розшуковий, подібний до хвилі, любити працю, приватна власність, психологічний і криміналістичний, рівна пропорція, кислуватий і солодкий, слабка воля.

200. Поясніть, чому подані нижче слова відрізняються написанням.

Вертикально-горизонтальний і вертикально розташований.
Лимонно-жовтий і лимоннокислий.

Важкохворий і важко хворі пацієнти.
Військовозобов'язаний і військово-космічний.
Кримінально караний і кримінально-процесуальний.
Науково аргументований і науково-експериментальний.

201. Виправте, якщо потрібно, помилки в утворенні відмінкових форм числівників. Свою думку обґрунтуйте.

Восімдесят, п'ятдесят, ста п'ятдесят другого, тисяча вісімсот тридцять четвертий, семистами, п'ятдесятма трьома, дев'ятиста сорока дев'яти, двомастами чотирнадцятьма, вісімдесятма чотирьма, тисячі трьомастам дев'яноста одному, стами, на вісьмохстах двадцятьох, шістдесяти п'ятьох, ста чотирьома, одного мільйона шестисот тридцяти семи, п'ятистами двома, шестидесяти, на п'ятистах вісімдесяти чотирьох, триста сорок двох, тридцяти дев'яти, семдесят п'ять, вісімдесят, шістнадцятьом, двухсот, ноля, трьохстам чотирнадцятьом, семидесятитисячний, на ста трьох, сто двадцятьох двох, тисяча дев'ятсот восьмидесятий, шістьомастами двадцятьома чотирма, сімдесяти п'яти, стами сімдесятма.

202. Запишіть словосполучення, замінюючи цифри словами у відповідному відмінку.

Пишатися 238 олімпійцями, відвідати 14 хворих, передати 130 листів, згадати 25 однокласників, піклуватися про 63 дітей-сиріт, опікуватися 134 дитбудинками, дізнатися про 41 досягнення, аплодувати 39 учасникам конкурсу, делегати зі 202 країн, характерне для 18 письменників, властиве 8 депутатам, зустрітися з 1730 читачами, зосередитися на 7 основних питаннях, поговорити з 34 учасниками конференції, на 636 сторінках, передати досвід 36 учням, захоплюватися мужністю 474 курсантів, зателефонувати 7 друзям, побачити 450 представників, підтримати 39 студентів, відповісти на 30 питань, голосувати за 58 делегатів, перемовитися з 4 керівниками, з'ясувати деталі 68 злочинів, передати 74 працівникам, ознайомитися з 5 методиками.

203. Запишіть числівники з іменниками, правильно поєднавши їх.

12,7 м, 23%, 7 1/2 кг, 1,5 (рік), 18 мг, 124 (студент), 22,25 %, 4 (паспорт), 184 км, 1825 см, 365,5 м, 1/3 га, 17,5 т, 242,2 г, 0,3 л, 4,5 км, 185 кг, 2,5 т, 14,25 %, 7 1/2 л, 18,5 (рік), 40 ц, 32 кБ, 16 Гб, 0,8 кг, 3/4 (доба), 12 2/3 см, 43 (учасник), 1,5 (раз), 35,4 ц, 32 (бюле-

ть), 98,5 с, 1,5 хв., 24,5 год., 50,3 м, 28 (гривня), 44 (долар), 70,3%, 1/4 л, 253 (день), 8,5 (тиждень), 3 (місяць), 65,9 м.

204. Дотримуючись норм сучасної української літературної мови, дайте відповідь на запитання *Котра година?*

6 год. 30 хв., 19 год. 15 хв., 00 год. 20 хв., 17 год. 45 хв., 8 год. 05 хв., 21 год. 55 хв., 18 год. 25 хв., 20 год. 30 хв., 15 год. 50 хв., 03 год. 23 хв.

205. Відредагуйте словосполучення, у яких порушено правила утворення форм на позначення часу доби.

За чверть на восьму, вісімнадцять тридцять, сьома година тридцять хвилин, без двадцяти десята, пів одинадцятої, п'ятнадцять хвилин на третю, вісімнадцять хвилин по другій, без п'яти сім, двадцять хвилин восьмої, чотири години десять хвилин, за чверть п'ята, чотирнадцята година, вісім хвилин дванадцятої, за десять одинадцята, тринадцять годин п'ятнадцять хвилин, двадцять перша година двадцять хвилин, за чверть вісім, чверть на другу, об одинадцятій двадцять, пів на четверту.

206. Відредагуйте речення. Поясніть, чим зумовлені порушення лексичних і граматичних норм сучасної української літературної мови.

1. Акт проголошення незалежності України було прийнято двадцять четвертого серпня тисячу дев'ятсот дев'яносто першого року. 2. На станцію прибуло 64 поїздів. 3. Щоб виготовити чотири дверей, потрібно використати 20 кілограм сировини. 4. Ректор зустрівся із сіма кращими випускниками. 5. Навчальна практика студентів третього курсу тривала півтора місяці. 6. Передайте, будь ласка, задачу зі сто. 7. Щоб бути гарним співрозмовником, слід пам'ятати про три пункта. 8. Цього дня у Львові народилися сто тридцять два немовляти. 9. П'ятеро студенток факультету приймали участь у конкурсі творчих робіт. 10. До залізничного вокзалу можна добратися шісткою. 11. Одна друга абітурієнтів успішно здала іспити.

207. Запишіть речення, вибираючи зі слів у дужках відповідні займенники.

1. Доказами в цивільній справі є (кожні, всякі, будь-які) фактичні дані, на підставі (котрих, яких) у визначеному законом порядку суд встановлює наявність або відсутність обставин, (що, які,

котрі) обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та (всякі, інші, кожні, будь-які, другі) обставини, (які, що, котрі) мають значення для правильного вирішення справи. 2. У разі задоволення заяви про відвід (комусь, котромусь, якомусь) із суддів або (кожному, всьому) складу суду, якщо справу розглядає колегія суддів, справу розглядають у (цьому, такому, тому) (самому, всякому) суді (чим, таким, тим) самим кількісним складом колегії суддів без участі відведеного судді або (другим, іншим) складом суддів, (що, який, котрий) визначається у порядку, встановленому частиною третьою статті 11 (того, такого, цього) Кодексу (ЦПК, глава 3). 3. Сукупність формальних і неформальних інститутів утворює (таку, цю, всяку) (їхню, їх) структуру, (що, яка, котра) адекватна структурі економіки і суспільства, відображає систему виробничих та суспільних відносин і служить (їх, їхній) реалізації. 4. (Одні, кожні, будь-які) й (ці, такі, ті) (самі, кожні, всякі) предмети людьми різного рівня культурного розвитку, дітьми та дорослими сприймаються та осмислюються по-різному. 5. Через 70 років К. Шеннон сформулював постулати теорії інформації, і ще через (певний, якийсь, деякий) час було виявлено, що формула Больцмана інваріантна інформаційній ентропії, і був установлений (їх, їхній) системний зв'язок, тобто системність (таких, всяких, цих) фундаментальних понять *(з підручника)*.

208. Відредагуйте речення, виправте помилки у вживанні займенників.

1. Прошу видати дублікат студентського білета, бо його вкрали. 2. Звіт студентки про учбову практику, що проходила в міській адміністрації. 3. Багато бійців були оформлені офіційно, проте володіли зброєю. За їх плечима – чисельні факти викрадень, катувань, грабежів. 4. Підприємці обіцяють пікетувати Київську міську державну адміністрацію, якщо їх кіоски знесуть. 5. З метою визначення способу виконання робіт прошу Вас розглянути можливість їх здійснення власними силами згідно з поданим кошторисом. 6. У пакеті документів, що подається на конкурсний відбір, буде вказана необхідність мати сертифікат знання з іноземної мови, рівень якого не менший чим В2. 7. Військо – це основа обороноздатності країни, на них ми покладаємо великі надії. 8. Один із жителів, будучи напідпитку, погрожував дружині рушницею. Та викли-

кала на допомогу правоохоронців. 9. Злочинці побачили в мого сина телефон і витягли його з автомобіля. 10. Вогонь повністю охопив всю будівлю. 11. Важливо не тільки знешкодити злочинця, але й не стати їм.

209. З-поміж запропонованих форм випишіть дієслова наказового способу, виділіть у них закінчення.

Станьмо, покажи, хай збудує, запропонуйте, виголосимо, вивчаєш, схилиймося, від'їжджаєш, перемовитесь, треба слухати, нехай кличуть, давайте запросимо, врахуйте, встановимо, прийміть, будьте, хай спробує, давай встановимо, лети, відповиси, сховайте, учімо, перекладасш, покажете.

210. Від поданих інфінітивів утворіть усі можливі дієприкметники. Обґрунтуйте правильність вибору форми.

Звеличити, пізнавати, пізнати, схоплювати, охопити, засвоїти, вмістити, вміщувати, існувати, збагатити, пропонувати, обговорити, обговорювати, користуватися, вигострити, видобути, виконувати, ушіймати, одягнути, вимикати, зникнути, пограбувати, грабувати, диференціювати, завершити, захолонути, імпортувати, керувати, законспектувати, розвинути, обводити, обвести, обійняти, обм'якати, рахувати, опасти, опитати, паспортизувати, перекинутися, перекидатися, розгадати, закостеніти, сліпнути, спохмурніти, спорудити, потепліти.

211. Подані слова розподіліть на три групи: 1) прикметники; 2) дієприкметники; 3) форми, які суперечать нормам сучасної української літературної мови. Свій вибір поясніть.

Квітучий, описаний, виховуючий, битий, почорнівший, блискучий, пекучий, роблячий, окреслений, пізнавший, підходящий, лежачий, літаючий, побілений, подорожуючий, позбавлений, одурілий, колючий, посивілий, правлячий, пошитий, балакучий, бажаний, згорнутий, хвилюючий, пропавший, розквітлий, заощадливий, заощаджений.

212. Відредагуйте речення, виправте помилки у вживанні дієприкметників.

1. Слід правильно задавати уточнюючі запитання. 2. Для всіх бажаючих буде організовано доїзд до місця проведення семінару. 3. Слід провести організацію якісного харчування відпочиваючих корпусу № 2. 4. Інформацію за даним випадком прошу надати

вищестоящій організації. 5. У розділі наводяться дані про прийняті міри та постійно діючі заходи, що забезпечують протипожежну безпеку функціонування об'єкта. 6. Управління поліції просить надати завірені копії підтверджуючих документів про прийняття на роботу, переміщення по посадах та звільнення. 7. Футбольна команда університету зазнала болючої поразки у фіналі змагань. 8. Усі документи для проведення переатестації працівників поліції адресують тимчасово виконуючому обов'язки керівника Нацполіції області. 9. Соціогенетичні погляди формувалися тими вченими, які вважали, що домінуючу роль у житті і розвитку особистості відіграють соціальні чинники. 10. Гіпотеза В. В. Давидова, а також доповнююча її концепція гетерогенності розумових процесів П. Тульвісте, безумовно, є прогностичними й цікавими. 11. Ринок виконує багато функцій. Основними є: регулююча, розподільча, стимулююча, санаційна, інформаційна. 12. Характерною межею такого порядку є швидка зміна поколінь, тільки доживаючих до 40 років.

213. Перекладіть слова та словосполучення українською мовою. Простежте за способами морфологічного вираження відповідників.

Вышестоящие органы управления, верующий человек, верующий, действующее законодательство, доминирующая тенденция, жгучий мороз, наступающий Новый год, знающий меру, инакомыслящий, существующие цены, командующий армии, лакомый кусок, моющие средства, наигранная улыбка, не внушающий доверия, непромокающий плащ, нерушимый, несущая конструкция, низкооплачиваемая должность, окружающая среда, бывший сотрудник, нашумевшая история, перегруженный транспорт, подмоченная репутация, подросток, плавающий курс валюты, унаследованное имущество, причиненные телесные повреждения, установленный срок.

214. Замініть складні речення на прості, ускладнені відокремленими означеннями.

А. 1. Основними факторами виникнення держав, які засновуються на так званому «азіатському» способі виробництва, були необхідність забезпечення земельними угіддями, водою, іригаційними спорудами та іншим вільних хліборобів-общинників... 2. Політична специфіка такої форми державності була наслідком

поєднання структур влади, які вона успадкувала від Римської імперії, з християнством і укладом життя германських племен. 3. Глава держави (президент) має право вето на закони, що приймаються парламентом. 4. Виконавча влада не може привласнювати собі інших, крім визначених законом, повноважень і вимагати від громадян виконання обов'язків, які не передбачаються чинним законодавством. 5. Право як інституційне нормативне утворення – це система загальнообов'язкових норм і принципів, які закріплюються у законах та інших джерелах, визнаються і охороняються державою *(з підручника)*.

Б. 1. Між ринковою ціною товару й обсягом попиту існує певна залежність, яка виражається законом попиту. 2. Принципово новий суспільний спосіб виробництва виникає на основі технологічного способу виробництва, який успадковується від попереднього суспільного способу виробництва. 3. Особливою характеристикою сучасного суспільства є поняття «технічна держава», яке запровадив німецький філолог і соціолог Г. Шельський. 4. Економічна система – комплекс підсистем та елементів і їхніх властивостей у процесі їх взаємодії, він спрямований на виробництво, обмін, розподіл та споживання товарів і послуг. 5. Товарне виробництво в сучасних умовах – це виготовлення товарів і надання послуг економічно відосбленими виробниками, яке представляють підприємства різних типів і форм власності *(з підручника)*.

В. 1. Природні можливості становлення особистості як свідомих істот реалізуються в суспільних умовах її життя, за допомогою засобів, які створило суспільство. 2. Формування – процес, що не обмежується часом. 3. «Постдовільна» поведінка є результатом взаємодії в кожній ситуації внутрішніх особистісних структур, самої ситуації і системи загальнолюдських цінностей і смислів, які прийняла ця людина. 4. Рухи і дії, які спрямовують на досягнення мети, регулюються відчуттями, необхідними для побудови дії. 5. Світлові хвилі, які відображає предмет, переломлюючись, проходять через кришталік ока і фокусуються на сітківці у вигляді зображення. 6. Найважливішою частиною ока є сітківка, яка з'єднується за допомогою зорового нерва з великими півкулями головного мозку *(з підручника)*.

Г. 1. Під інформацією в техніці маються на увазі повідомлення у формі знаків або сигналів, які накопичуються, зберігаються, оброблюються й передаються за допомогою відповідних технічних пристроїв. 2. Повідомлення – інформація, що подається в певній формі та призначається для передавання. 3. Міра – це безперервна дійсна невід’ємна функція, що визначається на множині подій і є адитивною. 4. Вихідний сигнал, що його отримують від реального об’єкта, за своєю природою має неперервний характер. 5. Усі ІТ містять типові інструментальні засоби, моделі та методи, що орієнтуються на розв’язання завдань певного класу, і відповідно використовують базові ІТ (з підручника).

215. Утворіть дієприслівники від форм інфінітива. Обґрунтуйте вибір формотворчих суфіксів.

Стрибати, стрибнути, готувати, підготувати, доповідати, доповісти, кваліфікувати, актуалізувати, добирати, дібрати, голосувати, проголосувати, відповідати, відповісти, попереджати, попередити, замислитися, замислюватися, організовувати, організувати, дослідити, досліджувати, опитувати, опитати, ратифікувати.

З’ясуйте, від яких із запропонованих у праві дієслівних основ можна утворити дієприслівники і теперішнього, і минулого часу.

216. Запишіть речення, замінюючи один із однорідних присудків або присудків у простій частині складного речення на дієприслівник.

А. 1. Норми адміністративного права визначають міру поведінки особи, встановлюють її межі, створюють правоохоронний режим, а отже, виконують функцію боротьби з адміністративними правопорушеннями. 2. Адміністративно-правові норми регулюють управлінські відносини, враховують наявність у них органів виконавчої влади держави. 3. Чинне адміністративне законодавство України визначає поняття «адміністративне правопорушення», розкриває його матеріальний зміст та юридичну природу, соціальну суть. 4. Людина вчиняє той чи той проступок, усвідомлює його результати, передбачає і враховує його наслідки. 5. Скарги слід писати максимально стисло, викладати лише факти порушень з боку судді та посилатися на докази, що їх підтверджують (з підручника).

Б. 1. Витрачаючи власні ресурси у своїй справі, підприємець втрачає грошову вигоду, відмовляється від альтернативних можливостей їх використання. 2. Водночас необхідно визначити основний або вищий критерій прогресу суспільного виробництва загалом, виходити із структури системи продуктивних сил і враховувати вимоги основного економічного закону. 3. Концепція світової системи ґрунтується на динамічній зміні поділу праці, вона поділяє світ на центральні, периферійні і полуферійні країни. 4. Банкам дозволено виконувати багато функцій брокерів, продавати й купувати акції та облігації промислових компаній за рахунок своїх клієнтів. 5. Біржа робить усе можливе, аби підтримувати ліквідність, забезпечувати стабільність. 6. А. Сміт вважав, що збільшення населення може прискорювати економічний розвиток, сприяти технічним нововведенням (*з підручника*).

В. 1. Школяр взаємодіє з колективом, порівнює себе з іншими дітьми, учиться об'єктивніше оцінювати свої фізичні й розумові сили, свої якості, знаходити критерії для об'єктивної оцінки своєї діяльності. 2. Розвиток не зупиняється до кінця життя, змінюється лише за напрямком, інтенсивністю, характером та якістю. 3. Свідомі акти діяльності повторюються, стають звичними, неусвідомлюваними компонентами більш складних видів діяльності. 4. Дитина засвоює елементарні рольові функції, своєю поведінкою стимулює маму до певних дій. 5. Підліток досягає періоду статевого дозрівання, потрапляє в суперечливе становище: він уже не дитина, але ще не ствердився в культурі дорослих. 6. Підліток занурюється в соціальне середовище, постійно трансформує свої вищі психічні функції й опановує систему знаків (*з підручника*).

Г. 1. Формула Хартлі враховує семантичні та якісні індивідуальні властивості конкретної системи, але вона не враховує розрізнюваність і різницю N станів системи. 2. Вважається, що сигнали є відображенням повідомлень. Але можливий і зворотний процес – від матеріального об'єкта надходить сигнал, який надалі стає джерелом повідомлення. 3. Динамічні сигнали характеризуються швидкою зміною в часі, вони можуть відображати зміни електричних параметрів системи, брати участь у процесах передавання інформації та в управлінні. 4. Завдяки ефективній обробці інформаційного ресурсу можна суттєво скоротити витрати на складування,

досягти якіснішого управління складськими запасами, узгодженості дій постачальника та споживача. 5. Система інформаційних потоків має забезпечувати інформацією всі інші підсистеми логістики й утворювати механізм зворотного зв'язку (з підручника).

217. Визначте, у яких із запропонованих речень припустилися помилок у вживанні відокремленої обставини, вираженої дієприслівниковим зворотом. Запропонуйте можливі відповідники цим синтаксичним конструкціям.

1. Проживши в селі 50 років, поїзди зупинялися постійно, а тепер не зупиняється жоден. 2. Побачивши правоохоронців, чоловік почав стріляти. 3. Піднімаючись ескалатором, дотримуйтесь дистанції з іншими пасажирами. 4. З приємністю спостерігаючи за будівництвом нових автомобільних шляхів, недопустимо кричущими залишаються такі об'єкти, які з'єднують віддалені села з районними центрами. 5. Керівництво підприємств налагодило спільну роботу, попередньо узгодивши план дій. 6. Прибувши на прикордонну станцію Чоп, вантаж був затриманий Закарпатською митницею ДФС для здійснення огляду. 7. Нічого злого не вчинивши, його звинувачують як злочинця. 8. Керівник контролює хід виконання документів, самостійно визначаючи відповідального виконавця. 9. Провівши аналіз маршрутів машиністів, цей локомотив перебував під управлінням машиніста Гончарова. 10. Переконавшись у власній безпеці, люди вийшли з укриттів.

218. Вкажіть, у яких із запропонованих словосполучень вживання прийменника *по* не порушує норми сучасної української літературної мови. Словосполучення, у яких цей прийменник недоречний, зредагуйте.

Працювати по 8 годин, зустрічатися по п'ятницях, ходити по вулиці, різьбити по дереву, вдарити по м'ячу, родич по батькові, сусід по парті, відділ по роботі з громадянами, звернутися по питанню.

219. Прочитайте речення, визначте нормативність уживання в них виділених прийменників. Доберіть правильні відповідники. Складіть речення, у яких виділені прийменники були б ужиті відповідно до норм сучасної української літературної мови.

А. *При* встановленні новизни промислового зразка до уваги беруть зміст усіх заявок, що раніше надійшли до Держпатенту України.

Б. Право на конвенційний пріоритет *по* заявках на промислові зразки зберігається *на протязі* 6 місяців.

В. *По* надходженню заявки до Держпатенту України вона підлягає спеціальній експертизі.

Г. У подальшому прийняття інших доказів залежить від важливості причин, *із-за* яких вони були подані несвоєчасно.

220. Зі запропонованих у дужках варіантів уживання прийменників оберіть правильний. Свій вибір поясніть.

1. (На протязі, протягом, упродовж) місяця після винесення рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською і прийняття її до використання авторові видають свідоцтво установленої форми. 2. Розмір винагороди визначають (у відповідності до, у відповідності з, відповідно до, відповідно з) Тимчасового(-им) положення(-ям). 3. Для фінансування та матеріально-технічної підтримки заходів (щодо, по, для) забезпечення(-ю, -і) розвитку і використання досягнень науки і техніки в Україні створюється Державний інноваційний фонд. 4. Суб'єктами контрактів можуть бути юридичні і фізичні особи України та інших держав (згідно, за, згідно з) законодавства (-ом) України та міждержавними угодами й договорами. 5. Науково-технічні організації можуть запрошувати на роботу (за, по) контрактом(-у) працівників і самостійно визначати умови організації та оплати їх праці.

221. Відредагуйте речення. Поясніть, яких помилок у них припустилися.

1. На Волині викрили реабілітаційний центр, у якому під видом лікування від алко- та наркозалежностей незаконно утримували 87 людей. 2. Депутата фракції більшості, на відміну від своїх колег, поки на допити не викликали. 3. Раніше вважали, що, дивлячись на них, людина задовольняє підсвідоме бажання й самому чинити насильство. 4. Під виглядом рекультивациі на Житомирщині планували видобуток та реалізацію сонячного каменя. 5. У крижаній воді дитина перебувала півтори години, з переохолодженням його відвезли до лікарні. 6. Оренда обійшлася в понад три мільйона гривень. 7. У торговельній мережі проходить постійнодіюча акція. 8. Юні програмісти збирали плати й будували плани продаж у самі ближчі магазини техніки. 9. Рівень відмов у посольстві становить всього два десятих відсотка. 10. Бажаючих пробігти 21 кілометр

було майже 3 тисячі. 11. У результаті зіткнення чотири вагона зійшли з рельсів. 12. Влада Польщі засуджує все, що робили їхні попередники. 13. НБУ наклало на свої декларації гриф секретності. 14. Затримали координаторів груп у заборонених соцмережах по Київській, Житомирській та Харківських областях. 15. Електрокар простійший у кермуванні і не потребує серйозних ремонтів. 16. Одна група трималася довше всіх. 17. Через виступи у Криму заборонили в'їзд ще одним російським виконавцям. 18. Постраждалих з опіками різної ступені важкості доставили до лікарні в Краматорську. 19. Це салямі було найпершим продуктом компанії, який вона випустила ще в 1985 році.

222. Зі запропонованих варіантів виберіть правильні форми керування.

Дякувати професора – дякувати професорові, наслідувати класика – наслідувати класику, набути досвід – набути досвіду, не поступатися за рівнем – не поступатися рівнем, навчати мові – навчати мови, багатий словами – багатий на слова, завдавати шкоди – завдавати шкоду, радіти успіхам – радіти з успіхів, вибачте мені – вибачте мене, хворий бронхітом – хворий на бронхіт.

223. Поєднайте дієслова (дієприкметники) і прикметники з іменниками, обираючи правильні форми керування. Із кількома словосполученнями складіть речення.

Не минути, кара; дорівнювати, протидія; рівнятися, брат; властивий, нація; характерний, молодь; сповнений, гордість; наповнений, товари; торкатися, тема; доторкатися, стіна; навчатися, математика; вчити, теорія; оволодіти, знання; опанувати, наука; оснований, правила; заснований, фонд.

224. Запишіть речення, обираючи потрібну форму присудка. Поясніть, чим зумовлений вибір відповідної форми в кожному випадку.

1. Багато хто з науковців (сповідували, сповідував) теорію «факторів виробництва», яка заперечувала експлуатацію. 2. За даними опитування, 91 відсоток учнів (підтримує, підтримують) проведення ЗНО. 3. До злочинного угруповання (входило, входили) шестеро осіб. 4. Водій із перехожими (намагалися, намагався) приборкати полум'я, однак вогонь повністю охопив автобус. 5. Дехто з учнів (переоцінює, переоцінюють) свої інтелектуальні можливості.

6. Осуду заслуговують ті, хто (нехтують, нехтує) правами інших. 7. Троє студентів факультету (взяло участь, взяли участь) у конференції «Право. Комунікація. Суспільство». 8. Група європейських дослідників (заявила, заявили) про винайдення дієвої вакцини від коронавірусу. 9. (Знадобилися, знадобилося) два роки для подолання наслідків повені. 10. Батько з сином (намагався, намагалися) незаконно перетнути кордон.

225. Складіть речення, у яких підметами були би подані словосполучення. Поясніть правила координації підмета з присудком.

Багато з них, викладач зі студентами, кожен з нас, дехто із присутніх, п'ятеро затриманих, половина групи, семеро доповідачів, двадцять одна країна, третина учасників, більшість економістів, МОН України, батько й мати, натовп мітингувальників, хтось із нас, двоє слухачів, кілька років, група спортсменів, чотири місяці.

226. Виправте помилки, пов'язані з неправильною координацією підмета з присудком. Свою думку обґрунтуйте.

1. Смертником, який влаштував у середу вибух на Центральному вокзалі, був 36-річний чоловік. Про це повідомляють низка бельгійських ЗМІ. 2. У німецькому містечку Рінтельн сімейна пара до Різдва підготувалися з розмахом. 3. Зараз більшість колишніх правоохоронців отримують не більше двох тисяч гривень пенсії на місяць. 4. Зараз частина пенсіонерів отримують виплати з урахуванням середньої зарплати у 1197 гривень. 5. Ті, хто купують продукцію відомих компаній, купують і відповідний статус. 6. Центр протидії корупції вимагає, щоб керівництво міністерств оприлюднили свої декларації. 7. Згідно з дослідженнями, майже половина корупційних схем припадають на чиновників. 8. За словами директора, більшість вихованців захворіли через те, що не мали щеплення від кору. 9. Дехто з них рятують життя та здоров'я бійців. 10. Співпраця виборців, політиків і медіа позитивно вплинуть на просування реформ. 11. Уламки зачепили грудну кістку, а в живіт потрапили шість осколків. 12. Кожен десятий з тих, хто спробував піднятися на вершину, живими звідтіля не повернувся.

227. Відредагуйте речення. Поясніть помилки, пов'язані з уживанням однорідних членів.

1. Шахтарі вимагають продовжити фінансування будівництва шахти та приїзду міністра енергетики. 2. Окрім рятувальників, до

пошуків задіяні також прикордонники, водолази та гелікоптер. 3. Школу хлопці не надто любили, а от на знімальному майданчику чи кімнаті монтажу просиджували годинами. 4. Ще 49 людей, які били та погрожували протестувальникам, отримали умовні терміни. 5. Активісти проводять на Поштовій площі безстрокову акцію протесту, вимагають розірвати договір із забудовником і створення на цьому місці музею. 6. Кібератаку в Україні здійснили, щоб паралізувати країну, а не для отримання вигоди. 7. Компанія спеціалізується на випуску костюмів ручної роботи і дуже високої якості. 8. Деталі позовів, і яку компенсацію хочуть отримати позивачі, поки не розголошують. 9. Учора в цій же справі спіймали і вручили підозру экс-нардепу Миколі Коваленку. 10. Мільйони українців наближали перемогу над нацистською Німеччиною. Тисячі стали героями, якими нині захоплюються і вшановують у всьому світі. 11. Ситуаційний центр оперативно збиратиме, оброблятиме та реагуватиме на заяви і повідомлення громадян про правопорушення. 12. П'яťом затриманим повідомлено про підозру в незаконному виготовленні та поводженні зі зброєю. 13. Більшість із них закінчувала, навчалася або вступила тоді в університети. 14. Влада може маніпулювати українцями, які перебувають в Криму та Донбасі. 15. Масові протести, які організовує опозиція, дуже популярні серед молоді, школярів та студентів. 16. ПЗРК здатний влучати в цілі, які летять низько, наприклад, гелікоптери чи вертольоти. 17. Співробітникам з інших міст надаємо та оплачуємо переїзд та проживання в Дніпрі.

228. Складіть речення, поширені додатками, у яких подані дієслова виконували б роль однорідних присудків. Простежте, чи однією формою виражені додатки при таких присудках.

Нагородити й привітати; підтримувати й поширювати; любити й пишатися; їсти й насолоджуватися; любити й шанувати; оволодіти й досягнути; вірити й сподіватися; навчати й формувати; потанцювати й поговорити; піклуватися й охороняти; започаткувати й розвинути; захоплюватися і змальовувати; планувати й організувати.

229. Складіть речення з поданими словами. Проаналізуйте, чи в усіх випадках це будуть речення з однорідними компонентами. Свою думку обґрунтуйте.

Молодь, учні, студенти; одесити, працівники; молоді, старі, кияни, гості; друковані видання, підручники; європейські країни, Німеччина, Франція, Італія, США; квартира, кімната; поліцейський, чоловік, жінка; кримінальне покарання, громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт.

230. Із поданих простих речень утворіть складні й запишіть. Поясніть уживання сполучників.

1. Історично першими видами соціальних норм були ритуали і обряди – правила поведінки. У них акцент ставиться на зовнішній формі їх виконання, і ця форма є строго канонізованою. 2. Кожна людина мала природні, невід’ємні права. У процесі розвитку людства права одних людей вступають у суперечність з правами інших. Порядок у суспільстві порушується. Виникає насильство. 3. Досвід переконливо свідчить. Запізнення з науковою розробкою і законодавчим оформленням такої актуальної проблеми, як інтелектуальна власність, дорого обійшлося Україні. Її заносили у «чорні списки» піратського використання аудіовізуальної продукції, інкримінували використання контрафактної продукції. 4. Економічна система – надзвичайно складне утворення. Воно охоплює продуктивні сили і виробничі відносини, тобто спосіб виробництва на певному етапі розвитку. 5. Людина – не замкнена в собі істота. Ця істота живе і розвивається із себе самої. Для підтримування життя людина потребує речовин і продуктів. Для свого продовження в інших людина потребує іншої людини. 6. Ця діяльність може викликати появу нових потреб. Не тільки потреби породжують діяльність. І діяльність інколи породжує інтереси. 7. Інформація у вигляді знань вирізняється високою мірою структурованості. Це дає змогу виділити корисну інформацію в процесі аналізу фізичних, хімічних та інших процесів і явищ. Ці процеси і явища нас оточують. 8. Математична теорія інформації не охоплює всіх аспектів розгляду інформації. Вона не враховує змістового значення повідомлення (*з підручника*).

231. виправте помилки в побудові складних речень, відредагуйте їх.

1. Як доказ, постраждалі показали свої перебинтовані голови і синці, а також фото та відео, на котрих підопічні Костюка лущували противників прайду. 2. Машина Марії К. вибухнула за декілька хвилин після того, як вона виїхала зі свого дому. 3. Данський

дизайнер зібрав мотоцикл з дерева, який їздить на пальному з водорослей. 4. Дівчина обожнює дітей, це і спонукало її вступити на факультет психології Львівського державного університету внутрішніх справ, щоб подарувати малечі любов та радість, які втратили свою сім'ю. 5. На Черкащині почали працювати мовні табори для школярів, які проводять іноземні волонтери. 6. Безпосередньо померлого виявив працівник ізолятору тимчасового тримання. Так як положення його тіла спочатку не викликало у нього ніяких застережень, але коли він побачив, що людина не рухається і стан його тіла є неприродним, відкрив камеру і побачив, що він є повішеним. 7. Керівниками виробничих підрозділів, які відповідальні за представлення списків працівників, які підлягають явці до призовних дільниць, здійснено оповіщення вказаних працівників, що їм необхідно прибути на призовні дільниці, де вони стоять на військовому обліку. 8. Нас неприємно вразив той факт, що Ваші упакування різдвяних подарунків не сходяться ні за зовнішнім виглядом, ні за якістю з тим, як Ви пишете про це на сайті. Просимо Вас, щоб Ви замінили упакування на більш відповідні. 9. Із-за службової необхідності, яка виникла у ході розслідування кримінального правопорушення, відомості про яке внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 45 від 03.05.2022, за ознаками кримінального правопорушення, яке передбачене ч. 2 ст. 276 КК України, просимо Вас повідомити, чи проводилась службова перевірка по факту пригоди на колії, яка мала місце 02.05.2022 біля 8 год. 30 хв. 10. Мешканців попередили, щоб взяти необхідні документи. 11. У заміні товару було відмовлено, бо тому що сплив гарантійний термін.

232. Відредагуйте речення. Вкажіть логічні й мовні помилки.

1. Магазин виробів зі шкіри українських дизайнерів та брендів! Наші сумочки та взуття чекають на тебе! 2. Унібанк тимчасово повністю призупинить роботу банкоматів і терміналів. 3. Цю фразу можна забути і навіть дещо відредагувати. 4. Дівчина вивозила поранених людей на автівці із простреленими ногами. 5. Учора чоловік з пістолетом у військовій формі і в медичній масці напав на відділення. 6. Відійшовши буквально на 200 метрів, рівень радіації стає вдесятеро менший. 7. Науковці та практики обговорили питання формування та збереження психічного здоров'я під час

Всеукраїнської науково-практичної конференції. 8. Коли загиблий вийшов на балкон, раптово обвалилась металева огорожа. 9. Якщо документи в порядку, то їх зареєструють кандидатами у президенти. 10. Машину з дитиною, яка втратила свідомість, тримаючи її на руках перед під'їздом власного будинку, жінка чекала 40 хвилин. 11. Опинившись на новому місці, психолог рекомендує подумати, як ви його можете використати для свого розвитку. 12. Зізнання вибивали тортурами і відправили за ґрати на 20 з половиною роки. 13. У наші дні швеї компанії створюють 200 моделей костюмів у різних стилях і розмірах щорічно. 14. На жаль, після зимових холодів та відсутності вітамінів наші нігті знаходяться у так званому «стресовому» стані. 15. Полковник стверджує, що територія складу посилено охороняється. 16. Комісія збрала матеріали, які підтверджують непрофесійність тепер уже колишніх керівників поліції. Наразі їх передали до прокуратури. 17. Чоловік бажає відповідати вимогам часу і хоче їздити без шкідливих викидів. 18. Паркувальники залишатимуть приписи про штраф на лобовому склі. Його розмір пропонують прив'язати до ціни паркування за годину і зробити в 20 разів більший цієї суми. 19. Уже багато років поспіль не тільки українська влада, але й міська влада багатьох інших держав забуває, що дитинство у всіх має бути однаковим. 20. На Полтавщині викрили браконьєрів, рибою яких заразили ботулізмом двоє осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин та ін. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 258 с.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2009. 376 с.
3. Економічна теорія : підручник / В. П. Якобчук, Є. І. Ходаківський, І. Л. Литвинчук та ін. Київ : Ліра-К, 2020. 450 с.
4. Етика ділового спілкування: конспект лекцій / укл. І. І. Какуріна. Дніпропетровськ : ДВНЗ УДХТУ, 2015. 96 с. URL: https://udhtu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/08/metod_3157.pdf
5. Загальна психологія : підручник / С. Д. Максименко та ін. Вінниця : Нова Книга, 2004. 704 с.
6. Інформаційні системи і технології: навч. посіб. / П. М. Павленко, С. Ф. Філоненко, К. С. Бабіч та ін. Київ : НАУ, 2013. 324 с.
7. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.
8. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2003. 311 с.
9. Правознавство : підручник / Л. Л. Богачова, В. В. Жернаков, С. М. Прилипко та ін. Харків : Фоліо, 2014. 635 с.
10. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. Київ : Академія, 2017. 366 с.
11. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. С. 571.
12. Українська мова : енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmovalum.htm>
13. Чухно А. А. Економічна теорія. У 2 т. Київ : ДННУ АФУ, 2010.
14. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2019. 640 с.
15. URL: https://pidru4niki.com/1770071247604/dokumentoznavstvo/ukrayinskiy_movlennyeviy_etiket
16. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/133/>
17. URL: <http://ponomariv-kultura-slova.wikidot.com/peredmova>
18. URL: <https://crupp.org/uk/osoblivosti-peregovoriv-zahidnogo-svitu/>
19. URL: <https://ufsf.com.ua>
20. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2004/09/18/3002541/>

21. URL: <https://masterlev.com.ua/zrazok-publichnogo-vistupu/>
22. URL: https://ipress.ua/news/svit_u_yakomu_v_kozhnogo_ie_tsil_nady_haucha_promova_marka_tsukerberga_vypusnykam_garvarda__video_212454.html
23. URL: <https://www.whitehouse.gov>
24. URL: <https://www.investopedia.com>
25. URL: <https://www.sciencedirect.com>
26. URL: <https://hackr.io/blog/best-programming-languages-to-learn>
27. URL: <https://www.techtarget.com/searchdatacenter/definition/IT>
28. URL: <https://thepoint.rabota.ua/>
29. URL: <http://slovopedia.org.ua>
30. URL: <http://www.slovnyk.net>
31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Виступ Юрія Мушкетика, 21 січня 1990 року

Нас усіх зібрало на цій площі одне слово – «злука». Зізнаюся, воно незвичайне для мене, як, мабуть, і для вас. Мабуть, через те, що наш народ знав у минулому лише супротивне слово «розлука». Його вимовляли всі ті, кого лиха доля гнала за моря і океани до далекої Канади, Сполучених Штатів, Австралії, на Кубань і Далекий Схід, кого гнали в гнилі болота на Ладугу і на чийх кістках збудований Пітер, на Біломоро-Балтійський канал, на шахти Магадану.

Це слово вимовляли ті, хто сідав на коня і мчав на край Дикого поля затулити своїми грудьми вітчизну, кидався з однієї сторони в іншу, захищаючи покраюну, розірвану королями, султанами, царями, цісарями Україну. В усі віки над нашою землею віяли потужні супротивні вітри і хилили наші прапори то в той, то в той бік. Трагічно, з сльозою зроняли це слово лицарі, які копали шаблями могили для своїх побратимів.

Одначе й могил тих не лишилося. У нас немає могил наших славних предків, біля яких ми могли б помолитися і поміркувати над своєю долею, їх понищили вороги, немає могил Остряниці, Сагайдачного, Хмельницького, Палія, Гонти. Лишилася тільки одна могила – славетного кошового Січі Запорозької Івана Сірка, її тричі рівняли з землею копита боярських коней.

Сьогодні ми стали в живий ланцюг. Я думаю, що цей ланцюг проліг не тільки по наших дорогах, а й сягнув у глибінь віків,

у ньому з нами стоять всі, хто боронив свободу України. Її недоля пекла їм, наче ворожа стріла під серцем, саме так вона пече і всім нам.

Нині у нас на вустах слово «злука», а також інші, близькі і рідні йому слова – возз'єднання, єднання, єдність.

Вона, єдність, потрібна нам, щоб відродитися, відродити нашу національну гідність, нашу культуру, нашу мову, нашу історію. Вона потрібна нам, щоб домогтися суверенності, аби нам не клали в узголів'я чорнобилі, гнилі моря, не викачували до грама та не продавали за безцінь за кордон найкращу в світі полтавську нафту, не плюндрували найкращі в світі чорноземи, аби ми нарешті відчули себе господарями на власній землі.

Ми зібралися сюди, щоб продемонструвати свою єдність, подивитися одне одному в очі, піднести свій голос на захист голубого неба, чистих вод, нашого минулого і майбутнього, во славу України!

**Промова засновника Facebook Марка Цукерберга
на церемонії вручення дипломів випускникам Гарварду
25 травня 2017 року**

Це велика честь для мене, оскільки, подивімося правді у вічі, ви досягли чогось, що мені не вдалося. Якщо я завершу промову до кінця, це буде перший раз, коли я завершив щось у Гарварді. Випускники 2017 року, мої вітання!

Я не надто вдалий спікер, і не тому, що покинув навчання, а й тому, що технічно ми люди одного покоління. Ми гуляли по цих плитах з різницею в десятиліття, вивчали ті самі ідеї, засинали на тих самих лекціях. Можливо, ми прийшли сюди різними шляхами, але я хотів би поділитися з вами тим, що я дізнався про наше покоління і про той світ, який ми створюємо разом.

Але спочатку кілька хороших спогадів. Хто з вас точно пам'ятає, чим ви займалися, коли отримали лист-повідомлення, що вас взяли в Гарвард? Я в той момент грав у Civilization, збіг сходами вниз, щоб розповісти татові. Його першою реакцією чомусь стало бажання зняти на камеру, як я відкриваю цей лист. Це могло б вийти дуже сумне відео. Клянуся, мій вступ до Гарварду – це досі те, чим найбільше пишаються мої батьки.

Як щодо першої лекції в Гарварді? У моєму випадку це була лекція Computer Science 121 від неймовірного Гаррі Льюїса. Я так запізнився, що, натягуючи футболку, не звернув уваги, що вона вивернута навиворіт і надіта задом наперед, так що ярличок стирчав спереду. Я не міг зрозуміти, чому зі мною ніхто не розмовляє, крім одного хлопця на ім'я Кан-Сін Джин. Ми разом працювали над завданнями, а зараз він відповідає за більшу частину роботи у Facebook. І ось чому, випускники 2017 року, потрібно бути доброзичливими!

Але моїм найкращим спогадом із Гарварду стала зустріч із Прісцилою (*дружина Марка Цукерберга, Прісцила Чан*). Я тоді тільки запустив цей жартівливий сайт під назвою Facemash, і рада

наглядачів хотіла «зі мною зустрітись». Усі думали, що мене виженуть. Мене прийшли підтримати батьки. Друзі влаштували мені прощальну вечірку. І, за щасливим збігом обставин, на тій вечірці була Прісцила. Ми зустрілися в черзі до туалетної кімнати, і я вимовив одну з найромантичніших фраз: «Мене викинуть з вишу через три дні, так що нам потрібно швидко встигнути на побачення».

Врешті-решт мене не вигнали, я пішов сам. Ми з Прісцилою почали зустрічатися. У фільмі показали, що Facemash був таким важливим для створення Facebook. Це не так. Але без Facemash я не зустрів би Прісцилу, а вона – найважливіша людина в моєму житті. Так що можна сказати, що Facemash був найважливішим із того, що я створив у виші.

Ми всі знаходили тут друзів на все життя. Хтось із нас – майбутні сім'ї. Ось чому я так вдячний цьому місцю. Спасибі, Гарвард.

Сьогодні я хотів би поговорити про мету. Але я не хочу говорити стандартні речі про те, як знайти свою ціль. Ми – міленіали. Ми це робимо інстинктивно. Замість цього, я хотів би сказати вам, що знайти ціль – ще недостатньо. Виклик для нашого покоління – створити світ, де у кожного буде відчуття цілі.

Одна з моїх улюблених історій – про те, як Джон Кеннеді відвідав космічний центр NASA. Він побачив прибиральника зі шваброю, підійшов і запитав, чим той займається. Прибиральник відповів: «Пане президенте, я допомагаю доставити людину на Місяць».

Ціль – це відчуття того, що ми всі є частиною чогось більшого, ніж ми самі, що ми потрібні. Мета створює відчуття справжнього щастя. Ви випускаєтесь у той час, коли це особливо важливо. Коли наші батьки закінчували виші, ціль їм давала робота, церква, громада. Але сьогодні технології і автоматизація знищують безліч професій. Членство в громадах зменшується. Багато хто відчуває себе відірваним від світу, пригніченим і намагається заповнити цю порожнечу.

Подорожуючи, я зустрічався із дітьми, які потрапляли до в'язниць для неповнолітніх і залежних від опіоїдів, які говорили мені, що їхнє життя склалося б по-іншому, якби їм було чим

зайнятися після школи. Я зустрічався з робітниками на фабриках, які розповідали, що їхні робочі місця скорочують і що вони намагаються знайти собі місце.

Щоб наше суспільство розвивалося, перед нами поставлено виклик: не тільки створювати нові робочі місця, а й відновити в людей відчуття цілі.

Пам'ятаю ніч запуску Facebook з маленької кімнати в гуртожитку. Пам'ятаю, як казав друзям, як хвилює мене думка поєднати все співтовариство Гарварду і що одного разу хтось з'єднає весь світ. Мені й на думку не спадало, що цим «кимось» можемо стати ми. Ми були просто студентами, нічого в цьому не розуміли. І були всі ці великі технологічні компанії з ресурсами. Мені здавалося, це зробить хтось із них. Але ідея того, що всі люди хочуть об'єднатися, була нам настільки очевидна, що ми продовжували рухатися вперед, день за днем.

Я знаю, що у багатьох із вас будуть подібні історії. Зміна світу, яка здається вам настільки очевидною, при цьому ви впевнені, що хтось інший займеться цим. Але ніхто інший цього не зробить. Лише ви.

Але недостатньо мати лише ціль. Ви повинні створити відчуття цілі для інших. Я навчився цього на власних помилках. Я ніколи не сподівався створити компанію – я сподівався вплинути на світ. І коли до нас почали приєднуватися нові люди, я припустив, що і вони хочуть того ж. Через кілька років деякі великі компанії захотіли купити нас, але я не хотів продаватися. Я хотів з'ясувати, чи не зможемо ми об'єднати ще більше людей. Ми тоді будували перший варіант стрічки новин, і мені здавалося, що з її запуском зміниться те, як ми сприймаємо світ.

Решта команди думала лише про продаж. Без відчуття вищої мети це було мрією будь-якого стартапу. Це рвало компанію на частини. І після однієї напруженої суперечки мені сказали, що якщо я не погоджуся, буду шкодувати про своє рішення до кінця свого життя. Стосунки в команді настільки загострилися, що за рік із керівництва пішли майже всі. В управлінні Facebook це було найскладніше для мене. Я вірив у те, що ми робимо, але відчував себе самотнім. І найгірше, що зі своєї вини. Я думав про те, що, можли-

во, я не правий (22-річний хлопець, який «зарвався» і не має поняття про те, як влаштований світ).

Тепер, через роки, я розумію, що саме так все і працює, без відчуття вищої цілі. Тільки ми можемо створити її, щоб мати можливість рухатися далі. Я б хотів поговорити про три шляхи створення світу, де в кожного буде ціль. Це створення великих значущих проєктів, нове визначення рівності (щоб у кожного з'явилася свобода вибирати ціль) і створення спільноти по всьому світу.

Нашому поколінню доведеться зіткнутися з тим, що десятки мільйонів робочих місць замінять автоматичні процеси на кшталт машин і вантажівок на автопілоті. Але у нас є потенціал зробити набагато значущіші речі.

Для кожного покоління існують визначені завдання. Понад 300 тисяч осіб, зокрема й той прибиральник, працювали над тим, аби доставити людину на Місяць. Мільйони волонтерів по всьому світу щеплювали дітей проти поліомієліту. Мільйони людей побудували дамбу Гувера і створили інші великі проєкти. Ці проєкти не просто давали людям ціль – вони давали всій країні відчуття гордості і того, що ми здатні на великі діяння.

Зараз – наша черга робити великі справи. Я знаю, ви, найімовірніше, думаєте про те, що не в курсі, як побудувати дамбу або залучити до проєкту мільйони людей.

Але дозвольте мені розкрити секрет: ніхто цього не знає спочатку. Ідеї не з'являються повністю оформленими. Вони вимальовуються, поки ви працюєте над ними. Потрібно тільки почати.

Якби мені довелося вивчити все про те, як об'єднувати людей, ще перед запуском Facebook, я б ніколи цього не зробив.

У фільмах і масовій культурі все представляють не так, як є насправді. Ідея раптової «еврики» – це небезпечна брехня. Через це ми відчуваємо себе невпевнено, оскільки у нас не було своєї «еврики». Це заважає людям із хорошими задумами почати втілювати їх. А знаєте, що ще фільми перекручують про інновації? Ніхто не пише математичні формули на склі. Так не буває.

Добре бути ідеалістом. Але приготуйтеся до того, що вас не розуміють. Кожен, хто працює над великим баченням, зіткнеться з тим, що його назвуть божевільним, навіть якщо врешті він виявиться правий. Кожного, хто працює над складною проблемою,

звинувачуватимуть у тому, що він не до кінця розуміє масштаби, навіть якщо неможливо знати про неї все заздалегідь. Кожен, хто бере ініціативу на себе, отримає у відповідь критику за те, що рухається занадто швидко. Адже завжди знайдеться хтось, хто захоче пригальмувати вас.

У нашому суспільстві ми часто не беремося за великі справи, оскільки боїмося помилок. Чого ж ми чекаємо? Настав час і для нашого покоління зайнятися важливою громадською роботою. Як щодо того, щоб зупинити зміну клімату, перш ніж ми знищимо планету, і залучити мільйони людей до виробництва та встановлення сонячних панелей? Як щодо лікування всіх хвороб і пропозиції волонтерам стежити за даними щодо здоров'я й публікувати свій геном? Сьогодні ми витрачаємо в 50 разів більше на те, щоб лікувати вже хворих людей, ніж на дослідження того, що потрібно зробити, аби люди взагалі не хворіли. Це безглуздо. Як щодо модернізації демократії, щоб кожен міг голосувати онлайн, і персоналізації освіти, щоб кожен міг вчитися?

Ці досягнення нам під силу. Спробуймо вершити великі справи не тільки заради прогресу, але заради створення цілі.

Багато хто з наших батьків мав стабільну роботу протягом усієї своєї кар'єри. Сьогодні ми всі – підприємці, починаємо свої проекти або шукаємо своє місце в житті. І це прекрасно. Наша культура підприємництва дозволяє нам досягати такого прогресу. Культура підприємництва процвітає, коли просто пробувати нові ідеї. Facebook був не першим моїм проектом. Я писав ігри, чати, інструменти для навчання і плеєри. І не один я. Джоан Роулінг відмовляли 12 разів, перш ніж вона опублікувала «Гаррі Поттера». Навіть Бейонс довелося створити сотні пісень, щоб прийти до Наю. Найбільші успіхи можливі, коли є свобода помилитися.

Але зараз у нас є нерівномірний розподіл багатства, який шкодить усім. Якщо у вас немає свободи втілення своєї ідеї в історичне підприємство, від цього програємо всі ми. Нині в нашому суспільстві надто мало робиться для того, щоб у кожного з'явився шанс.

Визнаймо це. Якщо я можу заробляти мільярди доларів за 10 років, при тому, що мільйони студентів не можуть виплачувати

кредити за навчання, не кажучи вже про старт бізнесу, – значить зі системою щось не так.

Я знаю безліч підприємців, але при цьому не знаю нікого, хто закинув би ідею створення бізнесу, бо не сподівався заробити достатньо грошей. Однак при цьому знаю багатьох, хто не захотів втілювати мрію, оскільки не мав «подушки безпеки» на випадок, якщо щось не вийде.

Ми всі знаємо, що для успіху не вистачає хорошої ідеї або наполегливої роботи. Успіх – це також удача. Якби мені довелося підтримувати сім'ю замість того, щоб кодувати, якби я не знав, що зі мною все буде ОК, якщо Facebook провалиться, я б тут зараз не стояв. Якщо ми будемо чесними, то визнаємо, як нам щастило.

Кожне покоління розширює своє розуміння рівності. Попередні покоління боролися за право голосу і цивільні права. Зараз настав час визначити новий соціальний договір для нашого покоління.

Нам потрібне суспільство, яке вимірює прогрес не тільки економічними метриками на кшталт ВВП, а й тим, скільки людей мають ціль, яку вони самі вважають важливою. Нам потрібно вивчити ідеї на зразок універсального доходу, щоб у кожного з'явилася можливість спробувати щось нове. Ми будемо безліч разів змінювати роботу, а отже, нам потрібні доступні сервіси із догляду за дітьми, охорони здоров'я, не прив'язані до роботи в одній компанії. Ми всі будемо помилятися, так що нам потрібне суспільство, яке менше фокусується на стигматизації. І оскільки технології весь час змінюються, нам потрібне суспільство, яке більше зосереджується на освіті, що триває ціле життя.

І так, дати кожному можливість мати ціль не вдасться зробити задурно. За це заплатять люди на кшталт мене. Багато з вас доб'ється успіху, а це означає, що ви теж повинні будете заплатити.

Тому Прісцила і я заснували Chan Zuckerberg Initiative і вирішили віддати своє багатство для просування рівних можливостей. Це цінності нашого покоління. Питання полягало не в тому, чи збираємося ми це зробити. Питання було в тому, коли ми це зробимо.

Міленіали вже стали одним із найбільш добродійних поколінь в історії. Але це історія не тільки про гроші. Ви також можете ділитися часом. Обіцяю: якщо ви приділите годину-дві на тиждень – це все, що потрібно, щоб допомогти комусь.

Можливо, вам здається, що це занадто багато часу. Мені так здавалося. Коли Прісцила випустилася з Гарварду, вона стала вчителем і запропонувала мені взяти клас. Я поскаржився, що у мене немає часу, я керую компанією. Але вона наполягала, і я провів програму з підприємництва в місцевому Boys and Girls Club.

Я розповідав учням про розробку продукту й маркетинг, а вони навчили мене того, що насправді означає, коли про тебе судять за твоєю расою, і як це – мати члена сім'ї за ґратами. Я ділився своїми студентськими історіями, вони – своїми надіями коли-небудь потрапити до вишу. Уже п'ять років я обідаю з учнями. Один навіть влаштував нам з Прісцилою перший baby shower (вечірка перед народженням дитини). І наступного року всі вони підуть у коледж. Кожен. Перші зі своєї родини.

У дослідженні, в якому брали участь міленіали з цілого світу, запитали що визначає їхню ідентичність. Найпопулярнішою відповіддю стала не національність, релігія чи народність, а «громадянин світу». Це важливо.

Кожне покоління розширює коло людей, яких ми вважаємо одним із нас. Для нас зараз – це цілий світ. Наші найбільші можливості нині глобальні – ми зможемо стати поколінням, яке поборе бідність і хвороби. Наші найбільші проблеми потребують глобальних відповідей – жодна країна у світі самостійно не впроваджується зі зміною клімату або пандеміями. Прогрес вимагає, щоб ми об'єднувалися не як міста або нації, а як глобальне співтовариство.

Це боротьба нашого часу. Сила волі, відкритість глобального співтовариства проти сил авторитаризму, ізоляціонізму і націоналізму. Сили вільного обміну знаннями, працею та імміграції проти тих, хто намагається його уповільнити. Це не битва націй, це битва ідей. У кожній країні є люди, які підтримують глобальні зв'язки, і є ті, хто проти.

Це не те, що зможе вирішити ООН. Це станеться на регіональному рівні, коли достатня кількість людей відчує ціль у житті і почне дбати про всіх. Найліпший спосіб, як можна цьому зарадити, – почати створювати локальні спільноти просто зараз.

Зміни починаються з локального рівня. Кожна глобальна зміна починається з малого – з людей на кшталт нас. Для нашого покоління боротьба за об'єднання, можливості зводиться до здатності створювати спільноти і світ, у якому в кожного є відчуття цілі (за матеріалами сайту https://ipress.ua/news/svit_u_yakomu_v_kozhnogo_ie_tsil_nadyhayucha_promova_marka_tsukerberga_vypus_knykam_garvarda__video_212454.html).

10 підступних питань на співбесіді та відповіді на них

Як ви ставитеся до поразок та невдач?

Неправильна відповідь: «Насправді – жахливо. Я дуже вразлива людина з хворобливою самооцінкою, тож мені важко вдається «відходити». От, наприклад, останнє місце роботи я покинула через невдалий проєкт. Хотіла просто почати все з чистого аркуша».

Правильна відповідь: «Звичайно, як і будь-яка людина, я не радію невдачам. Проте я розумію, що це нормальна частина робочого процесу. Не помиляється тільки той, хто нічого не робить. Я намагаюся вчитися на своїх помилках, аналізувати, що саме я роблю не так, і уникати цього в майбутньому. Невдачі допомагають мені покращувати стратегію та вказують на сфери, де мені потрібна додаткова самоосвіта. Тож поразки мене не лякають, хоч я й намагаюся їх уникати».

Як ви долаєте стрес?

Неправильна відповідь: «Як усі. Намагаюся відсипатися у вихідні, ледь піднімаюся з ліжка в понеділок, а вечір п'ятниці проводжу в барі. Не пам'ятаю, коли востаннє нормально відпочивала».

Правильна відповідь: «Насправді невеликий стрес для мене – гарний мотиватор, щоб дотримуватися дедлайнів і бути продуктивною. Та все ж я намагаюся планувати час так, щоб упевнено та спокійно працювати, не створюючи для себе стресової ситуації. Коли ж її уникнути не вдається, бо вона, наприклад, виникла не з моєї вини, я концентруюся не на почутті знервованості та тривоги, а на тому, як вирішити проблему. До того ж, я уважно

ставлюся до свого психологічного здоров'я і заздалегідь планую відпочинок, аби уникнути вигорання».

Якби ви могли заново прожити останні 10 років життя, що б ви змінили?

Будьте обережні: на це питання дійсно не треба давати відвертої відповіді. Особливо небезпечно вдаватися у подробиці особистого життя або рефлексувати.

Правильна відповідь: «За останні 10 років я пережила унікальний досвід, який привів мене сюди, до вас, зробив мене такою людиною, якою я є сьогодні. Я дуже вдячна долі за можливість, що я мала, та людей, яких зустріла. Я нічого б не змінювала».

Розкажіть про своє найбільше розчарування

Неправильна відповідь: «Моє найбільше розчарування – мій колишній шеф. Я намагалася зробити все, щоб отримати підвищення, але виявилось, що підвищення він уже давно пообіцяв своїй коханці».

Правильна відповідь: «Колись я мріяла стати співачкою, але провалила вступні іспити і пішла вчитися на юриста. Проте без цього я б не досягла того успіху, яким можу похвалитися сьогодні, і навряд чи стільки б заробляла». **Або:** «Я забагато працював на четвертому курсі і не зміг вступити до магістратури. Проте той досвід роботи, який я отримав натомість, дозволив мені досягти висот у моїй професії, тож я більше не жалкую про це».

Розкажіть про свої слабкі сторони

Неправильна відповідь: «Я завжди запізнююся, так, наче мені пороблено. Мабуть, я навіть на свій похорон запізнюсь. Ха!» **Або:** «Я жажлива перфекціоністка. Не можу заснути, доки щось неідеально зроблено».

Правильна відповідь: «Я помітила, що часто не дуже позитивно сприймаю критику на свою адресу. Проте я багато працювала над цим, тож зараз будь-яке зауваження я намагаюся

перетворювати на матеріал, що допомагає мені працювати над собою». **Або:** «Раніше я дуже часто запізнювалася, проте я виправила цей недолік, вдосконаливши навички тайм-менеджменту».

Який найбільший проступок зійшов вам з рук?

Неправильна відповідь: «Одного разу я зірвала презентацію для іноземних колег, бо проспала. Проте мене не звільнили, бо я була донькою директора філіалу».

Правильна відповідь: «Під час навчання я пів року працювала за кордоном, а в деканат принесла фальшиву довідку про хворобу. У деканаті мене викрили, проте, на щастя, я гарно навчалася й успішно склала додаткові іспити. Більше я так ніколи не ризикувала».

За що вас часто критикують?

Неправильна відповідь: «Я жахливо жартую. Дуже образливо, часом переступаю особисті межі».

Правильна відповідь: «Мені казали, що я намагаюся здаватися «ідеальною», ніби в мене немає недоліків. Часто через це я видаюся дуже формальною, «холодною». Це відлякує. Проте я працюю над цим, бо розумію, що гарний керівник не боїться показувати, що він – звичайна людина зі своїми проблемами. Так він викликає більше довіри».

Що вам не подобалося на попередньому місці роботи?

Неправильна відповідь: «Забгато понаднормової роботи та замала винагорода». **Або:** «Мені швидко набридло, бо я зараз у процесі пошуку себе і ще не дуже точно розумію, чого хочу».

Правильна відповідь: «Насправді мені все подобалося, проте з часом я зрозуміла, що «переросла» посаду і робочі обов'язки, та хочу спробувати працювати на більш відповідальній роботі, вирішуючи складніші завдання. Люблю приймати виклики».

Розкажіть про свого найкращого і найгіршого шефа

Неправильна відповідь: «На попередньому робочому місці менеджер був занадто прискіпливий, завжди присікувався до того, що я запізнювалася на 5 хвилин».

Правильна відповідь: «Мій найкращий керівник – директор філіалу, у якого мені пощастило навчитися делегуванню обов’язків і трабл-шутингу. Він помітив у мені потенціал і своїм прикладом навчив, що немає неможливих задач – усе можна вирішити завдяки гарному плануванню та творчому підходу. На жаль, це перший шеф, у якого я мала змогу повчитися цього».

Чому вас звільнили з попереднього місця роботи?

Неправильна відповідь: «Бо я не витримувала навантаження і зрештою завалила проєкт». **Або:** «Мені так остогидла моя робота, що я почала працювати абияк, бо звільнитися мені не вистачало рішучості».

Правильна відповідь: «Звільнення насправді стало дуже бажаним етапом моєї кар’єри. Я нарешті отримала можливість поміркувати над тим, яка робота більше пасуватиме моїм знанням і навичкам та у якій я зможу краще себе реалізувати. Згідно з описом вакансії, ваша пропозиція – це саме те, що я шукаю» (*за матеріалами сайту <https://thepoint.rabota.ua/>*).

1. The Judicial Process

Article III of the Constitution of the United States guarantees that every person accused of wrongdoing has the right to a fair trial before a competent judge and a jury of one's peers.

The Fourth, Fifth, Sixth, and Eighth Amendments to the Constitution provide additional protections for those accused of a crime. These include:

- A guarantee that no person shall be deprived of life, liberty, or property without the due process of law.
- Protection against being tried for the same crime twice («double jeopardy»).
- The right to a speedy trial by an impartial jury.
- The right to cross-examine witnesses, and to call witnesses to support their case.
- The right to legal representation.
- The right to avoid self-incrimination.
- Protection from excessive bail, excessive fines, and cruel and unusual punishments.

Criminal proceedings can be conducted under either state or federal law, depending on the nature and extent of the crime. A criminal legal procedure typically begins with an arrest by a law enforcement officer. If a grand jury chooses to deliver an indictment, the accused will appear before a judge and be formally charged with a crime, at which time he or she may enter a plea.

The defendant is given time to review all the evidence in the case and to build a legal argument. Then, the case is brought to trial and decided by a jury. If the defendant is determined to be not guilty of the crime, the charges are dismissed. Otherwise, the judge determines the sentence, which can include prison time, a fine, or even execution.

Civil cases are similar to criminal ones, but instead of arbitrating between the state and a person or organization, they deal with disputes between individuals or organizations. In civil cases, if a party believes

that it has been wronged, it can file suit in civil court to attempt to have that wrong remedied through an order to cease and desist, alter behavior, or award monetary damages. After the suit is filed and evidence is gathered and presented by both sides, a trial proceeds as in a criminal case. If the parties involved waive their right to a jury trial, the case can be decided by a judge; otherwise, the case is decided and damages awarded by a jury (*за мамеріаламу саімы* <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/our-government/the-judicial-branch/>).

2. History of Macroeconomics

While the term «macroeconomics» is not all that old (going back to the 1940s), many of the core concepts in macroeconomics have been the focus of study for much longer. Topics like unemployment, prices, growth, and trade have concerned economists almost from the very beginning of the discipline, though their study has become much more focused and specialized through the 20th and 21st centuries. Elements of earlier work from the likes of Adam Smith and John Stuart Mill clearly addressed issues that would now be recognized as the domain of macroeconomics.

Macroeconomics, as it is in its modern form, is often defined as starting with John Maynard Keynes and the publication of his book *The General Theory of Employment, Interest, and Money* in 1936. Keynes offered an explanation for the fallout from the Great Depression, when goods remained unsold and workers unemployed. Keynes's theory attempted to explain why markets may not clear.

Prior to the popularization of Keynes' theories, economists did not generally differentiate between micro- and macroeconomics. The same microeconomic laws of supply and demand that operate in individual goods markets were understood to interact between individuals markets to bring the economy into a general equilibrium, as described by Leon Walras. The link between goods markets and large-scale financial variables such as price levels and interest rates was explained through the unique role that money plays in the economy as a medium of exchange by economists such as Knut Wicksell, Irving Fisher, and Ludwig von Mises.

Throughout the 20th century, Keynesian economics, as Keynes' theories became known, diverged into several other schools

of thought (*за матеріалами сайту <https://www.investopedia.com/terms/m/macroeconomics.asp>*).

3. Physique and Personality

Some early proposals of a biological basis for personality were based on the idea that an individual's physique, or body type, could be related to his or her personality characteristics. In 1925, a German psychiatrist, Ernst Kretschmer, suggested that there were three basic types of physiques: pyknic (fat), athletic (muscular), and asthenic (thin). On the basis of his clinical observations, Kretschmer suggested that manic-depressive patients tended to have pyknic physiques, and that schizophrenic patients tended to have asthenic physiques. However, Kretschmer did not conduct any research to find out whether or not these observations were accurate, and later research did not support his suggestions.

Nevertheless, some of Kretschmer's ideas were adopted by an American researcher, William Sheldon, who suggested that each person's physique could be described as a combination of the three basic types suggested by Kretschmer. Sheldon referred to the three physiques as «somatotypes», and used different names for them: endomorph (fat), mesomorph (muscular), and ectomorph (thin). (These names referred to different layers of cells in the human embryo; according to Sheldon, the endomorphic physique emphasized the digestive system, the mesomorphic physique emphasized the circulatory system, and the ectomorphic physique emphasized the skin and the nervous system.) In Sheldon's proposal, an endomorphic physique was associated with traits such as cheerfulness, sociability, relaxedness, love of comfort and luxury, and indulgence in food and drink. The mesomorphic physique, by contrast, was associated with traits such as dominance, activity level, assertiveness, and adventurousness. Finally, the ectomorphic physique was associated with traits such as nervousness, shyness, sensitivity, and intellectuality (*за матеріалами сайту <https://www.sciencedirect.com/topics/psychology/four-temperament>*).

4. Examples of information technology

So how is IT actually involved in day-to-day business? Consider five common examples of IT and teams at work:

1. **Server upgrade.** One or more data center servers near the end of their operational and maintenance lifecycle. IT staff will select

and procure replacement servers, configure and deploy the new servers, backup applications and data on existing servers, transfer that data and applications to the new servers, validate that the new servers are working properly and then repurpose or decommission and dispose of the old servers.

2. **Security monitoring.** Businesses routinely employ tools to monitor and log activity in applications, networks and system IT staff receive alerts of potential threats or noncompliant behavior – such as a user attempting to access a restricted file – check logs and other reporting tools to investigate and determine the root cause of the alert and take prompt action to address and remediate the threat, often driving changes and improvements to security posture that can prevent similar events in the future.

3. **New software.** The business determines a need for a new mobile application that can allow customers to log in and access account information or conduct other transactions from smartphones and tablets. Developers work to create and refine a suitable application according to a planned roadmap. Operations staff posts each iteration of the new mobile application for download and deploy the back-end components of the app to the organization's infrastructure.

4. **Business improvement.** A business requires more availability from a critical application to help with revenue or business continuance strategies. The IT staff might be called upon to architect a high-availability cluster to provide greater performance and resilience for the application to ensure that the application can continue to function in the face of single outages. This can be paired with enhancements to data storage protection and recovery.

5. **User support.** Developers are building a major upgrade for a vital business application. Developers and admins will collaborate to create new documentation for the upgrade. IT staff might deploy the upgrade for limited beta testing – allowing a select group of users to try the new version – while also developing and delivering comprehensive training that prepares all users for the new version's eventual release (*за мамецияламу саймы <https://www.techtarget.com/searchdatacenter/definition/IT>*).

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ДЕРЖАВНА МОВА – МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.....	5
СПІЛКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	22
ДІЛОВІ ПАПЕРИ ЯК ЗАСІБ ПИСЕМНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	58
НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	82
НОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.....	98
ЛІТЕРАТУРА.....	131
ДОДАТКИ.....	133

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Клак Оксана Степанівна
кандидат філологічних наук

**ПРАКТИКУМ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ**

Навчальний посібник

Редагування *Оксана Шмиговська*

Макетування *Надія Лесь*

Підписано до друку 29.08.2022 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Умов. друк. арк. 8,8.
Зам. № 37-22.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.

№ 2541 від 26 червня 2006 р.